

สารบัญ

88 ปีหนังสือนักศึกษา

ชีวประวัติหนุ่มสาวสยามฉบับลายลักษณ์

ประจักษ์ ก้องกีรติ

3

คำให้การเรื่องหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

7

ลำดับความเป็นมา

โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

9

การจัดทำฐานข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุ

ด้วยโปรแกรมจัดเก็บเอกสารอัตโนมัติ ELIB

ดาวเรือง แนวทอง

13

เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ชนินฐา วงศ์พานิช

15

สมาคมจดหมายเหตุไทย : จัดตั้งทำไม เพื่ออะไร

วารุณี โอสถารมย์

17

เยี่ยมชมหอจดหมายเหตุแห่งชาติสิงคโปร์

ดาวเรือง แนวทอง

19

พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์แห่งชาติสิงคโปร์

วารุณี โอสถารมย์

22

หนังสือนำเสนอใจ

26

หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่มา : สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้อนุมัติให้จัดตั้งโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ขึ้นเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2534 ด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่มีคุณค่าของมหาวิทยาลัย
2. เป็นศูนย์ข้อมูลให้บริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยในอดีต เพื่อประโยชน์สำหรับการศึกษาทางวิชาการและการบริหารมหาวิทยาลัย
3. เป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่านจะมีส่วนสนับสนุนหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ได้อย่างไร ?

- โดยการบริจาคเอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุ สิ่งของ รูปถ่าย และข้อมูลที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยในลักษณะใด ลักษณะหนึ่งนำมาจัดเก็บรักษาตามหลักงานจดหมายเหตุเพื่อให้บริการแก่ประชาชนธรรมศาสตร์ และผู้สนใจทั่วไป
- โดยการบริจาคทุนทรัพย์สนับสนุนการดำเนินงานหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ได้โดยตรงที่สำนักงานหรือโอนเข้าบัญชีออมทรัพย์ เลขที่ 114-2-02147-1 ธนาคารไทยพาณิชย์สาขาอโศกหน้าพระจันทร์
- เข้ามาใช้บริการสารสนเทศของหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ค้นคว้า ศึกษา และช่วยเผยแพร่ความรู้ ความคิด ที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในวงกว้าง

รายชื่อคณะกรรมการ โครงการหอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ	ประธานกรรมการ
นวลฉวี สุธรรมวงศ์	รองประธาน
ชนินฐา วงศ์พานิช	กรรมการ
สมเกียรติ วรรณปัญญานันต์	กรรมการ
กาญจณี ตะอองศรี	กรรมการ
วรรณิ์ สำราญเวทย์	กรรมการ
อังฉวรา จินดาวิรัตน์	กรรมการ
วารุณี โอสถารมย์	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองกลางหรือผู้แทน	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองงานศูนย์รังสิตหรือผู้แทน	กรรมการ
สุดแดน วิสุทธิลักษณ์	กรรมการ
กฤษฎาวิวัฒน์ วัฒนสุวรรณ	กรรมการ
วนิดา จันทร์ทัศนีย์	กรรมการ
	และเลขานุการ
ดาวเรือง แนวทอง	กรรมการ
	และผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ	สุดแดน วิสุทธิลักษณ์
กองบรรณาธิการ	ดาวเรือง แนวทอง
	ประจักษ์ ก้องกีรติ
	นงนุช ทอมประสิทธิ์
ฝ่ายภาพ	สมิทธิ ธนาภิธิโชติ
ออกแบบรูปเล่ม	เกลาธ กรวาทพิศ

สำนักงาน

ตึกหอสมุดเฉลิมกษัตริย์ 2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
กรุงเทพฯ 10200 โทร. 613-3840-1 โทรสาร 222-0149
e-mail : archives@alpha.tu.ac.th
ถ้าท่านต้องการได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหวจาก
หอจดหมายเหตุ กรุณาแจ้งความจำนงไปบนที่อยู่อีเมลข้างต้น

86 ปีหนังสือนักศึกษา

: ชีวิตประวัติหนุ่มสยามฉบับลายลักษณ์¹

ประจักษ์ ก้องกีรติ prajakk@yahoo.com

คลื่นที่เทคโนโลยีการพิมพ์ถูกนำเข้าสู่สังคมสยามโดยมิชชันนารีอเมริกันเมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ 3 วัฒนธรรมการเขียนซึ่งเกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้นแล้วในหมู่ชนชั้นสูง ขุนนาง และพระสงฆ์ ก็ได้โอนส่งจากเทคโนโลยีใหม่นี้ ก่อให้เกิดการแพร่หลายขยายตัวของสื่อสิ่งพิมพ์นานาประเภทในระดับที่กว้างขวาง และรวดเร็วอย่างที่ไม่เคยคาดฝันมาก่อน

การผูกขาดและครอบครองความรู้ของชนชั้นนำถูกสั่นคลอนจากกลุ่มผู้ครอบครองนวัตกรรมใหม่ได้อย่างรุนแรง และลึกซึ้ง การพิมพ์กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ นอกศูนย์กลางอำนาจรัฐ อาทิเช่นคณะมิชชันนารี หรือคนอย่าง ก.ส.ร. กุหลาบ และเทียนวรรณ ฯลฯ ที่จะกระจายความรู้สารพัดสารพันที่เคยถูกหวงห้ามไว้ออกสู่สาธารณะชนอย่างยากที่จะควบคุม ปัญหายังคงมีอยู่เพียงว่า ณ พ.ศ. นั้น จำนวนคนผู้รู้หนังสือพอที่จะสามารถเสพสื่อสิ่ง

พิมพ์ที่ถูกผลิตขึ้นนี้ มีอยู่จำกัดอย่างยิ่ง และก็ไม่ทันไปจากแวดวงชนชั้นสูงและขุนนางจำนวนน้อย

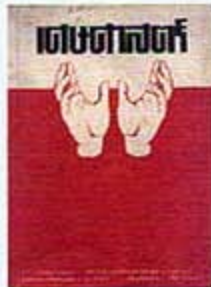
ชุมชนผู้อ่านออกเขียนได้มาเริ่มมีการขยายตัวออกไปมากขึ้น แม้จะในปริมาณที่จำกัดและไม่ได้เปิดกว้างแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมก็เมื่อชนชั้นนำสยามได้ริเริ่มจัดให้มีการศึกษา แรงผลักดันในการนี้มาจากทั้งความพยายามที่จะปรับปรุงประเทศให้ "ทันสมัย" เพื่อให้รอดพ้นจากภัยคุกคามอันน่ากลัวจากมหาอำนาจตะวันตก

พอ ๆ กับความต้องการที่อยากจะถูกมองว่า "ศิวิไลซ์" ของชนชั้นนำสยามเอง การศึกษาคอนสแตนต์กับแรงผลักดันทั้งสองประการได้เป็นอย่างดี แต่ไม่ว่ามันจะมีเบื้องหลังทางการเมืองของชนชั้นนำอย่างไรก็ตาม ผลพลอยได้รูปธรรมก็คือ หมู่คนผู้รู้หนังสือได้ขยายตัวออกไปเป็นลำดับ และมายกระดับมากขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกขึ้นในประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2459 นามว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ขอขอบคุณ อ.อเนก อารักษ์สุวรรณ สุรัชย์ คงงาม ธนาพล อิวสกุล ชาตรี อิศวิวิทย์ ชนะ มาศกุลสถล วรพจน์ โสธากีร์ตน์ พงษ์ กฤษิกรวรรณ นาฎกมล ไทพะโยมถน สมศักดิ์ บุญสุภาพร ปรีดี ร่องวิระ และชุมชนวรรณศิลป์ ธรรมศาสตร์ ที่ให้ข้อเขียนหนังสือสำหรับการเขียนงานชิ้นนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องหนังสือหายาก หอสมุดวิเทศนิกร จุฬาฯ ห้องหนังสือหายาก หอสมุดปรีดี พนมยงค์ และหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ที่อำนวยความสะดวกในการใช้บริการหนังสือเก่าทั้งหลาย และขอขอบคุณกลุ่มประชาคม ยัมทะเลศคว ศุภสุพรรณ แจ่มเว้า อ.สิริภรณ์ อิศวิวิทย์ สำหรับข้อมูลอันมีค่า สุดท้าย ขอขอบคุณคุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี ผู้เดินทางมาก่อนทั้งในเส้นทางสร้างและบันทึกประวัติศาสตร์หนังสือนักศึกษา อันเป็นแรงบันดาลใจของงานชิ้นนี้

ด้วยความจำกัดของเอกสารที่สภาวะรวบรวมมาได้ งานชิ้นนี้จึงอาจจะไม่สามารถให้ข้อมูลที่สมดุลกับหนังสือของนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัยได้ ขอบทพจน์นี้ของฉบับรวม 15 โยชน์ไม่มีข้อแก้ตัว

ถึงจุดนี้ คนกลุ่มใหม่ได้บังเกิดขึ้นแล้ว ในสังคมสยาม เป็นคนกลุ่มที่เราเรียกขานพวกเขา/เธอว่า “นิสิตนักศึกษา” คนกลุ่มนี้มาพร้อมกับความสามารถในการอ่านออกและ “เขียนได้” ทำให้พวกเขาไม่หยุดอยู่เพียงแค่ผู้เสพสารที่ผู้ใหญ่เขียนให้อ่านอีกต่อไป แต่ได้ลุกขึ้นมาผลิต ขึ้นมาเขียนแสดงความคิดเห็นของตัวเอง แวดวงผู้ผลิตหนังสือในสยามจึงได้สมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นมาอีก 1 กลุ่ม พวกเขาเป็นผู้ให้กำเนิดสิ่งทีเรียกว่า

“หนังสือนักศึกษา”

แรกเริ่มหนังสือนักศึกษา :
จาก **หนังสือพิมพ์โรงเรียน**
ข้าราชการพลเรือน ๙ มหาวิทยาลัย

หากจะให้นิยามความหมายของ “หนังสือนักศึกษา” ก็ขออนุญาตง่าย ๆ เป็นหนังสือที่จัดทำกันขึ้นเองโดยนิสิตนักศึกษา ง่าย ๆ ง่าย ๆ แค่นี้ จะอยู่ในรูปแบบจุดสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ หีอกเกิด นึก หรือหนังสืออนุสรณ์ จะออกประจำ หรือออกรายสะดวก ทำเพราะจำใจ(เพื่อคะแนน) หรือสมัครใจ ไม่เกี่ยวข้องสิ้น ถ้าเป็นเช่นนี้ก็เห็นได้ว่าหนังสือนักศึกษาที่เคยผลิตขึ้นสู่บรรณพิภพนั้นมีจำนวนมากมายมหาศาล แต่ที่ผ่านมายังไม่ค่อยถูกบันทึกเอาไว้เป็นเรื่องเป็นราวมากนัก(ยกเว้นเล่มดัง ๆ บางเล่ม) กลายเป็นสิ่งพิมพ์ที่สูญหายในประวัติศาสตร์

การจะรู้จักตัวตนของมนุษย์คนหนึ่งนั้นทำได้หลายทาง การศึกษาผ่านงานเขียนนับ

หนังสือ มหาวิทยาลัย

เป็นวิธีการหนึ่ง หนังสือนักศึกษาซึ่งถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับ ๆ กำเนิดนักศึกษา และคติกลายมาตามยุคสมัย ก็เปรียบเสมือนหนึ่งบทบันทึกเรื่องราวที่เป็นผลมาจากแรงบันดาลใจ ความคิด ความรู้สึก ความฝันของนักศึกษาในแต่ละยุคสมัย ซึ่งช่วยสะท้อนตัวตนของพวกเขา/เธอให้คนอื่นได้สัมผัส การบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับหนังสือนักศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบันจึงเป็นความพยายามเล็กๆ ที่ จะเล่าชีวประวัติของคนวัยหนุ่มสาวผ่านหลักฐานที่เป็นผลผลิตของพวกเขา/เธอเอง

หว่า เรื่องราวเริ่มต้นที่ตรงไหน?

เมื่อ 88 ปีที่แล้ว นิสิตคณะรัฐประศาสนศาสตร์ของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ได้ขออนุมัติจากผู้บัญชาการโรงเรียนออกหนังสือพิมพ์ของโรงเรียนโดยออกเป็นรายเดือนฉบับแรกออกในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2457 ใช้ชื่อว่า “หนังสือพิมพ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ” นี่คือนิตินิตนักศึกษาฉบับแรกที่ถือกำเนิดขึ้น

ผู้จัดทำระบุจุดมุ่งหมายว่าเป็นไปเพื่อสร้างสัมพันธ์ระหว่างนิสิตแก่นักนิสิตปัจจุบันและคณาจารย์ รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ เนื้อเรื่องจึงมักจะประกอบด้วยบทความทางวิชาการของคณาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก เช่น เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี หม่อมเจ้าธานีนิติ หรือ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา เป็นต้น นอกจากนี้ก็

มีประกาศของทางมหาวิทยาลัย และข้าราชการศึกษาหรือกิจกรรมเกี่ยวกับนิสิต โดยไม่ได้ระบุชื่อผู้เป็นบรรณาธิการ พอจะพูดได้ว่า ณ จุดเริ่มต้นของหนังสือศึกษานี้ นักศึกษาเองยังไม่ได้แสดงฝีมือทางการขีดเขียนเท่าไร เป็นแต่เพียงผู้จัดทำเสียมากกว่า

เนื่องจากการนับวันขึ้นปีใหม่ในสมัยก่อนนับเอาวันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ก่อนที่จอมพล.พิบูลสงครามจะมาเปลี่ยนเป็นวันที่ 1 มกราคม เมื่อ พ.ศ. 2484 ฉะนั้นถ้านับตามปฏิทินปัจจุบัน วันที่ออกหนังสือพิมพ์ดังกล่าวเป็นครั้งแรกก็ต้องเป็นวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2458

ดังนั้น อายุของหนังสือศึกษาจึงก้าวเข้าสู่ปีที่ 86 แล้ว ถ้าเทียบกับอายุคนก็ต้องนับว่าชราภาพ แต่ถ้าเทียบกับอายุของหนังสือประเภทอื่นที่ถือกำเนิดขึ้นในโลก เช่น คัมภีร์ศาสนา สารานุกรม พงศาวดาร ฯลฯ ก็ต้องนับว่ายังเยาว์นัก

ต่อมาเมื่อมีการสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ไม่น่าเชื่อว่าการจัดทำหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมีชะตากรรมอย่างไรบ้าง แต่กว่าจะมาเป็นหนังสือที่คนทั่วไปรู้จักกันในชื่อว่า "มหาวิทยาลัย" นั้นก็ล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2466 สาราณิกคนแรกเป็นนักเรียนแพทย์ชื่อ ประวัต ดัณฑ์สุรรัตน์ ส่วนชื่อหนังสือนั้น สาราณิกได้ไปขอให้เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีตั้งให้ ท่านเจ้าคุณว่าถ้าจะตั้งชื่อว่า "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ก็จะยาวจนเกินไป จึงตัดให้เหลือเพียง "มหาวิทยาลัย"

แรกเริ่มเดิมทีนั้น หนังสือ *มหาวิทยาลัย* ไม่

หนังสือนักศึกษา
ธรรมศาสตร์ ยุค 2490

ได้ออกแค่เฉพาะในวันที่ 23 ตุลาคม (อันเป็นวันคล้ายวันสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) หากแต่ออกเป็นรายเดือนและจัดจำหน่ายทั้งแก่นิสิตและบุคคลภายนอกที่สนใจ (มิใช่เป็นหนังสือแจกดังในปัจจุบัน) จำนวนพิมพ์ต่อฉบับ 1,000 เล่ม ทั้งยังมีการรับสมัครเป็นสมาชิกด้วย ค่าสมาชิกปีละ 3 บาท มีการเชิญชวนให้บุคคลภายนอกเป็นสมาชิก อันสะท้อนให้เห็นว่าผู้จัดทำต้องการสร้างชุมชนคนอ่านที่กว้างออกไปจากร่วมมหาวิทยาลัย ดังคำโปรยในหนังสือว่า

หนังสือพิมพ์ 'มหาวิทยาลัย' ใ่ว่างจะมีประโยชน์จะเพาะแค่นิสิตเก่าใหม่ของมหาวิทยาลัยก็หาไม่ ถึงท่านผู้ซึ่งยังไม่เคยเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยมาแต่ก่อน ก็น่าจะได้รับความรู้ ความบันเทิง และความรื่นเริงโดยสุภาพกับทั้งได้ทราบความเห็น ความเป็นไปแห่งเพื่อนร่วมชาติหมู่หนึ่ง ซึ่งกำลังฝึกฝนตัวอยู่ในสถานศึกษาอันสูงสุดของชาติ ตลอดจนของท่านผู้รับบางท่าน ซึ่งห้วงท่านผู้อ่านและมหาวิทยาลัยเองเคารพนับถืออย่างยิ่งนั้นด้วย ฉะนั้น เมื่อหนังสือเล่มนี้ได้ผ่านตาของท่านแล้ว ก็อย่าเพ่อทอดทิ้งข้ามเลยไปเสีย จงใคร่ครวญดูว่า ท่านไม่ควรเป็นสมาชิกด้วยหรืออย่างไร (มหาวิทยาลัย เล่ม 11 ฉบับ 3, 2476)

หนังสือแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกวิชาและเบ็ดเตล็ด แผนกวรรณวิจารณ์เรียงร้อย และแผนกเรื่องอ่านเล่น เรียกได้ว่ามีลักษณะเป็น นิยายสารรวมความรู้ปึกฉะ สารคดี บันเทิง สุขภาพ ศิลปวรรณกรรมอย่างครอบคลุม รูปเล่มสวยงาม เหมือนมืออาชีพ นับเป็นเรื่องน่าทึ่งที่นักศึกษาสมัย นั้นช่างอดทนทุ่มเท แล้วยังสามารถทำออกมาอย่าง สม่าเสมอด้วย

ทว่าแม้โดยรวมแล้วหนังสือ "มหาวิทยาลัย" จะน่าชื่นชมเพียงใด นักศึกษาก็ยังคงมีส่วนร่วมในการ ผลิตงานเขียนมาตีพิมพ์ในสัดส่วนที่น้อยมาก คือราว 20 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น อีก 80 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือ จะเป็นฝีมือของคณาจารย์ ข้าราชการ และนักเขียน ที่มีชื่อเสียง

แม่อนงค์ ครูเทพ ขุนวิจิตรมาตรา ดอกไม้ สด นาคะประทีป คำรา ณ เมืองใต้ ถ้วนเป็นนัก เขียนที่เลยส่งเรื่องมาลงใน *มหาวิทยาลัย* โดยการ ทาบทามของสารานุกรม ถือได้ว่าเป็นเวทีที่มี "เครดิต" คึงสุดเรื่องจากนักเขียนตีมาลงได้อย่างสม่าเสมอ ศรี บูรพาก็เคยส่งเรื่องสั้นชื่อ "คืนวันอังคาร" มาลงใน เล่มที่ 4 ตอน 8 (พ.ศ.2469) เป็นเรื่องสั้นคอมเมดี้ เกี่ยวกับหนุ่มจีบสาว อ่านแล้วชวนให้อมยิ้ม แต่ก็ สอดแทรกประเด็น ว่าด้วยความแตกต่างทางฐานะ ทำให้ความรักระหว่างหนุ่มสาวไม่สมหวัง ดังที่เราจะ พบในเรื่องสั้น และนิยายชุดแรกๆ ของนักเขียน สุภาพบุรุษผู้นี้

เรื่องแต่งและเรื่องแปลที่ลงใน *มหาวิทยาลัย* ในระยะนี้โดยส่วนใหญ่เนื้อหาที่มักจะไม่พ้นเรื่องของ สังคมชนชั้นสูงในเมือง ความรัก ความผิดหวัง

สุดยอดหาซากของ หนังสือนักศึกษา

การทรยศ โทนเรื่องจะหนักไปในเชิงพาณิชย์ และ โรแมนติก ส่วนมาถึงสมัยทศวรรษ 2490 เกิดความ เปลี่ยนแปลงขึ้นหลายประการ จากหนังสือที่เคยออก เป็นรายเดือน-ราย 2 เดือน ก็เริ่มหดลงมาเหลือเพียง แค่อีกไม่เกิน 3 เล่ม ขึ้นอยู่กับความขยันของ สารานุกรม (แต่ฉบับวันที่ 23 ตุลาคม นั้นเป็นเรื่องคอขาด บาดตายที่สารานุกรมทุกคนจะต้องทำหนังสือออกมาให้ เสร็จทันเวลา) การออกวางขายนอกมหาวิทยาลัย และระบบสมาชิกก็พลอยหายไป มหาวิทยาลัยเริ่มมี

ลักษณะเป็นหนังสือเพื่อบุคลากรในจุฬามากขึ้น ข่าวคราวความเป็นไปภายในรั้วมหาวิทยาลัย ถูกนำเสนอมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

สิ่งที่ปรากฏชัด (จนน่ากลัว) หากใครได้อ่าน หนังสือ *มหาวิทยาลัย* ในช่วงนี้คือ การเน้นย้ำถึงสิ่งที่ เรียกกันว่าระบบโซดัสกันอย่างคึกคึก คำขวัญ 5 ประการของโซดัสที่ว่า ธรรมนิยม-สามัคคี-น้ำใจ- ระเบียบ-อาวุโส (คำแปลสมัยนั้น) ถูกลงแทรกไว้ ครอบคลุมพร้อมกับรูปประกอบ ทุกฉบับจะต้องมี บทความที่อธิบายถึงคุณค่า ความหมายของระบบดัง กล่าว (ซึ่งดูจะสะท้อนในมุมมองกลับว่าคำนิยมต่อเรื่องนี้ เริ่มถูกตั้งคำถาม ถูกตั้งคำถามเสียแล้ว) คำที่ดูจะถูก เน้นย้ำให้ความสำคัญมากที่สุดบรรดา 5 คำ คือ คำ ว่าอาวุโส ใครก็รู้ว่าหลักการเรื่องอาวุโสไม่ใช่สัญชาติ ญาณตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น บางช่วงก็ถูกปลุกปั่นอย่างคลั่งไคล้ ดังสะท้อนออก ในหนังสือ *มหาวิทยาลัย* ในทศวรรษ 2490 และ ความบักดั่งต่อระบบโซดัสนี้เองที่ทำให้สารานุกรม อย่างจิตร ภูมิศักดิ์ที่พยายามแหวกแนวการทำหนังสือ *มหาวิทยาลัย* ต้องถูกโยนบกในปี พ.ศ. 2496

อ่านต่อหน้า 27

คำให้การเรื่อง หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

ชาตวิทย์ เกษนครศิริ

หากจะใช้คำพาดหัวนี้ไทยสมัยก่อน ก็คงจะต้องบอกว่า "10 ปีที่ผ่านมา ไวเนมือนโทท" ครับ ไวและรวดเร็วจริงๆ สำหรับเวลา 10 ปีที่เราทำงาน "หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์" กันมา โดยเริ่มต้นจากวันที่ 14 มกราคม 2534 อันเป็นวันที่สภามหาวิทยาลัยมีมติให้ตั้งหน่วยงานนี้ขึ้นมา ทั้งนี้โดยแรงผลักดันของบุคคลกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งธงชัย วินิจจะกูลที่สังเกตเห็นว่าหลักฐานทางด้านจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย ทรงคุณค่าทางสังคมการเมือง และวัฒนธรรมอย่างหาที่เปรียบได้ยาก

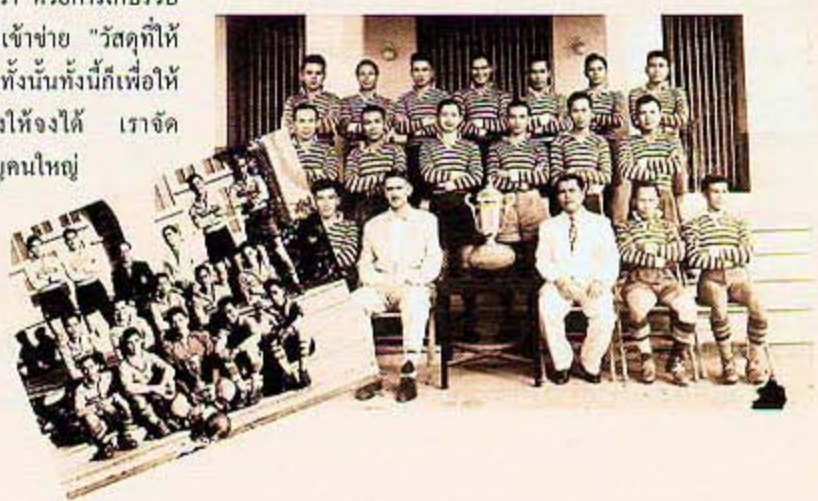
มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็น "ตลาดวิชา" ที่เปิดโอกาสการศึกษาให้คนจำนวนมากเป็นแห่งแรกของชาติ เป็นสถานที่ที่มี "มหาบุรุษสามัญชน" อย่างอาจารย์ปรีดีและอาจารย์ป๋วย มีเกียรติประวัติในการ "กู้ชาติ" ร่วมกับเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการนักศึกษาคนหนุ่มคนสาวนับแต่ทศวรรษ 2490 และที่สำคัญ คือ เป็นส่วนหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยของประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519

เราดำเนินงานของ "หอจดหมายเหตุฯ" มาในรูปของคณะกรรมการโครงการฯ ถ้าจะพูดในแง่ของระบบราชการเดิมๆ เราก็เป็นหน่วยงานที่มีได้มีสถานภาพตามปกติ เพราะเราเป็นเพียง "โครงการ" หนึ่งในของมหาวิทยาลัยเท่านั้น รั้งงบประมาณพิเศษประจำปีเพียงไม่กี่แสนบาท มีเจ้าหน้าที่ประจำเพียง 2 คนแต่นั้นก็ทำได้เป็นอุปรากรใหญ่หลวงไม่

10 ปีผ่านไป เราพยายามทำหน้าที่ของเรา ด้วยการเก็บรวบรวม "จดหมายเหตุ" ซึ่งจะเป็นอะไรก็ตามที่เข้าข่าย "วัสดุที่ให้ข่าวสารโดยไม่จำกัดรูปร่าง" เราก็จะเก็บมันทั้งนั้นทั้งนี้ก็เพื่อให้หอจดหมายเหตุแห่งนี้สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งให้จงได้ เราจัดสัมมนาและประชุมปฏิบัติการหลายครั้ง เชิญคนใหญ่คนโตอย่างเช่น สุลักษณ์ ศิวรักษ์, อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, เกษม วัฒนชัย, ประจวบ ไชยสาส์น มากล่าวปราศรัยพูดง่าย ๆ เป็นการ "ตีขี้นอง" แต่เราก็เชื่อว่า มีคนจำนวนมากไม่น้อย แม้แต่ในธรรมศาสตร์เอง

ก็ยังคงไม่รู้จักเรา และก็ไม่ทราบว่า "จดหมายเหตุ" คืออะไร มีความสำคัญอย่างไร แน่نون เราคงไม่ exist ในมโนทัศน์ของคนจำนวนมากไม่น้อย ข้าวนำเส้าสลดที่ชี้ให้เราเห็นว่าสังคมไทยเรายังต้องการการเรียนรู้และสติปัญญาอีกมาก ก็คือ ข้าวนการเผาเอกสารรายงานเกี่ยวกับ "ทรัพย์สินสมบัติ" ของพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ อดีตหัวหน้า รสช. (สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ที่นำมาซึ่งการจลาจล "พฤษภาเลือด 2535") นั้น เป็นการทำลายเอกสารทางประวัติศาสตร์อันมีค่าที่จะทำให้สังคมเราคงมีดมนอีกต่อไป ว่าทรัพย์สินมัตินั้นเป็นของ "ชาติ" ของ "ประชาชน" หรือของ "เมียหลวงเมียน้อย" กัน

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เราได้เก็บรวบรวมเอกสารมากมาย อาทิ รูปภาพชุดปรีดี พนมยงค์ ชุดเสรีไทย และชุด มธก. และ มธ. เรมีเอกสารประมาณ 2,000 เรื่อง เอกสารอธิการบดี

รองอธิการบดี (2518-2538) เอกสารกองกลาง โครงการจัดตั้งคณะ
พิธีพระราชทานปริญญาบัตร และแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และที่
สำคัญ คือ collection เกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาสมัย 14 ตุลา
6 ตุลา เอกสารฝ่ายก้าวหน้า เรมีหนังสือ (เล่มละบาท) วารสาร
จุลสาร แดงการณ โปปลิว โปสเตอร์ สไลด์ วิดีทัศน์ เทปวิทยุ
คำให้การในศาล หรือแม้กระทั่ง ส.ส. คลอดจนเพิ่มของอาจารย์
และข้าราชการที่เกษียณอายุไปแล้ว รวมทั้งสิ้นหลายพันรายการ
เราเชื่อว่าหลายอย่างที่มีในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ใน "ปัจจุบัน"
เป็นการทำงานเพื่อ "อนาคต" ของทั้งธรรมศาสตร์และสังคมไทยเอง

เราได้เป็นแกนหลักกันให้เกิดการจัดตั้ง "สมาคมจดหมายเหตุ
ไทย" ในปี 2544 อันเป็นวาระครบรอบ 10 ปีของเราด้วย ทั้งนี้
ทั้งนั้นก็เพื่อผลักดันกิจกรรมและวิชาการด้านจดหมายเหตุ ให้การ

จดหมายเหตุไทยได้สัมพันธ์และสร้างเครือข่ายทั้งในระดับภูมิภาค
อาเซียน และในระดับสากลที่มีสมาคมจดหมายเหตุของโลก

10 ปี ที่ผ่านมา เราได้พยายามอย่างยิ่งยวด ในการที่จะผลักดัน
ให้หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ได้เป็น "หน่วยงานถาวร" ทางด้าน
การ "ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม" ซึ่งเป็นงานหนึ่งที่ทางราชการ
(ทั้งของทบวงฯเองและของมหาวิทยาลัยเอง) "บอก" เรา (ครั้ง
แล้วครั้งเล่าเวลาถึงกำหนดการเขียน "แผนฯ") ว่าเป็นหน้าที่ของ
มหาวิทยาลัย (และของเราโดยเฉพาะเวลาที่ถูก "เร่ง" ให้เขียน) เราทำ
"แผนแม่บท" ตั้งแต่สมัย "เศรษฐกิจยังเฟื่องฟูเป็นฟองสบู่" (20
เมษายน 2535) เพื่อนำเข้าบรรจุในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย เพื่อ
จัดตั้งเป็นหน่วยงานราชการทั้งในแผนฯ 7 และ แผนฯ 8 ถึงสอง
ครั้งสองคราว

แน่นอนเราไม่ได้รับการบรรจุไว้ในแผนฯ แต่อย่างไรก็ตาม คำตอบ
ที่เราได้ตาม "ระบบราชการ" ทั่วไปก็คือ ถ้าให้ธรรมศาสตร์มี
หอจดหมายเหตุได้ มหาวิทยาลัยอื่นๆ ก็ต้องมีได้เหมือนกัน นี่เป็น
เหตุผลที่เราได้อินซ้าจากจากราชการไทยผ่านทบวงมหาวิทยาลัย

ไม่น่าสงสัยอะไรเลย ถ้าหากจะให้โครงการอะไรก็ตามผ่านตลอดรอดฝั่ง
ไม่ว่าจะเป็นคณะใหม่ สถาบันใหม่ สิ่งที่จะทำได้สำเร็จในสังคมนี้
ก็คือ นำเรื่อง "ข้าม" ไปเข้าให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ตามระบบ
"อุปถัมภ์" และ "การเล่นพรรคเล่นพวก" แบบไทยๆ นั่นแล

10 ปีที่ผ่านมา เราได้โยกย้ายสถานที่ทำงานหลายแห่งจาก
อาคารริมน้ำตรงข้ามคณะรัฐศาสตร์ ซึ่งถูกรื้อไปแล้ว ไปอยู่ชั่วคราว
ที่ห้องสมุดใหม่ตึกชั้นใต้ดิน และในที่สุดก็ได้สถานที่ปัจจุบันของ
หอสมุดเก่า ทำพระจันทร์ เราได้วางแผนสำหรับอนาคตโดยการ
ขอใช้พื้นที่ 5 ไร่ไว้ที่ศูนย์รังสิต โดยได้รับการอนุมัติเป็นลายลักษณ์
อักษร

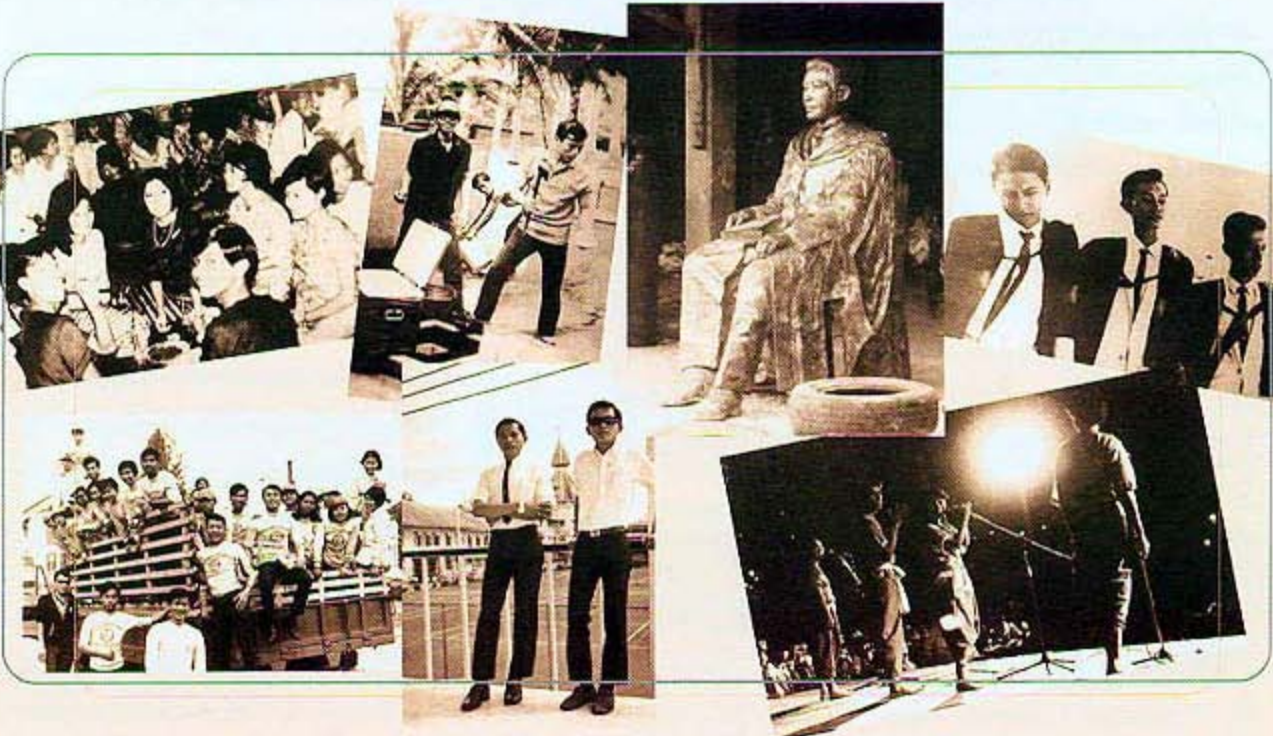
อย่างที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น เราเชื่อว่านี่เป็นการทำงานเพื่อ
เสริมสร้างสติปัญญาให้กับ "ธรรมศาสตร์และสังคมไทย" ทั้ง "ปัจจุบัน"
และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง "อนาคต" ดังคำกล่าวที่ว่า "ประวัติศาสตร์ใด
ก็ตาม... ไม่อาจเขียนขึ้นโดยปราศจากความรู้ที่แน่นอน และเจาะจง
จากแหล่งทรัพยากรจดหมายเหตุที่กว้างใหญ่ไพศาล ...การที่จะ
พัฒนาและจัดทำรายการ... เหมืองทองแห่งทางประวัติศาสตร์เหล่านี้
จะต้องใช้เวลาอย่างน้อย ถึงยี่สิบชั่วอายุคน... ข้าพเจ้าก็ไม่อาจ
พิจารณาเอกสารจดหมายเหตุทั้งหมดที่มีอยู่ในหอจดหมายเหตุ
ข้าพเจ้ารู้ล่วงหน้าว่ามีท่านผู้อื่นวินิจฉัยข้อสรุป (ของข้าพเจ้า)
อภิปรายและสรุปใหม่ ข้าพเจ้ามีความยินดีในการกระทำนี้ นึกอภิวินิ
ทางที่ประวัติศาสตร์จะก้าวหน้า และต้องก้าวหน้าต่อไป"

* เฟร็ดเบิร์ก โบรมเตล "ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และพิภพเมดิเตอร์เรเนียน ในรัชสมัยฟิลิป
ที่สอง" ถอดความโดยศาสตราจารย์แก่นนมาศ ชาวลิต

ลำดับความเป็นมา

โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

ก่อสร้างสร้างตัว

1. วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2534 ที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 1/2534 อนุมัติจัดตั้งโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ระยะแรกของอาคารพื้นที่ส่วนหนึ่งของห้องฝึก - ฟังภาษา ศูนย์บริการสื่อการศึกษา สำนักหอสมุดเป็นที่ทำการ ตั้งอยู่ที่อาคารริมน้ำ ชั้น 2 ครึ่งข้ามคณะรัฐศาสตร์ (ปัจจุบันคืออาคารเอนกประสงค์ 2) ระยะก่อตั้งนี้อยู่ในความดูแลของฝ่ายวิชาการมหาวิทยาลัยไปก่อนจนกว่าจะมีหน่วยงานเป็นของตนเอง เนื่องจากเป็นโครงการที่ยังไม่มีหน่วยงานรองรับ จึงขออนุมัติใช้งบประมาณรายจ่ายจากรายได้พิเศษผ่านสำนักหอสมุด

2. วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2535 โครงการหอจดหมายเหตุฯ ได้เสนอแผนแม่บทเพื่อนำเข้าบรรจุในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ฉบับที่ 7 และขอจัดตั้งเป็นหน่วยงานราชการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และฉบับที่ 8 ทั้ง 2 ครั้ง ไม่ได้รับอนุมัติ

3. พ.ศ. 2535 มหาวิทยาลัยได้อนุมัติพื้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต จำนวน 5 ไร่ เพื่อก่อสร้างอาคารหอจดหมายเหตุอยู่บริเวณใกล้เคียงอาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์ พร้อมกันนี้ ก็ได้อนุมัติให้ใช้ห้อง วจ.207 เป็นสถานที่จัดเก็บเอกสารชั่วคราวไปก่อนจนกว่าจะได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารหอจดหมายเหตุฯ

ต่อมาโครงการฯ ได้ขออนุมัติใช้พื้นที่ที่ท่าพระจันทร์ เป็นที่ทำการโดยขอใช้พื้นที่บางส่วนของตึกโดม เนื่องจากเห็นว่าเป็นอาคารหลังแรกของมหาวิทยาลัยและเป็นอาคารเก่าแก่ สมควรใช้เป็นพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ เหตุผลอีกประการหนึ่งก็จะดึงดูดห้องอนุสรณ์สถานผู้ประกาศสาร และใช้เป็นที่จัดแสดง

นิทรรศการถาวร พร้อมกันนี้ได้ขอยื่นขออนุมัติพื้นที่ จำนวน 5 ไร่ ที่ศูนย์รังสิตด้วย ในการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ.2544 โครงการฯ ได้ขอตั้งงบประมาณ ค่าออกแบบอาคารหอจดหมายเหตุไปด้วย แต่ไม่ได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัย

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โครงการฯ ส่งแผนแม่บทเพื่อขอจัดตั้งเป็นหน่วยงานราชการอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้รับอนุมัติ ต่อมาสมัยอภิการบดี รศ. นรนิติ เศรษฐบุตร พ.ศ.2539 ให้ปรับโครงสร้างการบริหารงานใหม่โดยให้ขึ้นอยู่กับสำนักหอสมุดมีฐานะเทียบเท่าห้องสมุดสาขา เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายไม่ให้เพิ่มหน่วยงานใหม่ ผลการพิจารณาปรับแผนฯ 8 โครงการฯ ยังไม่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นหน่วยงานราชการ หากแต่ได้รับการพิจารณาให้เป็นโครงการขยายงานของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยสังกัดกองกลาง สำนักงานอธิการบดีจนถึงปัจจุบัน

5. ปี พ.ศ. 2540 อาคารริมน้ำได้รับการรื้อถอนเพื่อก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์ 2 โครงการฯ จึงย้ายไปอยู่ ณ ชั้น U2 อาคาร 60 ปีธรรมศาสตร์ (หอสมุดปรีดี พนมยงค์) ขณะเดียวกันก็ได้ขอใช้พื้นที่อาคาร 5 ชั้นหอสมุดเดิมเป็นที่ทำการ เมื่อสำนักหอสมุดย้ายไปที่อาคาร 60 ปีธรรมศาสตร์แล้ว ต่อมาจึงได้

รับอนุมัติพื้นที่อาคารสำนักหอสมุดเดิม ชั้น 2 จำนวน 116 ตารางเมตร เป็นที่ทำการถาวร ตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน

การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ

1. วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 จัดอภิปราย เรื่อง หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย : ความทรงจำของสถาบัน ได้เชิญ นายสุภัทธานนท์ ศิวรักษ์ มาเป็นองค์ปาฐกผู้เข้าร่วมฟังการอภิปราย คือ ผู้บริหาร / ผู้แทนจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย

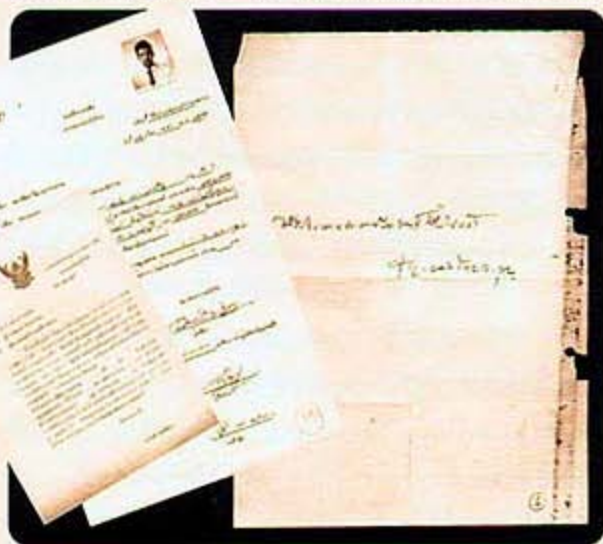
2. วันที่ 9 - 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 เรื่อง ระบบการบริหารงานเอกสารของมหาวิทยาลัย โดยเชิญผู้บริหาร/ผู้แทนหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ร่วมประชุมเพื่อทราบเงื่อนไขและข้อตกลง ร่วมกันในเรื่องการบริหารงานเอกสาร การจัดเก็บ

และการส่งมอบเอกสารที่สิ้นกระแสการใช้งานแล้วให้หอจดหมายเหตุ เพื่อคัดเลือกเป็นเอกสารจดหมายเหตุ

3. วันที่ 26-28 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 เรื่อง การอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุ : การส่งมอบและการทำลายเอกสาร ได้เชิญ ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นองค์ปาฐก มีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นย้ำเรื่องการบริหารงานเอกสาร การจัดเก็บและการส่งมอบเอกสารที่สิ้นกระแสการใช้งานแล้วให้หอจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นการประชุมต่อเนื่อง

4. วันที่ 16-17 มกราคม พ.ศ.2540 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 3 เรื่อง ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานมหาวิทยาลัย ได้เชิญนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มาเป็นองค์ปาฐก

5. วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2541 จัดประชุมทางวิชาการ เรื่อง การบริหารงานและการดำเนินงานเอกสารมหาวิทยาลัย เนื้อหาการประชุมโดยรวม คือ กระตุ้นและชี้แนะให้ผู้บริหารและหน่วยงานเห็นความสำคัญของการจัดเก็บเอกสารในสำนักงาน และความสำคัญของการส่งมอบเอกสารที่สิ้นกระแสการใช้งานแล้วให้หอจดหมายเหตุ

หลังจากการจัดประชุมที่ผ่านมาปรากฏว่า ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญและเข้าใจภาระหน้าที่ของหอจดหมายเหตุ และจากข้อตกลงร่วมกันในที่ประชุม ทำให้โครงการหอจดหมายเหตุได้รับเอกสารเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าเอกสารก่อนการส่งมอบเป็นเอกสารจดหมายเหตุให้หอจดหมายเหตุ

การส่งมอบและการจัดเก็บเอกสาร

นับตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2534 ที่สภามหาวิทยาลัยได้อนุมัติจัดตั้งโครงการหอจดหมายเหตุ ถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา 10 ปีที่โครงการหอจดหมายเหตุ ได้ทำหน้าที่และบทบาทในการเก็บรวบรวมเอกสารมหาวิทยาลัยที่สะท้อนข้อมูลประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมของสถาบันแห่งนี้ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนแม่บทและแผนงาน

เอกสารและโสตทัศนจดหมายเหตุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 - 2544

ก. เอกสาร

1. พ.ศ. 2534 ได้รับมอบหนังสือจากห้องอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ จำนวน 600 เล่ม

2. พ.ศ. 2537

- รับมอบเอกสารมหาวิทยาลัยจากกองกลาง งานสารบรรณ เป็นเอกสารมหาวิทยาลัยที่เกิดจากการปฏิบัติงานและกองกลางได้เก็บรักษาไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2520-2537 เอกสารส่วนใหญ่เป็นเอกสารผู้บริหารมหาวิทยาลัย อธิการบดี ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย, ศาสตราจารย์คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี, ศาสตราจารย์เกริกเกียรติ ทิพพัฒนเสวีธรรม และ รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร จำนวน 174 ก่อ่ง
- รับมอบเอกสารเกี่ยวกับพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายจากกลุ่มโคมรวมใจ จำนวน 48 ก่อ่ง
- รับมอบเอกสารส่วนบุคคล ศาสตราจารย์วิจิตร ฤทธิกันนท์ จำนวน 10 ก่อ่ง

3. พ.ศ. 2538

- รับมอบเอกสารจากกองกลาง งานสารบรรณ เป็นเอกสารมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2480 - 2538 เกี่ยวข้องกับประวัติดมหาวิทยาลัย เช่น คำสั่ง กฎ ระเบียบพระราชบัญญัติ และเอกสารของคณะ สำนัก สถาบัน รวมถึงเหตุการณ์วันสำคัญต่างๆ เช่น เหตุการณ์ไม่สงบทางการเมือง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516, เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จำนวน 198 ก่อ่ง

4. พ.ศ. 2540 รับมอบเอกสารส่วนบุคคล ดร. ชาญวิทย์ เกษศรี จำนวน 210 ก่อ่ง

5. พ.ศ. 2541

- รับมอบเอกสารจากคณะศิลปศาสตร์ จำนวน 24 ก่อ่ง
- รับมอบเอกสารจากคณะนิติศาสตร์ จำนวน 12 ก่อ่ง

- รับมอบเอกสารจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน จำนวน 4 ก่อ่ง

- รับมอบเอกสารจากสถาบันไทยคดีศึกษา จำนวน 8 ก่อ่ง

- รับมอบเอกสารมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จำนวน 67 ก่อ่ง

- รับมอบเอกสารสำนักหอสมุด จำนวน 45 ก่อ่ง

- รับมอบเอกสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จากคณะกรรมการจัดงาน 20 ปี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จำนวน 16 ก่อ่ง

6. พ.ศ. 2542

- รับมอบเอกสารประวัติอาจารย์ที่เกษียณอายุราชการจากคณะรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และศิลปศาสตร์ จำนวนประมาณ 50 ก่อ่ง (กำลังดำเนินการจัดเก็บ)

- รับมอบเอกสารพรรคนักศึกษาธรรมาธิปไตย จากนายบัณฑิต จันทร์โรจนกิจ อดีตกรรมการพรรคธรรมาธิปไตย จำนวน 22 ก่อ่ง

7. พ.ศ. 2543 รับมอบเอกสารใบสมัคร ทะเบียนประวัติ และรายงานผลการศึกษาจากสำนักทะเบียนและประมวลผล จำนวนประมาณ 180 ก่อ่ง (กำลังดำเนินการจัดเก็บ)

ข. รูปภาพและสไลด์ จำนวน 2,500 รูป

ก. วีดิทัศน์ จำนวน 571 ม้วน

ง. เทปคาสเซต จำนวน 505 ม้วน

จ. อื่นๆ เช่น แผนที่ แผนภูมิ หนังสือชมรม ไปสเตอร์แบบพิมพ์เขียว และแบบจำลองอาคาร

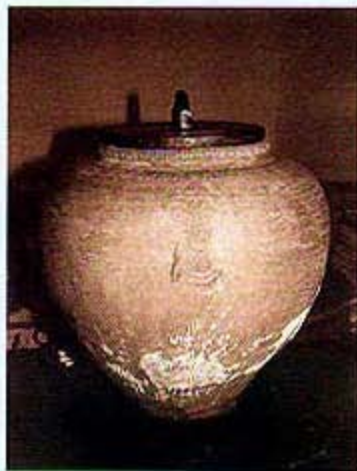
โสตทัศนจดหมายเหตุจากข้อ ข. - ข้อ จ. นี้ หอจดหมายเหตุได้รับมอบมาจากกระบวนการจัดหาเอกสารและจากการจัดประชุมสัมมนาของหอจดหมายเหตุเอง

ปัจจุบันโครงการฯ ได้พัฒนาและเก็บรวบรวมสะสมเอกสารจดหมายเหตุและโสตทัศนจดหมายเหตุ พร้อมทั้งจัดเก็บความหลักงานจดหมายเหตุ การดำเนินงานหอจดหมายเหตุตั้งแต่ระยะก่อร่างสร้างตัวถึงปัจจุบันนั้น บริหารงานโดยคณะกรรมการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสาขา เช่น นักประวัติศาสตร์ นักจดหมายเหตุ นักกฎหมาย บรรณารักษ์ ผู้แทนจากกองแรงงาน และผู้แทนจากกึ่งกลาง ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลเรื่องเอกสารที่ผ่านกระบวนการปฏิบัติงานของผู้บริหารจากสำนักงานอธิการบดี นอกจากนี้ยังมีคณาจารย์ที่สนใจและอาสาเข้ามาพัฒนางานหอจดหมายเหตุ ปัจจุบันนี้หอจดหมายเหตุยังคงได้รับมอบเอกสารจากหน่วยงานโดยผ่านกระบวนการจัดหาเอกสาร 2 วิธี คือ

1. รับมอบโดยผ่านกระบวนการประเมินคุณค่าเอกสาร เมื่อหน่วยงานประสงค์จะส่งมอบเอกสารตามหลักเกณฑ์ที่ได้ตกลงร่วมกันจากการจัดประชุมที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น หน่วยงานจะตั้งกรรมการประเมินคุณค่าเอกสารจำนวนอย่างน้อย 3 คน แต่ไม่เกิน 5 คน กรรมการประกอบด้วย เจ้าของเอกสาร ผู้แทนจากหอจดหมายเหตุ และผู้แทนจากศูนย์เก็บเอกสาร โดยใช้ตารางกำหนดอายุเอกสารที่มหาวิทยาลัยได้จัดทำขึ้นประกอบกับระเบียบงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 การประเมินคุณค่าเอกสารนี้จะคัดเลือกเอกสารเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1.1 เอกสารที่อยู่ระหว่างการปฏิบัติงานเก็บไว้ที่หน่วยงาน
- 1.2 เอกสารที่กระแสนการใช้งานมีการใช้บ้างบางครั้ง และหันการระงับของหน่วยงานให้ฝากไว้ที่ศูนย์เก็บเอกสาร
- 1.3 เอกสารสิ้นกระแสนการใช้งาน เอกสารกลุ่มนี้เมื่อกรรมการประเมินคุณค่าแล้วว่ามีคุณค่าเป็นเอกสารจดหมายเหตุให้ส่งหอจดหมายเหตุ ถ้าไม่มีคุณค่าและหน่วยงานเจ้าของเอกสารไม่เก็บ ให้ทำลายตามระเบียบงานสารบรรณ

2. รับมอบจากบุคคล เป็นเอกสารส่วนบุคคล เอกสารกลุ่มนี้ได้รับมอบจากอาจารย์ ข้าราชการ ศิษย์เก่า หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยจัดเก็บเป็นเอกสารส่วนบุคคล

ปริมาณเอกสารและวัสดุ

1. เอกสารที่สามารถให้บริการได้ จำนวน 838 ก่อ่ง
2. เอกสารที่กำลังดำเนินการจัดเก็บ จำนวนประมาณ 230 ก่อ่ง
3. วิดีทัศน์ จำนวน 571 ม้วน
4. เทปคาสเซต จำนวน 505 ม้วน

เอกสารจดหมายเหตุและวัสดุเหล่านี้ทรงคุณค่ายิ่งเพราะเป็นประวัติศาสตร์และพัฒนาการของมหาวิทยาลัยแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าและความผันผวนทางการเมืองการปกครองที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เอกสารและวัสดุดังกล่าวนี้ได้ทำหน้าที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งหอจดหมายเหตุแก่อาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษา นักวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงบุคคลภายนอกที่สนใจค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของประเทศไทย

การจัดทำฐานข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุด้วย

โปรแกรมจัดเก็บเอกสาร อัตโนมัติ ELIB

(Electronic Library on Web)

ดาวเรือง แนวทอง

• Home page ของจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

โครงการหอจดหมายเหตุฯ เริ่มนำโปรแกรมจัดเก็บเอกสารอัตโนมัติมาใช้ในการจัดเก็บเอกสารในปี พ.ศ. 2542 จุดประสงค์ของการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับเอกสารจดหมายเหตุนั้น เพื่อจะประหยัดเวลาในการค้นหาเอกสาร ผู้ใช้เอกสารสามารถค้นหาเอกสารได้ด้วยตนเองโดยวิธีการที่ง่าย สะดวก และรวดเร็ว และไม่จำเป็นต้องอ่านเอกสารทุกเรื่องที่มีอยู่ในแฟ้ม เพราะสามารถพิมพ์เรื่องที่ต้องการค้นหาได้จากหลายส่วนของข้อมูลเอกสาร เช่น ผู้เขียน ชื่อเรื่อง หัวเรื่อง คำสำคัญ และอื่นๆ เหมือนกับการใช้ฐานข้อมูลค้นหาหนังสือในห้องสมุดที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้

ฐานข้อมูลจดหมายเหตุ มี 3 ประเภท คือ

1. ฐานข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุ
2. ฐานข้อมูลรูปภาพ
3. ฐานข้อมูลวิดิทัศน์และแถบเสียง

ฐานข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุ ที่สามารถให้บริการได้มีดังนี้

1. เอกสารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2480-2538 ประกอบด้วยเอกสาร 3 กลุ่ม คือ เอกสารผู้บริหาร พ.ศ. 2518-2538 เอกสารกองกลาง สำนักงานอธิการบดี พ.ศ. 2509-2535 และเอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป กองกลาง สำนักงานอธิการบดี พ.ศ. 2480-2537
2. เอกสารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2520-2537 ประกอบด้วยเอกสาร 2 กลุ่ม คือเอกสารผู้บริหารสมัย รส. เรมิตี เศรษฐบุตร พ.ศ. 2534-2537 และเอกสารการบริหารสำนักงานอธิการบดี พ.ศ. 2521-2536

3. เอกสารพรรคฝ่ายซ้าย ประกอบด้วยหนังสือ จุลสารและเอกสารช่วงประมาณ พ.ศ. 2514-2525
4. เอกสารส่วนบุคคล ศ. วิจิตร ลุฑิตานนท์ พ.ศ. 2492-2495
5. เอกสารส่วนบุคคล ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ พ.ศ. 2506-2540
6. เอกสารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2477-2537 เอกสารทั้ง 6 รายการได้จัดทำรายการเข้าฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์รวมทั้งหมดประมาณ 20,000 รายการ

การสืบค้นเอกสารจดหมายเหตุจากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์

โครงการหอจดหมายเหตุฯ ให้บริการสืบค้นเอกสารจดหมายเหตุจากฐานข้อมูล ELIB โดยจัดเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้สำหรับให้บริการ I เครื่อง ผู้ใช้บริการสามารถขอคำแนะนำในการใช้ฐานข้อมูลค้นหาเอกสารจากเจ้าหน้าที่ได้เมื่อมีการแสดงผลการสืบค้น ผู้ใช้บริการจดเลขหมู่เอกสารพร้อมชื่อเรื่องส่งให้เจ้าหน้าที่ที่หยิบเอกสารให้ หรือสามารถส่งพิมพ์รายชื่อเอกสารที่ต้องการได้ การสืบค้นเอกสารจากฐานข้อมูลนี้สามารถสืบค้นได้จากทุกรายการที่บันทึกลงฐานข้อมูล

เอกสารจดหมายเหตุสามารถสืบค้นได้ 3 ลักษณะคือ

1. การสืบค้นแบบไล่เรียง (Browse Search) เป็นการสืบค้นข้อมูลโดยวิธีการหาแบบเรียงตามพจนานุกรม และป้อนข้อมูลที่ต้องการสืบค้นตามลักษณะของคำที่ต้องการ ทั้งนี้ต้องเลือกเขตข้อมูล (Tag) ที่ต้องการค้นหา เช่น ชื่อผู้เขียน หัวเรื่อง ชื่อเอกสาร เป็นต้น จากนั้นให้เลือกประเภทของฐานข้อมูลตามประเภทของข้อมูล

ตัวอย่างหน้าจอการสืบค้นแบบใส่เรียงและการแสดงผล

2. การสืบค้นจากคำสำคัญ (keyword Search) เป็นการสืบค้นด้วยคำ โดยผู้ใช้สามารถป้อนคำหรือวลีใดๆ ที่ต้องการค้นหาลงในช่องสืบค้น จากนั้นเลือกชนิดของข้อมูลให้ตรงกับลักษณะของคำที่ค้นหา เช่น ผู้เขียน หน่วยงานที่ออกหนังสือ หัวเรื่อง หรือ คำสำคัญ

3. การสืบค้นจากคำหรือวลี (Expert Search) เป็นการสืบค้นจากหลายคำ หรือวลีหลายคำ โดยการใช้คำเชื่อม และ หรือ ไม่รวม ตามหลังด้วย กับ เพื่อจำกัดเขตข้อมูลการค้นหาให้ละเอียดมากขึ้น

ในระยะแรกได้จัดทำเฉพาะฐานข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุ ส่วนฐานข้อมูลรูปภาพ วิทยุทัศน์ และแถบเสียงนั้นคาดว่าจะดำเนินการจัดทำในปี พ.ศ. 2545

จากการสำรวจความพอใจของผู้ใช้บริการจากการค้นหาเอกสารด้วยการใช้คอมพิวเตอร์ตามวิธีการสืบค้นดังกล่าวข้างต้น โดยการซักถาม ผลปรากฏว่าผู้ใช้พึงพอใจวิธีการค้นหาเอกสารจากคอมพิวเตอร์มากกว่าเพราะสามารถค้นหาได้จากหลายส่วนของข้อมูล เช่น ชื่อเรื่อง หัวเรื่อง คำสำคัญ และอื่นๆ นอกจากนี้ยังช่วยประหยัดเวลาในการอ่านเอกสารทั้งเล่ม สะดวกทั้งผู้ใช้บริการและเจ้าหน้าที่ เนื่องจากฐานข้อมูลเอกสารที่ให้บริการอยู่ในขณะนี้ยังไม่ได้แก้ไขในส่วนของการลงรายการ เครื่องหมายวรรคตอน และหัวเรื่อง เอกสารบางเรื่องที่ไม่แสดงผลอาจจะไม่สมบูรณ์ตามหลัก US MARC ทั้งนี้โครงการหอจดหมายเหตุฯ ตระหนักถึงปัญหานี้และกำลังดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อไป

Home page หอจดหมายเหตุ

ปลายปี พ.ศ. 2543 โครงการหอจดหมายเหตุฯ ได้จัดทำ Home page โดยมีข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. จุลสารจดหมายเหตุ ฉบับที่ 1 - ฉบับที่ 4
3. ฐานข้อมูลสำหรับสืบค้นเอกสารจดหมายเหตุ
4. รายชื่อคณะกรรมการ

เนื่องจากพื้นที่เก็บข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายมหาวิทยาลัยมีจำกัด หอจดหมายเหตุจึงเก็บข้อมูลทั้งหมดที่เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย (Server) ใช้เฉพาะภายในหอจดหมายเหตุ ในวันราชการเท่านั้น ผู้สนใจสามารถเข้ามาดูได้ที่ www.arc.tu.ac.th/

ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

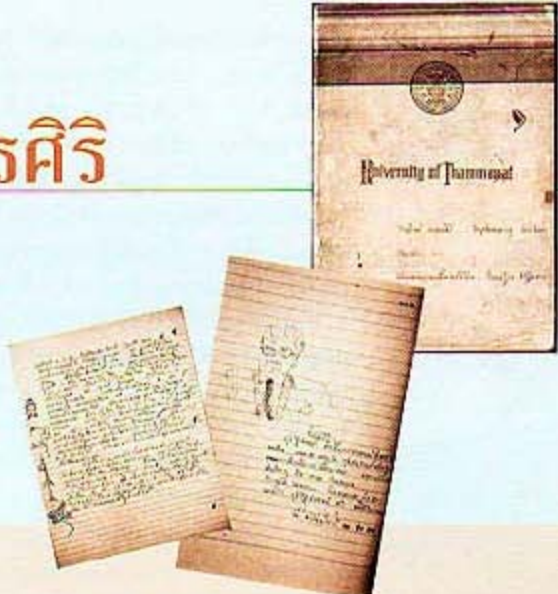
ชนิษฐา วงศ์พามิช

การจัดตั้งโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ มี ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นผู้อำนวยการโครงการ พร้อมกับคณะกรรมการดำเนินงาน 1 ชุด ซึ่งทุกคนเข้าใจถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุที่จะใช้เป็นหลักฐานของการดำเนินงานที่ผ่านมา เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ของหน่วยงาน และเป็นข้อมูลทางการศึกษาวิจัยที่มีความสำคัญ รวมทั้งในมหาวิทยาลัย น่าจะได้มีการตั้งหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย สำหรับเก็บเอกสารจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยด้วย

เคยมีผู้บริหารหลายคนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ตระหนักถึงคุณค่าของเอกสารในสำนักงาน ที่สิ้นกระแสการปฏิบัติงานในหน่วยงานแล้ว แต่เนื้อความในเอกสารนั้นมีความสำคัญ ควรเก็บรักษาไว้โดยไม่มีการทำลายเสีย เช่น อดีตผู้อำนวยการกองกลางสำนักงานอธิการบดี นายโชว์ อุบลวัตร ซึ่งท่านถึงแก่กรรมแล้ว ท่านได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเอกสารที่สิ้นกระแสการปฏิบัติงานนี้มาก ท่านได้เคยติดต่อขอคำแนะนำจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติหลายครั้ง ถึงแนวทางการดำเนินงานกับเอกสารเหล่านี้ อย่างถูกหลักวิชา และถูกระเบียบสารบรรณ งานส่วนหนึ่งที่ท่านทำไว้ คือ การขอทำลายเอกสารที่ปฏิบัติเสร็จแล้วแต่ไม่มีคุณค่า และเก็บรักษาเอกสารที่มีความสำคัญไว้ เมื่อโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ตั้งขึ้น จึงรับเอกสารมหาวิทยาลัยส่วนนี้มาไว้ในอารักขา ทำให้เห็นลักษณะของงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยอย่างเป็นรูปธรรม

นอกเหนือจากเอกสารจดหมายเหตุของหน่วยงาน ซึ่งแสดงถึงประวัติและการกิจของหน่วยงานนั้นๆ แล้ว เอกสารที่มีคุณค่ามากอีกประเภทหนึ่ง คือ เอกสารของผู้บริหารซึ่งทุกๆ องค์การจะต้องมีอยู่ นักจดหมายเหตุให้ความสำคัญกับเอกสารชุดนี้เช่นเดียวกับเอกสารสำนักงาน เพราะเป็นเอกสารที่สะท้อนประวัติและผลงานขององค์กรเหมือนกัน แต่ที่นอกเหนือไปจากนั้นก็คือ เอกสารของผู้บริหารหรือเอกสารส่วนบุคคลซึ่งแสดงถึงเจ้าของเอกสารอย่างชัดเจนในด้าน แนวคิด สติปัญญา ประชัญญา และวิธีการปฏิบัติงาน ตลอดจนผลงาน เอกสารส่วนบุคคลจะมีรายละเอียด และหลากหลายรูปแบบรวบรวมอยู่ในชุดเดียวกัน

ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นผู้บริหารสำคัญคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นอาจารย์และนักวิชาการที่มีชื่อเสียงมาก มี

ผลงานและมีกิจกรรมในประชาคมธรรมศาสตร์ในวงวิชาการระดับมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งในวงสังคมอื่น ๆ ท่านเป็นบุคคลสำคัญ ที่นักจดหมายเหตุหลายคนที่จะขอรับเอกสารของท่านไว้เป็นสมบัติของชาติ ซึ่งท่านก็ให้ความร่วมมือกับงานจดหมายเหตุของชาติเป็นอย่างดี ด้วยการมอบเอกสารส่วนตัวให้แก่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ 1 ครั้ง ในเวลานั้นยังไม่มีโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ เมื่อโครงการนี้เริ่มขึ้น ท่านได้มอบเอกสารของท่านให้ไปดำเนินการ 2 ครั้ง คือ เมื่อ พ.ศ. 2538 และ พ.ศ. 2541 เอกสารทั้ง 2 ชุดนี้ ได้รับการจัดหมวดหมู่ตามกระบวนการจดหมายเหตุและให้บริการแก่ผู้สนใจแล้ว เอกสารชุดนี้มีเนื้อหาที่หลากหลายที่เป็นประโยชน์แก่นักวิจัยอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจจะแบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. เอกสารการศึกษาของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นเอกสารการเรียนของท่านตั้งแต่ เมื่อท่านเป็นนักเรียนมัธยมที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย สมุดจดคำบรรยายสมัยเป็นนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมุดจดคำบรรยาย สมัยเรียนที่ OCCIDENTAL COLLEGE และที่มหาวิทยาลัย CORNELL ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ที่เก็บเอกสารได้ละเอียดยาวนานเช่นนี้ มีน้อยคน เพราะเอกสารชุดนี้เก่าแก่ บุคคลทั่วไปที่มีตำแหน่งสำคัญและมีภารกิจมากมาย ปริมาณเอกสารที่ผลิตขึ้นหรือสะสมไว้ใช้งานในระยะต่อๆ มา จะมีมาก ผสมกับต้องมีหนังสือที่จะต้องใช้ศึกษาควบคู่กันไปด้วย เอกสารเก่าๆ จึงมักจะถูกทำลายไป เพื่อเอาเนื้อที่ไว้เก็บเอกสารใหม่ หรือมีจะนำเอกสารเก่าสมัยนักเรียน นักศึกษา มักจะชำรุด สูญหายไปไปตามสภาพและกาลเวลา เท่าที่เคยเห็นว่ามีบุคคลสำคัญท่านหนึ่งที่เก็บเอกสารสมัยเป็นนักเรียนไว้เป็นอย่างดีคือ พันเอกแสง จุลละจารัตต์ อดีตผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทย ปัจจุบันถึงแก่กรรมแล้ว ท่านเก็บเอกสารสมัยเป็นนักเรียนอัสสัมชัญ ไว้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกับ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ทั้ง 2 ท่านเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าเอกสาร และรักการอ่าน การเขียนมาก

2. เอกสารภารกิจของผู้บริหาร ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ตำแหน่งผู้อำนวยการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลายตำแหน่ง คือ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2537-2538) รองอธิการบดีหลายสมัย (ตั้งแต่ พ.ศ. 2518-2531) คณะบดีคณะศิลปศาสตร์ (พ.ศ. 2534-2537) กรรมการสภามหาวิทยาลัย รองผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา กรรมการชุดต่างๆ ฯลฯ ทุกตำแหน่งที่ท่านได้รับจะมีเอกสารที่แสดงภารกิจนั้นๆ อย่างครบถ้วน เอกสารเหล่านี้จะช่วยเก็บบันทึกเอกสารของมหาวิทยาลัยให้สมบูรณ์ รวมทั้งจะสนับสนุนภาพลักษณ์ความเปลี่ยนแปลง ความเติบโต ของมหาวิทยาลัยได้ชัดเจน เช่น โครงการวิจัย ประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โครงการธรรมศาสตร์ 50 ปี โครงการนักกีฬาข้างเฝือก โครงการนักศึกษาดีเด่นจากชนบท โครงการสามทศวรรษศิลปศาสตร์ โครงการ SPORT COMPLEX รวมถึงเอกสารการประชุมผู้บริหารมหาวิทยาลัย เช่น การประชุมคณะบดี การประชุมสภามหาวิทยาลัย การประชุม อ.ก.ม. การประชุมกรรมการบริหาร และควบคุมการพัฒนา มหาวิทยาลัยด้านกายภาพ การประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ฯลฯ เอกสารการประชุมของผู้บริหารอาจจะมีส่วนที่หลายชุด เพราะผู้บริหารและกรรมการทุกท่านจะได้รับแจกเอกสารการประชุมเหมือนกัน แต่เอกสารของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ มีลักษณะเฉพาะตัวที่ทำให้เกิดความน่าสนใจคือมีลายมือของท่านเขียนแสดงความคิดเห็นอยู่ในเอกสารนั้นๆ เสมอ แสดงถึงการเตรียมตัวล่วงหน้าสำหรับการประชุม และความตื่นตัวในกิจกรรมต่างๆ ตลอดเวลา จึงต้องเก็บเอกสารไว้ทั้งหมด ซึ่งจะบังเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านใช้ที่จะมีข้อมูลอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

3. เอกสารภารกิจการเรียนการสอน ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นอาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และอารยธรรมไทย และประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ท่านเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นอาจารย์พิเศษในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดล ท่านสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และหลักสูตรพิเศษต่างๆ รวมทั้งเป็นอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ด้วย อีกทั้งเป็น visiting professor ในมหาวิทยาลัยประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาหลายครั้ง เอกสารที่มอบแก่โครงการหอจดหมายเหตุจำนวนมาก

นอกจากเป็นเอกสารที่ท่านใช้สอนแล้ว ยังมีเอกสารการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และเอกสารการจัดทำหลักสูตรเสริม เช่น โครงการประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ โครงการวิจัยและพัฒนาภาษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - สถาบัน เอส ไอ แอล เป็นต้น

4. เอกสารภารกิจด้านวิชาการประกอบด้วย การสัมมนาวิชาการ การเขียนบทความทางวิชาการ ผลงานเขียนของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ท่านได้จำแนกประเภทไว้คือ ประเภทหนังสือที่ท่านเขียนขึ้น เช่น เรื่องประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ ประเภทหนังสือแปล เช่น โจนธาณ ลิฟวิงสตัน ท่อมคมหัชจรรย์แห่งอ็อก ฯลฯ ประเภทหนังสือที่ท่านเป็นบรรณาธิการ เช่น การค้าสังคมโลก : รายงานการสัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย ฯลฯ ประเภทบทความทางวิชาการ ซึ่งเป็นบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เอกสารต้นฉบับที่มอบมานี้คงจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งยังไม่สมบูรณ์ทั้งหมด แต่ก็มิใช่ว่าจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลงานที่มีเนื้อหาสาระมากมายหลายเรื่อง ภาษาสะกดสะทอนไม่กล้าสมัย และเข้าใจง่าย

5. เอกสารภารกิจในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ อันได้แก่ เอกสารประเภทโครงการต่างๆ เช่น โครงการสำรวจพรมแดน ไทย-กัมพูชา-ลาว-พม่า โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา โครงการแลกเปลี่ยนการศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEASREP) ฯลฯ โครงการเหล่านี้เป็นโครงการระยะยาว มีเอกสารให้ผู้สนใจได้ศึกษาอย่างกว้างขวาง เป็นเอกสารที่สำคัญและให้ข้อมูลที่จะหาจากที่อื่นๆ ได้ยาก เอกสารที่น่าสนใจอีกชุดหนึ่งคือ เอกสารเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองได้แก่ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 เอกสารชุดนี้ประกอบด้วยเอกสารตัวเขียน ข่าวหนังสือพิมพ์ที่ตัดและสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีเอกสาร การจัดทัศนศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่ง ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นมัคคุเทศก์ อีกจำนวนไม่น้อย

6. เอกสารเบ็ดเตล็ด ได้แก่ บรรดาเอกสารที่เป็นจดหมายโต้ตอบ ส่วนตัวเรื่องต่างๆ ภาพถ่าย บัตรประเภทต่างๆ อันได้แก่ บัตรเชิญ บัตรอวยพรวาระสำคัญของชาติ เช่น วันปีใหม่ การรับตำแหน่งสำคัญ วันเกิด บัตรแสดงความยินดีจากลูกศิษย์ เพื่อนฝูง บุคคลต่างๆ ผู้มีชื่อเสียงในวงการต่างๆ นับเป็นเอกสารที่สวยงาม มีสาระและน่าดูน่าชมมาก เพิ่มข้อมูลด้านต่างๆ ที่ท่านสะสมไว้ประเภทหนังสือพิมพ์ที่ตัด สำเนา ข้อความ คัดลอก รวมจนถึงหนังสือจำนวนมาก เหล่านี้ล้วนแต่มีประโยชน์แก่ผู้สนใจทั้งสิ้น

ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ มอบเอกสารส่วนตัวให้แก่โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ เพื่อเก็บไว้เป็นสาธารณสมบัติ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่จะให้สาระแก่ผู้สนใจอย่างไม่มีสิ้นสุด ปริมาณเอกสารมีถึง 210 กล่อง ประมาณ 80 ฟูต อายุของเอกสารที่ใหม่สุดคือ พ.ศ. 2540 ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นผู้ทรงความรู้ และเป็นที่ยอมรับยกย่องในสังคมอย่างกว้างขวางท่านเป็นคนขยันไม่หยุดนิ่ง ท่านสนุกสนานกับกิจกรรมและการกิจอยู่ตลอดเวลา จึงคาดว่าโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ จะได้รับเอกสารจาก ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อีกเป็นครั้งที่ 3 และ 4 ไว้เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจสืบไป

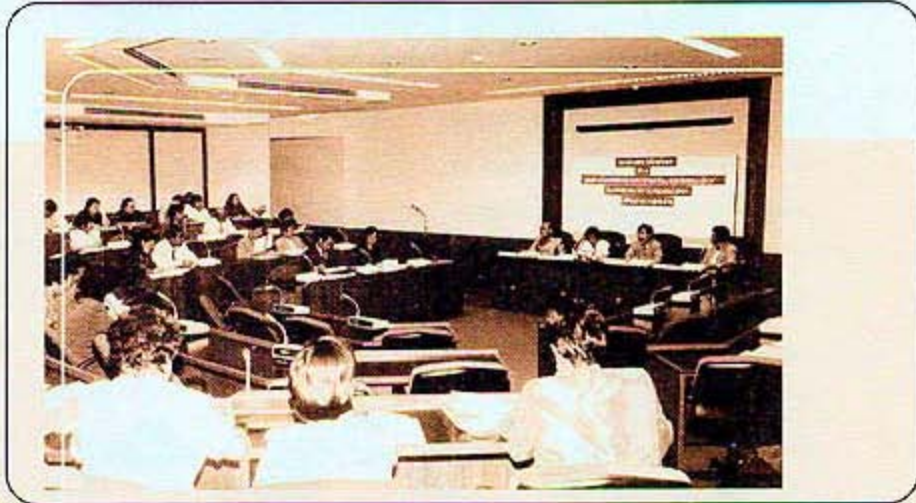
สมาคมจดหมายเหตุ

: จัดตั้งทำไม เพื่ออะไร

วารุณี ไธธามย์

กระแสสังคมไทยปัจจุบันสร้างความตื่นตัวให้กับหน่วยงานและสถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หันมาสนใจการจัดเก็บข้อมูลจดหมายเหตุของหน่วยงานต่างๆ และมีความพยายามจัดตั้งหอจดหมายเหตุของสถาบันตัวเองขึ้น แต่เมื่อลงมือดำเนินงานหลายแห่งต้องประสบปัญหาคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขาดแคลนงบประมาณ องค์กรกำลัง บุคลากรที่มีความรู้จดหมายเหตุ สถานที่ที่เหมาะสมตามหลักวิชาการจดหมายเหตุ ที่สำคัญคือ ความสนับสนุนอย่างจริงจังจากผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน ยกตัวอย่างการดำเนินงานจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยของรัฐที่ขาดการสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ทำให้หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยไม่ได้มีสถานภาพเป็นองค์กรถาวรและบรรจุไว้ในแผนงานมหาวิทยาลัย ทำให้ไม่สามารถวางงบประมาณแผ่นดินมาใช้ในการดำเนินงาน แม้ว่าบางแห่งอาจใช้จ่ายดำเนินการจากงบอุดหนุนหรือรายได้พิเศษของมหาวิทยาลัย

หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาหนึ่งทศวรรษ กระทั่งเกิดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานหอจดหมายเหตุ วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2542 จึงมีการเสนอและเห็นชอบให้หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์เป็นเจ้าภาพจัดประชุมหน่วยงานจดหมายเหตุ เพื่อ

ผลักดันให้หน่วยงานเหล่านี้รวมกลุ่มในรูปแบบสมาคมวิชาชีพเพื่อเป็นการสร้างเอกภาพความร่วมมือ ตลอดจนแลกเปลี่ยนทักษะความรู้เพื่อพัฒนางานจดหมายเหตุให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นในอนาคต

วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ผู้แทนหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานจดหมายเหตุจากหลายแห่งได้ให้ความสนใจเข้าร่วมการประชุมเพื่อจัดตั้งสมาคม ไม่ว่าจะเป็นหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน สถาบันราชภัฏ องค์กรรัฐและรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ รัฐสภา สถานีโทรทัศน์ รวมถึงหอจดหมายเหตุแห่งชาติ การประชุมครั้งนั้น ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช องค์กรปาฐกถ์กล่าวถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุรวมถึงจดหมายเหตุรูปสัญลักษณ์

อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจดหมายเหตุสมัยใหม่ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่กำลังมีบทบาทในสังคมปัจจุบัน การประชุมครั้งนั้นยังได้จัดรายการอภิปรายเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดตั้งสมาคมหอจดหมายเหตุแห่งประเทศไทย ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ผู้บริหารที่ให้การสนับสนุนกิจการจดหมายเหตุ และนักจดหมายเหตุผู้เชี่ยวชาญอย่างคุณเบญจมาศ ดันตยาภรณ์ และคุณชนิษฐา วงศ์พานิช ต่างได้ร่วมกันอภิปรายถึงความสำคัญและประโยชน์ของการรวมกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของสมาคมหรือชมรมก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อสร้างความร่วมมือกันในการแบ่งสรรการใช้ทรัพยากร ข้อมูลวิชาการรวมถึงการอนุรักษ์ด้วยเทคนิคจดหมายเหตุ เนื่องจากหน่วยงานจดหมายเหตุส่วนใหญ่มีขนาด

เล็ก ไม่สามารถจัดตั้งแผนกปฏิบัติงานจดหมายเหตุให้ครบวงจรได้ โดยเฉพาะแผนกอนุรักษ์ ที่ต้องมีวัสดุ เครื่องมือและผู้ชำนาญการที่รู้เรื่องเทคนิคการอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ การรวมกลุ่มทางวิชาชีพนี้ยังสามารถจัดกิจกรรมการอบรมความรู้จดหมายเหตุ พัฒนาเครือข่ายการทำงาน รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศสมัยใหม่

ผลการประชุมครั้งนั้นมีการคัดเลือกรายชื่อคณะผู้ก่อตั้งสมาคมของจดหมายเหตุแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยชาวนิติกร แพทย์หญิงกรรณิการ์ ดันประเสริฐ สมสรวง พงศดิกุล กรรณิการ์ ชิววกัทธิ ขนิษฐา

วงศ์พานิช วิภา จันทนัทสน์ โดม สุขวงศ์ ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ สุรีย์รัตน์ วงศ์เสงี่ยม คณะผู้ก่อตั้งชุดนี้จัดการประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เพื่อร่างระเบียบสมาคมของจดหมายเหตุแห่งประเทศไทย โดยระบุเป้าหมายสมาคมในการรวมกลุ่มทั้งองค์กรและผู้ปฏิบัติงานจดหมายเหตุ ว่าเป็นการเพิ่มความรู้ ทักษะปฏิบัติงาน ตลอดจนแบ่งสรรการใช้ทรัพยากรและการบริหารงานจดหมายเหตุ และยังมีมุ่งเน้นเสริมสร้างการศึกษาวิจัย พัฒนามาตรฐานการบริหาร จัดเก็บและอนุรักษ์ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจงานจดหมายเหตุออกสู่สาธารณชน ตลอดจนกระตุ้นให้สาธารณชน

เข้ามาใช้บริการการสืบค้นข้อมูล หลักการสมาคมยังกำหนดเป้าหมายระยะยาวในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับองค์กรจดหมายเหตุต่างประเทศ เพื่อพัฒนาระบบงานและแลกเปลี่ยนความรู้ สมาคมยังกำหนดให้มีกิจกรรมทั้งในด้านการฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดสัมมนา ปาฐกถาประจำปี ประสานความร่วมมือจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ และที่สำคัญคือการผลิตวารสารวิชาชีพจดหมายเหตุ ในส่วนสมาชิกกำหนดไว้เป็น 3 ประเภท คือ สมาชิกสามัญที่เป็นผู้ปฏิบัติงานและองค์กรวิชาชีพจดหมายเหตุ สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาการจดหมายเหตุและวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้อง สมาชิกประเภทสุดท้าย คือ สมาชิกสมทบ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป สมาชิกทั้งสามประเภทต้องเสียค่าบำรุงรายปี ๆ ละ 200 บาท หรือ 2,000 บาท ในกรณีที่ต้องการเป็นสมาชิกตลอดชีพ

ขณะนี้ร่างระเบียบการสมาคมได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะผู้ก่อตั้งและอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตจัดตั้งจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ทั้งนี้คาดว่าจะดำเนินการได้แล้วเสร็จภายในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 ในการนี้คณะผู้ก่อตั้งสมาคมจึงได้เตรียมจัดกิจกรรมวิชาการเพื่อนำสมาคมและชวนเชิญผู้สนใจให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย

เยี่ยมชม

หอจดหมายเหตุแห่งชาติสิงคโปร์ (National Archives of Singapore)

ดาวเรือง แนวทอง

วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2543 ชาวคณะหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ออกเดินทางจากโรงแรมที่พักมุ่งสู่อาคารหอจดหมายเหตุแห่งชาติสิงคโปร์อันเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการดูงานครั้งนี้ หอจดหมายเหตุแห่งชาติสิงคโปร์บนถนน Canning Rise เป็นอาคารโรงเรียนเก่าสร้างในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 ปัจจุบันมีการปรับปรุงพื้นที่ภายในอาคารให้เหมาะสมกับงานจดหมายเหตุ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติสิงคโปร์มีหน้าที่หลักคือ จัดหา จัดเก็บ และดูแล

รักษาเอกสารจดหมายเหตุของชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ชาติ รวมถึงวัฒนธรรมของประเทศสิงคโปร์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติที่นี่ได้รับเอกสารมาด้วยกัน 2 วิธี คือ

1. ได้มาจากพระราชบัญญัติการคุ้มครองเอกสารจดหมายเหตุที่หน่วยงานราชการทุกหน่วยงานในสิงคโปร์ต้องส่งเอกสารให้กับหอจดหมายเหตุแห่งชาติเมื่อพ้นกระแสดการปฏิบัติงานแล้ว หรือครบอายุ 30 ปี

2. จัดหา จัดซื้อเอกสารจากองค์กรเอกชนและจากต่างประเทศที่ผ่านการพิจารณาว่ามีคุณค่าและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์สิงคโปร์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

เอกสารที่ได้รับมาทั้งสองวิธี หอจดหมายเหตุโดยนักจดหมายเหตุ และผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์จะทำการคัดเลือกเอกสารที่ถือว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติและคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อจัดเก็บถาวรต่อไป

ประเภทของเอกสารและวัสดุจดหมายเหตุ
ที่จัดเก็บในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
สิงคโปร์ ได้แก่

- เอกสารราชการ
- เอกสารส่วนบุคคล, องค์กร, สมาคมและสโมสร
- รูปภาพ
- แผนผังตึก
- แผนที่และแผนภูมิ
- บันทึกเหตุการณ์บอกเล่า
- ฟิล์ม วิดีโอ และเทปบันทึกเสียง
- ซีดี - รอม

สำหรับการดูแลหอจดหมายเหตุ
แห่งชาติสิงคโปร์ควรมี ทางหอจดหมายเหตุ
ได้จัดให้นักจดหมายเหตุฝ่ายนำชมและ
ประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่นำชมห้องต่าง ๆ เช่น
งานจัดเก็บเอกสาร งานอนุรักษ์เอกสาร ห้อง
เก็บเอกสาร ห้องอบเอกสาร งานไมโครฟิล์ม
งานวัสดุสตัดท์สนจดหมายเหตุและงาน
บริการ

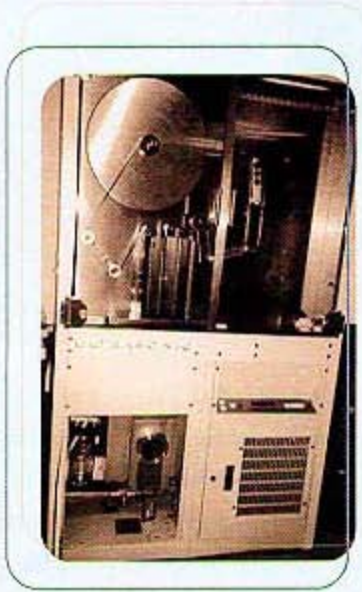
ห้องอบเอกสาร : หลังจาก
หอจดหมายเหตุแห่งชาติได้รับเอกสารมา
แล้ว เจ้าหน้าที่จะนำเอกสารไปคัดเลือก
ประเมินคุณค่าตามหลักการจดหมายเหตุ
เอกสารจดหมายเหตุส่วนที่มีคุณค่าจะนำ
ไปอบเพื่อกำจัดแมลง และทำความสะอาด
เอกสารก่อนจึงค่อยนำมาจัดหมวดหมู่
ห้องอบเอกสารที่ตั้งอยู่ภายในตัวอาคาร
ลักษณะห้องสร้างปิดทึบเพื่อป้องกันการ
ถ่ายเทของสารเคมี

งานซ่อมเอกสาร : หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติสิงคโปร์มีกระบวนการซ่อม
เอกสารที่ถือว่าได้มาตรฐานที่สุดในภูมิภาค
แถบนี้ และดูเหมือนว่าเป็นแผนกที่ผู้
บริหารภูมิใจและให้ความสำคัญอย่างมาก
คณะผู้เข้าชมจึงได้รับการนำชมแผนกนี้
ละเอียดทุกขั้นตอน เริ่มต้นที่ขั้นตอนการ
ซ่อมตั้งแต่การลดครดด้วยการนำเอกสารไป
แช่น้ำด้วยเครื่องมือลดครดเอกสาร เครื่องมือ
นี้ผู้เชี่ยวชาญประจำหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
สิงคโปร์ได้พัฒนาขึ้นใช้ในการปฏิบัติงานเอง
มีลักษณะคล้ายแท่งน้ำสแตนเลสสี่เหลี่ยม
ผืนผ้า แบ่งเป็นช่องขนาดเท่ากับกระดาษ
เอกสารจดหมายเหตุนับได้ 8 ช่อง เมื่อ
ต้องการลดครดก่อนการซ่อม เจ้าหน้าที่จะ
นำเอกสารไปวางในช่องสี่เหลี่ยม และ
ระบายน้ำเข้ามายังช่องดังกล่าวเพื่อแช่เอกสาร

นานประมาณ 8 นาที ด้วยระบบท่อน้ำและ
ระบายน้ำอัตโนมัติเครื่องนี้มีระบบควบคุม
อุณหภูมิ และระดับน้ำที่พอเหมาะกับความ
ความขรุขระของเอกสารแต่ละประเภทรวม
ทั้งมีการคำนวณเวลาในการแช่น้ำขาดครด
เอกสารก่อนนำไปซ่อม หลังจากนั้นจึงนำ
ไปซ่อมตามกรรมวิธี และเขียนเป็นรูปเล่ม
หรือตามต้นฉบับเดิมของเอกสาร งานซ่อม
เอกสารยังพิถีพิถันและให้ความสำคัญกับ
เอกสารที่ชำรุดโดยการนำเยื่อกระดาษสา
ผนึกลงไปบนรอยตำหนิที่เกิดจากการ
ทำลายของแมลง, อุณหภูมิ หรือที่เกิดจาก
ความเก่าแก่ของตัวเอกสารเอง

ห้องเก็บเอกสาร : หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติสิงคโปร์จะเก็บเอกสารทั้งหมด
ไว้ที่ชั้นใต้ดินของตัวอาคาร ห้องเก็บเอกสาร
นี้ออกแบบโดยเฉพาะสำหรับเก็บเอกสาร
ใช้ตู้เอกสารวางถื่น (Compact Shelf)
มีเครื่องมือควบคุมอุณหภูมิและความชื้น
เครื่องจักรระบบป้องกันอัคคีภัย ระบบนี้จะ
ทำงานเมื่อมีควัน หรือสัญญาณเตือนว่าอาจ
เกิดเพลิงไหม้ ระบบ Chemical Sprinkle
จะพ่นสารเคมีออกมาโดยอัตโนมัติ ซึ่งท่อสาร
เคมีนี้เดินขนานฝังอยู่กับเพดานด้านบน

งานไมโครฟิล์ม : เนื่องจาก
หอจดหมายเหตุแห่งชาติสิงคโปร์ให้ความสำคัญ
กับงานอนุรักษ์เอกสารอย่างมากทำให้
แผนกถ่ายไมโครฟิล์มเอกสารจดหมายเหตุ
เป็นแผนกใหญ่ มีเครื่องถ่ายไมโครฟิล์ม
ประมาณ 6 เครื่องทั้งฟิล์ม 35 มม. ที่ใช้
ถ่ายเอกสารต้นฉบับ และฟิล์ม 16 มม.
ที่ใช้ถ่ายสำเนาเพื่อการบริการ แผนกนี้มี
เจ้าหน้าที่ถ่ายและล้างไมโครฟิล์มพร้อม
ทำสำเนาด้วย มีข้อสังเกตว่า หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติสิงคโปร์ให้ความสำคัญใน

การอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุด้วยการถ่ายสำเนาไมโครฟิล์มมากที่สุด ขั้นตอนการทำงานขั้นแรกเจ้าหน้าที่จะนำเอกสารมาคัดเลือก เรียบเรียง และดำเนินการถ่ายไมโครฟิล์มด้วยตนเอง หลังจากนั้นก็จัดเอกสารที่นำไปถ่ายเข้าแฟ้มเหมือนเดิมฟิล์มที่ผ่านกระบวนการอัดล้างในห้องล้างฟิล์มแล้ว จะต้องนำมาตรวจสอบและตัดต่อเจ้าหน้าที่ได้นำชมห้องตัดต่อฟิล์มโดยใช้เครื่องตัดต่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งทางหอจดหมายเหตุได้พัฒนาขึ้นมาใช้ภายในเครื่องนี้สามารถตัดต่อฟิล์มให้แนบสนิทเป็นม้วนเดียวกันได้โดยไม่เห็นรอยต่อแต่อย่างใด หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ได้นำชมห้องทำสำเนาไมโคร-ฟิล์มซึ่งเป็นห้องที่ได้รับการควบคุมและป้องกันฝุ่นละออง ดังนั้นผู้ที่ จะเข้าไปภายในห้องจะต้องผ่านห้องเป่าฝุ่นที่มีเครื่องเป่าลมระบบระบายอากาศนานประมาณ 1 นาทีเสียก่อน กระบวนการนี้เป็นการช่วยขจัดดินเหนืทำให้ฟิล์มสำเนาไมโครฟิล์มคุณภาพอันเนื่องจากฝุ่นละอองและความสกปรกที่ติดจากภายนอก และเมื่อจะออกจากห้องทำสำเนาผ่านมาที่ห้องถ่าย

ไมโครฟิล์มจะต้องเป่าฝุ่นอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำสำเนาไมโครฟิล์มออกให้บริการสาธารณะ ฟิล์มจะต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพจนแน่ใจว่าสมบูรณ์แล้วจึงจะนำออกให้บริการ

ห้องโสตทัศนจดหมายเหตุ :
(Audio-Visual Archives Unit)
เจ้าหน้าที่นำชมให้ข้อมูลว่าได้รับโสตทัศนจดหมายเหตุจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชนโดยเฉพาะจากสถานีวิทยุโทรทัศน์เอกชนตลอดจนกรมประชาสัมพันธ์ของรัฐบาล วัสดุส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเทปโทรทัศน์ ฟิล์มภาพยนตร์ และสื่ออื่นๆ เจ้าหน้าที่เทคนิคฝ่ายโสตทัศนจดหมายเหตุได้นำดินฉาบเหล่านั้ถ่ายภาพระบบ VHS และแยกเก็บ Master ไว้ถาวรจากนั้นก็จัดทำสำเนาเพื่อการบริหารอย่างละ 1 ชุด

งานบริการ : หน่วยงานนี้ตั้งอยู่บริเวณชั้น 1 และเป็นพื้นที่ส่วนหน้าของตัวอาคาร ภายในห้องแบ่งเป็นส่วนของชั้นจัดเก็บ คู่มือช่วยค้นเอกสารและโสตทัศนจดหมายเหตุ ทั้งหมดที่มีอยู่ในหอจดหมายเหตุ มีทั้งคู่มือที่เป็นบัญชีเอกสารทั่วไปตลอดจนเชิงรูปเล่มลงรายการครุฑและบรรณานุกรม เอกสารส่วนใหญ่เป็นเอกสารตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัยเป็นเอกสารกระทรวงอาณาจักรของรัฐบาลอังกฤษและเอกสารจากอินเดียออฟฟิศซึ่งหอจดหมายเหตุได้รับมอบดินฉาบจากรัฐบาลอังกฤษ เอกสารสมัยต่อมาจึงเป็นเอกสารราชการของรัฐบาลสิงคโปร์ หลังได้รับเอกราชแล้ว เอกสารทั้งหมดให้บริการในรูปแบบไมโครฟิล์ม นอกจากนี้ยังมีภาพแผนที่ และอื่นๆ ในส่วนพื้นที่บริการค้นคว้าประกอบด้วยส่วนที่อ่านเอกสารจาก

เครื่องอ่านไมโครฟิล์มและส่วนบริการสืบค้นข้อมูลด้วยระบบ on-line คอมพิวเตอร์ หอจดหมายเหตุสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับระบบบริการด้วยระบบสารสนเทศเทคโนโลยีสมัยใหม่ เนื่องจากสิงคโปร์ได้พัฒนาระบบอุตสาหกรรมด้านนี้อย่างมาก ทั้งการใช้ในประเทศ และส่งออกเพื่อขายให้แก่ประเทศอื่นทั่วโลก รวมถึงไทยด้วย นอกจากนี้พื้นที่ชั้น 1 ของตัวอาคารยังจัดแสดงเอกสารที่ผ่านการอนุรักษ์แล้วไว้ให้ดูอีกด้วย

ถึงแม้ว่าประเทศสิงคโปร์จะมีประวัติศาสตร์ชาติที่สั้นมาก แต่สามารถรวบรวมและจัดเก็บเอกสารทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพดังที่ปรากฏให้เห็นในภาพยนตร์สารคดีสามมิติเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติสิงคโปร์ที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ที่ผู้จัดทำสามารถใช้ประโยชน์จากวัสดุจดหมายเหตุ เช่น เอกสารประวัติศาสตร์ ภาพนิ่ง ภาพยนตร์และเสียงจากสถานีวิทยุ โทรทัศน์ ในอดีตมาผนวกกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างน่าสนใจยิ่ง

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติของประเทศสิงคโปร์พัฒนาสำนักงานประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ รัฐบาลสนับสนุน และส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกิดจากภูมิปัญญาของประชาชนสิงคโปร์เองในกิจการดำเนินงานทุกรูปแบบ ซึ่งท้ายที่สุดย่อมนำความมั่งคั่งกลับมาสู่ประเทศชาติเองด้วย

พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์แห่งชาติสิงคโปร์

ในมิติการจัดแสดงมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อรับใช้ประวัติศาสตร์

วราณี ไสการมย์

ประเทศสิงคโปร์มีพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ของรัฐ รวม 3 แห่งด้วยกัน คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ (National Museum หรือปัจจุบันคือ Singapore History Museum) และพิพิธภัณฑ์อารยธรรมแห่งเอเชีย (Asian Civilization Museum) หน่วยงานทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งภายใต้การบริหารนโยบายของคณะกรรมการมรดกแห่งชาติ (National Heritage Board) ที่รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้ง คณะกรรมการชุดนี้ยังวางนโยบายการบริหารหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ และโรงละครแห่งชาติด้วย ถือว่าหน่วยงานเหล่านี้ทำหน้าที่อนุรักษ์ บริหารและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ

การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ในคราวนี้ (เมษายน พ.ศ. 2543 - บรรณานิการ) เนื่องจากข้อจำกัดทางเวลาจึงทำได้เฉพาะเรื่องของการจัดแสดงเท่านั้น และก่อนการนำเสนอรายละเอียดการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ทั้งสามแห่งเราน่าจะทำความเข้าใจเบื้องต้นถึงเป้าหมายนโยบายของรัฐบาลสิงคโปร์ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติอย่างสังเขป

ประการแรก เราต้องเข้าใจว่าประเทศสิงคโปร์มีประวัติการก่อตั้งชุมชนเมืองสมัยใหม่ในราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 และสถาปนาเป็นประเทศเอกราชหลังทศวรรษ 1960 นับได้ว่าประวัติศาสตร์ของประเทศนั้นสั้นมาก แต่สิงคโปร์มีรัฐบาลต่อเนื่องในการสร้างอุดมการณ์ที่มุ่งมั่นและเข้มแข็ง คอหลักการเรื่องความเป็นเอกภาพทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมย้ำเน้นความร่วมมือในการพัฒนาความมั่นคงและความอยู่รอดทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานโครงสร้างที่เมืองแบ่งไว้ให้ในสมัยอาณานิคม เป็นผลให้ปัจจุบันสิงคโปร์สามารถยืนหยัดฐานะการเป็นเมืองท่าและเมืองศูนย์กลางธุรกิจการพาณิชย์สมัยใหม่ ดังนั้น การคัดลอกนโยบายทุกด้านของรัฐบาล ไม่เว้นแม้แต่กิจกรรมทางวัฒนธรรมก็ถูกกำหนดให้มีเป้าหมายชัดเจนตอบสนองอุดมการณ์ชาติ การจัดตั้งคณะกรรมการมรดกแห่งชาติเมื่อไม่กี่ปีมานี้ เพื่อให้เข้ามาจัดการด้านวัฒนธรรม เป็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ตามความต้องการของรัฐบาลและเป็นไปเพื่อตอบสนองการเติบโตของธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทราบข้อมูลว่าเศรษฐกิจและรายได้จากการท่องเที่ยวของสิงคโปร์กำลังเป็นฐานสำคัญต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจแผน

พัฒนาอุตสาหกรรมทางท่องเที่ยวของสิงคโปร์ประกอบด้วยระบบสาธารณูปโภค แหล่งท่องเที่ยวครบวงจรที่ครอบคลุมถึงห้างสรรพสินค้า ถูกจัดการให้มีรูปแบบตอบสนองรสนิยมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ต้องการความเพลิดเพลิน ดันเด่นและสะดวกสบาย เช่นเดียวกับการจัดการด้านมรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์แต่ละแห่งจะมีศิลป

วัตถุที่เป็นของชนในชาติไม่มากนัก หากแต่เมื่อนำมารวมกับศิลปวัตถุแบบจีน ทรัพย์สินทางปัญญาที่บรรพบุรุษเชื้อสายจีนสิงคโปร์สะสมไว้ รัฐบาลสามารถจัดการวางแผนให้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมเหล่านี้ รับใช้อุดมการณ์ชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เราจึงไม่แปลกใจที่เห็นวิธีการจัดการด้านพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ โดยการจัดแสดงให้อยู่ในรูปแบบสัญลักษณ์ที่ "ขายได้" ในระบบอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ประการที่สอง ต้องเข้าใจว่าเป้าหมายการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของชาตินั้น เป็นไปเพื่อตอบสนองอุดมการณ์ชาติสิงคโปร์ ในการสร้างจิตสำนึกด้านเอกภาพและความกลมกลืนทางเชื้อชาติ เนื่องจากการเติบโตของสิงคโปร์ในทางสังคมและการเมืองมาจากปัจจัยด้านประชากรที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม บนพื้นฐานเศรษฐกิจการเป็นเมืองท่าและเมืองพาณิชย์ขนาดใหญ่ ประชากรส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายชาวจีน รองลงมาคือมาเลย์ อินเดีย และชาวตะวันตก ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มประชากรที่เป็น "ลูกครึ่ง" ที่เกิดจากการผสมผสานทางเชื้อชาติด้วยการแต่งงานระหว่างชาวพื้นเมืองมาเลย์กับชาวต่างชาติที่อพยพเข้ามา ยกเว้นชาวตะวันตก คนกลุ่มนี้ถูกเรียกว่า "พารานากัน" (Paranakan) ชาวพารานากันที่รัฐบาลสิงคโปร์ดูจะให้ความสำคัญพิเศษในทางวัฒนธรรมเป็นกลุ่มพารานากันจีน-มาเลย์ ซึ่งถือว่ามีพื้นฐานเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มอื่น พวกเรามักคุ้นชื่อเรียกคนกลุ่มนี้ที่เป็นผู้ชายว่า บาบ่า (Baba) และผู้หญิงว่า โนนีเย หรือย็อกยา (Nonya)

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและหอศิลป์ของรัฐ ได้ทำหน้าที่บอกเล่าอธิบายข้อมูลข่าวสารที่ตอบสนองอุดมการณ์ชาติ แก่ทั้งพลเมืองของสิงคโปร์และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ของสิงคโปร์จึงมีบรรยากาศของการปลูกจิตสำนึกที่ว่านี่คือตลอดเวลา ในขณะที่หอศิลป์อาจมีบรรยากาศที่เป็นอิสระและเป็นปัจเจกมากกว่า อย่างไรก็ตามโดย

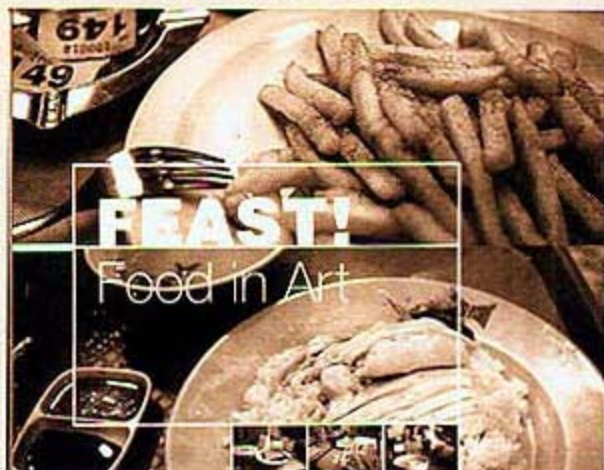
ทั่วไปแล้วต้องยอมรับว่ารัฐบาลสิงคโปร์สามารถวางระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ได้ดี นับตั้งแต่การใช้อาคารเก่าที่ลงทุนปรับปรุงสภาพให้ตอบสนองการจัดแสดงศิลปะวัตถุ ที่ต้องการการดูแลด้วยการควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น การกำหนดรูปแบบการจัดแสดง แสง เสียง รวมทั้งการจัดทำคำอธิบายจากระบบหูฟังเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ชมที่อ่านข้อความไม่ถนัด ไม่นับบทที่ใช้สื่อสมัยใหม่ในการจัดแสดงด้วยการให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนถูกต้องบนพื้นฐานการค้นคว้าทางวิชาการ และที่น่าประทับใจอย่างมากคือการจัดมัลติมีเดียที่อาศัยเทคโนโลยีประจําแต่ละพิพิธภัณฑ์ ที่สามารถนำชมและอธิบายเนื้อหาการจัดแสดงแต่ละเรื่องได้อย่างดี

หอศิลป์แห่งชาติ หรือ (Singapore Art Museum) เป็นสถานที่แรกซึ่งกลุ่มของเราได้เข้าชม ที่นี้เป็นสถานที่จัดเก็บ อนุรักษ์และจัดแสดงศิลปกรรมร่วมสมัย รัฐบาลได้เลือกอาคารเก่าของโรงเรียนคริสตจักรเซนต์โจเซฟ บนถนนบราส บาซาร์ นำมาปรับปรุงภายในอาคารด้วยการบูรณะ ตกแต่งเครื่องควบคุมอุณหภูมิและความชื้น ที่จริงแล้วหอศิลป์แห่งนี้ได้รวบรวมอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมของจิตรกรชาวสิงคโปร์รุ่นแรกๆ ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไว้ด้วย โดยนำมาจัดแสดงตามหัวข้อที่กำหนดขึ้นเป็นนิทรรศการหมุนเวียนปีละ 3-4 ครั้ง นอกเหนือจากนั้นก็เป็นการเชื้อเชิญศิลปินร่วมสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ในสิงคโปร์ให้เข้ามาจัดนิทรรศการตามเทศกาล รวมทั้งมีการติดต่อโครงการแลกเปลี่ยนนำศิลปินร่วมสมัยจากหอศิลป์ที่มีชื่อเสียงจากนานาประเทศให้เข้ามาจัดแสดงด้วย หอศิลป์ของสิงคโปร์จึงมีบรรยากาศที่คลั่งคลือแล้วตลอดเวลาด้วยนิทรรศการหมุนเวียน และไม่มีนิทรรศการติดตั้งประจำหรือถาวรเลย

ในช่วงเวลาที่พวกเราเข้าชม หอศิลป์ที่นี่กำลังจัดนิทรรศการอยู่ 3-4 เรื่อง มีอยู่ 2 เรื่องที่น่าสนใจ

เรื่องแรก คือ Feast ! Food in Art เป็นนิทรรศการที่จัดขึ้นตอบสนองวาระที่รัฐบาลจัดเทศกาลอาหารกับการท่องเที่ยวขึ้นในสิงคโปร์ นิทรรศการเรื่องนี้เป็นศิลปกรรมร่วมสมัย ศิลปินหลายคนร่วมกันจัดขึ้นภายใต้แนวคิดเรื่องอาหาร เป็นความพยายามให้ความหมายที่สัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ อาหารและการบริโภค ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและสังคม นิทรรศการเรื่องนี้ จึงมีหลากหลายรูปแบบความคิดเป็นต้นว่าห้องแรก เป็นการจัดแสดงภาพเขียนสีของศิลปินสิงคโปร์ในยุคเริ่มแรก เป็นภาพแบบ expressionism และภาพลายเส้นขาวดำ ที่ให้ความหมายเรื่องอาหารแบบต่างๆ ตรงไปตรงมา ด้วยภาพผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ หรืออาหารเนื้อสัตว์ที่นึ่งเมือง อย่าง เป็ด ไข่ ปลา กุ้ง ภาพตลาด ร้านอาหารหาบเว่ แผงลอย รถเข็น โรงอาหารของชนงาน ทั้งหมดเป็นภาพอาหารในชีวิตประจำวันของชาวบ้านทั่วไป อีกสองห้องเป็นการแสดงศิลปกรรมด้วยสื่อศิลปะสมัยใหม่ ที่ให้ความหมายอาหารในมิติที่ซับซ้อนขึ้นทั้งในเชิงพิธีกรรมที่อาหารถูกใช้ในประเพณีและศาสนา หรือเป็นภาพอาหารของชีวิตคนเมืองในสังคมธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น

ห้องที่ใช้สื่อวิดีโอแบบมัลติวิชั่น ได้ใช้ภาพถ่ายสไลด์แสดงอาหารสามมือพร้อมกันในแต่ละวัน ที่แม้จะมีความแตกต่างกัน แต่ทั้งหมดเป็นอาหารจานเดียว อาหารจานด่วน เหมาะกับการบริโภคของคนเมืองที่เร่งรีบ ต้องการความสะดวกรวดเร็วและประหยัด เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลา ในขณะที่อีกห้องหนึ่งศิลปินได้ใช้วัสดุจากส่วนประกอบของอาหารปรุงแต่งสีและจำลองแบบอาหารประเภทขนม จัดวางเรียงด้วยรูปแบบวาดลายเชิงศิลปะสมัยใหม่ เพื่อสื่อถึงความหมายของอาหารที่ใช้ในพิธีกรรมบางรูปเป็นการสร้างสรรค์ลวดลายที่ให้ความหมายสื่อถึงภาวะความอดอยาก ขาดแคลน หรือแม้แต่ความหมายเรื่องการบริโภคเชิงสุขภาพ ด้วยการออกแบบอาหารตามคำนิยมการบริโภคของคนเมืองปัจจุบัน แต่รูปแบบศิลปกรรมที่น่าสนใจถูกนำเสนอในเชิงเสียดสีด้วยอารมณ์ขัน คือการนำเอาโครงเรื่องภาพ The Last Supper ของ ลีโอนาร์โด ดา วินชี มาสื่อเสียดสีด้วยสื่อศิลปะหุ่นจำลอง เลโก้ตัวต่อของเล่นเด็กปัจจุบัน ที่นำมาจัดเรียงตามแบบเค้าโครงภาพเขียนต้นฉบับ

นิทรรศการอีกเรื่องหนึ่ง เป็นโครงการแลกเปลี่ยนจากกลุ่มศิลปินแคนาดา ที่จัดแสดงศิลปกรรมแบบชนเผ่าพื้นเมืองอินูอิก ซึ่งเป็นชาวเอสกิโมทางตอนเหนือของแคนาดา ศิลปินรุ่นนี้มีทั้งภาพวาด รูปแกะสลักไม้ รูปหล่อโลหะในแบบศิลปะพื้นเมือง ที่เกิดจากการที่กลุ่มศิลปินเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับชาวพื้นเมืองและศึกษาผลงานศิลปะของพวกเขา ความพยายามในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมแบบพื้นเมืองชุดนี้ มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนทางการเมืองในการต่อสู้ให้คนทั่วไปเข้าใจว่า ที่จริงแล้วชาวพื้นเมืองเหล่านี้มีชีวิตชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม ที่งดงามอยู่ก่อนแล้ว ก่อนที่ชาวผิวขาวจะขยายอำนาจเข้าครอบครองดินแดนและมีอำนาจครอบงำวิถีชีวิตตลอดจนวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง

หอศิลป์แห่งสิงคโปร์จึงเป็นสถานที่ที่น่าสนใจอีกแห่งในสิงคโปร์ในปัจจุบัน โดยผ่านสื่อศิลปกรรมเป็นภาพสะท้อนวัฒนธรรมเมืองที่มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบ และความคิดในทางศิลปะ

ในขณะที่พิพิธภัณฑ์อารยธรรมแห่งเอเชีย (Asian Civilization Museum) จุดที่เราเข้าชมต่อมา ที่นี่รวบรวมและอนุรักษ์ ตลอดจนจัด

แสดง ศิลปวัตถุส่วนใหญ่เป็นแบบจีน รองลงมาคืออินเดียและศิลปะพื้นเมืองแบบพหุวัฒนธรรม รวมถึงศิลปวัตถุที่เป็นเครื่องใช้ ของประดับ ชาวพื้นเมือง ทั้งชาวเขาในภาคพื้นทวีปและชาวเกาะในหมู่เกาะตอนใต้

ศิลปวัตถุทั้งหมดที่รัฐบาลได้รับมอบจากการบริจาคของคหบดีและนักสะสมชาวสิงคโปร์ รัฐบาลได้เลือกโรงเรียนจีน สำหรับเด็กชายชาวจีนชกเกี้ยน ชื่อถาวหนาน (Tao Nan) เป็นสถานที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ อาคารเรียนแห่งนี้เป็นรูปทรงโคโลเนียลผสมคลาสสิกแบบตะวันตก โดยมีชานชาลาเชื่อมต่อกันทั้งหมด การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เป็นการหมุนเวียนตามหัวข้อที่กำหนดขึ้นตามวาระ ภายใต้กรอบเรื่องของเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงที่เราเข้าชม พิพิธภัณฑ์กำลังจัดแสดงเรื่องของศิลปกรรมจีน โดยแบ่งหัวข้อตามห้องต่างๆ เริ่มด้วยห้องแสดงกำเนิดและความคลั่งคลายรูปแบบศิลปกรรมจีน (ภาพเขียน รูปหล่อ รูปแกะสลักหยกและไม้) ตามยุคในประวัติศาสตร์จีน ห้องแสดงการแพร่กระจายของศิลปะแบบจีนเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะจีนที่ปรากฏอยู่ในศิลปะของ

วัฒนธรรมพหุวัฒนธรรมจีน-มาเลย์ นอกจากนี้ยังมีห้องอื่นๆ ที่แสดงศิลปจีนด้วยมิติต่างๆ เช่น ภาพสัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายธรรมชาตินิยม ไม้ไม้ ลวด สัตว์ต่างๆ ภาพเหล่านี้แทนความหมายที่เป็นลัทธินิยมของชาวจีนหรือศิลปกรรมที่เนื่องในลัทธิความเชื่อทางศาสนาและประเพณี เช่น รูปเคารพเทพเจ้า เทวรูปในพุทธศาสนา อย่างเจ้าแม่กวนอิม พระพุทธรูปตามคติมหายาน ไม้แกะสลัก เครื่องกระเบื้องอันเป็นภาชนะสำหรับบูชา รูปเคารพ ตามความเชื่อแบบเต๋าและขงจื้อ หรือพุทธศาสนามหายาน ห้องแสดงกลุ่มหิ้งเมืองโบราณจำลองมหานครจางอัน และปักกิ่ง ตลอดจนห้องจัดแสดงเครื่องถ้วยจีนโบราณ สินค้าออกสำคัญของจีน ห้องนี้มีการให้รายละเอียดลักษณะเฉพาะเครื่องถ้วยบางประเภทที่ถูกสร้างสรรค์จากหมายรับสั่งของจักรพรรดิจีนบางองค์อีกด้วย มีข้อสังเกตว่าเทคนิคการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ เป็นแบบคลาสสิกที่เน้นการมองเห็นรายละเอียด ความงามของศิลปะโบราณวัตถุด้วยการใช้แสงและเงาเป็นหลักการจัด และให้ข้อมูลรายละเอียดที่เป็นความรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะอย่างชัดเจน คงไม่ผิดนักที่จะสรุปว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ เน้นการจัดแสดงที่เป็นการให้ความรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะของจีนโดยเฉพาะอย่างสมบูรณ์ การให้พื้นที่ความสำคัญต่อการเรียนรู้ วัฒนธรรมแบบจีนของรัฐบาล

สิงคโปร์ก็ไม่ไม่ใช่เรื่องผิดปกติ ชาวจีนในสิงคโปร์ คือประชากรส่วนใหญ่ และสัดส่วนของคนจีนถึงสิงคโปร์ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีมากกว่าคนเชื้อสายอื่น การสร้างอำนาจต่อรองในการแสดงตัวตนทางวัฒนธรรมย่อมเป็นไปได้มากกว่าคนกลุ่มอื่น ดังนั้นพิพิธภัณฑ์อารยธรรมแห่งเอเชีย จึงมีสัดส่วนการจัดแสดงเรื่องของจีนมากกว่าอารยธรรมอื่นในเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นอินเดียหรือแม้แต่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

พิพิธภัณฑ์แห่งสุดท้ายที่เข้าชมและถือว่ามีบทบาทสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์เรื่องราวอดีตของชาติที่รัฐบาลสิงคโปร์ต้องการให้ทั้งชาวสิงคโปร์และชาวต่างชาติรู้จัก คือ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ หรือพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสิงคโปร์

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้แบ่งการแสดงผลออกตามห้องเป็นหัวเรื่องต่างๆ โดยใช้วิธีการจัดแสดงทั้งศิลปวัตถุ หุ่นจำลอง สื่อสมัยใหม่ แต่กำหนดเนื้อหาหลักไว้คือ การอธิบายประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประจำชาติสิงคโปร์

เริ่มจากห้องแสดงภาพเขียนสีของ William Farguhar ผู้สำเร็จราชการสิงคโปร์คนแรก ค.ศ.1818-1823 เป็นชุดภาพเขียนช่างฝีมือชาวจีนเชื้อสายไห้ ที่เขียนขึ้นตามคำสั่งของ Farguhar เพื่อบันทึกข้อมูลทางธรรมชาติวิทยา อันเป็นส่วนหนึ่งของรายงานสภาพท้องถิ่นที่เขาเสนอต่อบริติชอีสต์อินเดีย ที่ลอนดอน ภาพเขียนทั้งหมดเป็นรูปแบบ realistic ผสมผสานกับศิลปะจีน เป็นภาพที่ผสมกันไม้เมืองร้อนและสัตว์ป่าต่างๆ ที่พบบนเกาะสิงคโปร์ยุคอาณานิคมเริ่มแรก ถือเป็นภาพเขียนศิลปะแบบบริติชอีสต์อินเดีย (School of Company)

ส่วนการจัดแสดงอีกสามห้องถัดมาเป็นการเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติสิงคโปร์ ในแง่มุมที่ใกล้เคียงกัน แต่ใช้สื่อการแสดงที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ห้องที่น่าสนใจที่สุดคือ ห้อง The Singapore Story : Overcoming the Odds : A 3 D.Experience เป็นห้องที่ใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ล่าสุดในรูปแบบภาพยนตร์และภาพนิ่งสามมิติ จัดฉายภายในอาคารโรงภาพยนตร์ขนาดเล็ก เนื้อเรื่องเป็นการบอกเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชาติ ผ่านตัวละครปู-หลาน โดยเริ่มเรื่องสั้นๆ ตั้งแต่ตำนานสิงคโปร์ในฐานะหมู่บ้านในอาณาปกครองของสุดแดนแห่งเกาะเรียว จากนั้นก็เข้าสู่ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม ติดตามด้วยประวัติศาสตร์สำคัญตั้งแต่ตอนช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สิงคโปร์ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นในยุคที่ก๊กมินตั๋งถูกกองทัพญี่ปุ่นทำการรุกราน การต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น การสิ้นสุดสงคราม กวาวะความตื่นตัวทางการเมืองของชาวสิงคโปร์ เพื่อฟื้นฟูประเทศให้รอดพ้น กวาวะความอดอยากและขาดแคลนหลังสงคราม ในช่วงนี้เองที่พรรคการเมืองหลายพรรคเติบโตและแข่งขันกัน รวมถึงพรรคคอมมิวนิสต์ที่แทรกซึมเข้ามาในองค์กรต่างๆ ทั้งของรัฐ สมาคมการค้า องค์กรแรงงาน ขบวนการนักศึกษา จนในที่สุดนำมาซึ่งความรุนแรงและการจลาจลและเสื่อมความนิยมในที่สุด จากนั้นก็เป็นยุคได้รับเอกราชภายใต้การปกครองร่วมกันของสหพันธรัฐมาลายาในช่วงสั้นๆ

หลังจากนั้นสิงคโปร์ถูกกดดันจากรัฐบาลกลาง จนต้องลาออกจากสหพันธรัฐ ประกาศเอกราชปกครองตนเองในฐานะประเทศเกาะขนาดเล็กที่ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญอื่นใดอันเป็นพื้นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ ภาพยนตร์ชุดนี้สามารถสื่อให้เรากล้วยตามได้ถึงพลังการต่อสู้ฟันฝ่าปัญหาจนในที่สุดสามารถพัฒนาสิงคโปร์ให้ก้าวขึ้นสู่ประเทศเมืองท่าและศูนย์กลางการค้าระดับนานาชาติ เนื้อหาภาพยนตร์ยังสื่อถึงอุดมการณ์ชาติที่ทำให้เราเชื่อว่าอุดมการณ์นี้ปฏิบัติได้จริงและประสบความสำเร็จในการหลอมรวมความเชื่อ วัฒนธรรมและเชื้อชาติที่มีอยู่อย่างหลากหลาย จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติ หลักการนี้จึงมีความเข้มแข็งในการสร้างชาติ ทำให้เราเห็นว่าท่ามกลางการเผชิญหน้ากับปัญหาและความท้าทาย สิงคโปร์ได้ใช้การตัดสินใจที่ถูกต้องและการทำงานหนัก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการสร้างชาติ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ ความสำเร็จของการจัดทำภาพยนตร์ชุดนี้อยู่ที่ฝ่ายผลิต ซึ่งรัฐบาลยอมลงทุนจ้างบริษัทกลุ่มสแกนดิเนเวีย ซึ่งสมาชิกชาวคณะวารสารศาสตร์ของเราจะเชื่อว่าเป็นมีอาซิระระดับโลกให้เข้ามาทำการผลิตภาพยนตร์ชุดนี้ ในฐานะผู้ชมที่ไม่ใช่ชาวสิงคโปร์ต้องยอมรับว่าให้กับคุณภาพการผลิตที่สร้างบรรยากาศให้คล้อยตามได้ไม่ยากนัก

การจัดแสดงอีกสองห้องมีเนื้อหาไม่ต่างกัน แต่ใช้สื่อที่แตกต่างกัน ห้อง The Dioramas. A Visual History of Singapore เป็นห้องแสดงหุ่นจำลองจิ๋ว จัดจากประวัติศาสตร์ที่กำหนดขึ้นตามโครงเรื่องเดียวกับภาพยนตร์ แต่ความน่าสนใจอยู่ที่รูปสลักหุ่นจำลองจิ๋วที่มีการแสดงออกเหมือนจริง และทางพิพิธภัณฑ์ยังเลือกนำเสนอจากบางฉากที่เป็นภาพประวัติศาสตร์สังคมสิงคโปร์และสามารถจัดทำได้ดี เช่น ภาพการอพยพเข้ามาโดยทางเรือของชาวจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 19 จากความเป็นอยู่แบบแออัดของกรรมกรจีนในห้องเช่า หรือเตียงร้านอนในย่านชุนชนจีน ถนนและหมู่บ้านที่แสดงถึงการขยายตัวของชุมชน หุ่นจำลองเหล่านี้ถูกสร้างให้มีบรรยากาศและอารมณ์ที่ทำให้เราสร้างจินตนาการที่สอดคล้องกับเนื้อหาได้ดี แสดงให้เห็นถึงเบื้องหลังการจัดสร้างแบบจำลองที่มีการศึกษาข้อมูลวิชาการอย่างรอบด้าน ส่วนการจัดแสดงอีกห้องหนึ่งเป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์สิงคโปร์ด้วยสำเนาภาพถ่ายหายากและภาพถ่ายเก่า

ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสิงคโปร์ ยังมีห้องที่ได้รับการจัดแสดงอย่างมีเรื่องราวและชีวิตชีวามากที่สุด คือ ห้องแสดงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ภายในบ้านของชาวพารานากันจีน-มาเลย์ ที่เรียกว่าห้อง Rumah Baba . Life in a Paranakan House ภาพวัฒนธรรมแบบลูกครึ่งที่จัดแสดงในห้องนี้ ทำให้เราเข้าใจไม่ยากถึงเหตุผลที่รัฐบาลสิงคโปร์เลือกนำเสนอเรื่องนี้ ในเมื่อ Paranakan Malay Chinese มีนัยะการเมืองที่เป็นการผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมด้วยการแต่งงานของคนสองเชื้อชาติ ผู้ซึ่งเป็นประชากรหลักของสิงคโปร์ การผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้ ยังได้สร้างวัฒนธรรมพื้นเมืองแบบใหม่ขึ้นมาที่เรียกว่าวัฒนธรรมแบบบ๊าเปา ที่น่าจะเรียกได้ว่าเป็นรากเหง้าของผู้ที่

สิงคโปร์ในอดีต เพราะคนกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี สืบเชื้อสายมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 จากมะละกา ด้วยอาชีพธุรกิจการค้า และได้รับการศึกษาสูง แม้กระทั่งเมื่อตะวันตกเข้ามาก็เป็นกลุ่มคนที่รับการศึกษาแบบตะวันตกอีกด้วย ชาวพารานากันกลุ่มนี้ได้สร้างรูปแบบทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความเป็นสมัยใหม่อีกด้วย จึงน่าจะถือเป็นตัวอย่างของการสร้างเอกภาพในการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ที่เป็นหนึ่งในอุดมการณ์ของชาติสิงคโปร์ได้อย่างดี การจัดแสดงวัฒนธรรมพารานากัน โดยแบ่งพื้นที่สมมุติเป็นห้องต่าง ๆ ในบ้าน นับตั้งแต่ ห้องรับแขก ห้องนุชาบรรพบุรุษ ห้องนั่งเล่น ห้องหอเจ้าสาว ห้องครัว โดยแต่ละห้องจัดแสดงเครื่องเรือน เครื่องใช้เฉพาะที่สำคัญบ่งบอกความหมายอันเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้ ศิลปวัตถุที่นำมาจัดแสดงเป็นของใช้ร่วมเก่าที่ตกทอดกันมาในสายตระกูลพารานากันเสริมรูปลิงคโปร์ ที่พยายามปัจจุบัน มอบให้อยู่ในการครอบครองของพิพิธภัณฑ์ พบว่าศิลปวัตถุเหล่านี้จัดทำขึ้นด้วยช่างฝีมือชั้นสูงในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงมีลวดลายอันละเอียดอ่อนที่เป็นรูปแบบศิลปะผสมผสานระหว่างจีนกับมาเลย์อย่างกลมกลืน และนอกจากนี้ยังมีภาพผสมผสานคติความเชื่อระหว่างวัฒนธรรมทั้งสองแบบอีกด้วย

ที่จริงแล้วพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สิงคโปร์ยังมีห้องจัดแสดงเรื่องอื่นๆ ที่น่าสนใจ เป็นต้นว่าเรื่องของชาวอีวานสิงคโปร์ เรื่องสมามกลับในสิงคโปร์ในอดีต ซึ่งเป็นองค์กรรมกรกลุ่มชาวจีนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองเชิงบวกอย่างมาก จนรัฐบาลสิงคโปร์ไม่ได้มองว่าเป็นกลุ่มคนอันตรายที่จะนำภาพเหล่านี้ออกมานำเสนอต่อสาธารณชน แต่ด้วยเวลาที่จำกัดทำให้ชาวคณะไม่สามารถเข้าชมได้ทั้งหมด

สรุปแล้วก็คือ แม้สิงคโปร์จะเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ชาติที่สั้นมาก เพราะเป็นประเทศเกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเนื่อง แต่สิงคโปร์กลับประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ และในการนำเสนอภาพพจน์ประเทศผ่านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์แห่งชาติทั้งสามแห่งที่มีการใช้ประโยชน์จากศิลปวัตถุ และนำเสนอสมัยใหม่เข้ามาจัดการกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้อย่างมีความเหมาะสมกับรูปแบบและเนื้อหา แม้ว่าในการนำเสนอมีเป้าหมายทางการเมืองแอบแฝงอยู่ในการจัดแสดงอยู่มาก แต่เนื่องจากการจัดแสดงและการนำเสนอเนื้อหาที่วางอยู่บนพื้นฐานการค้นคว้าทางวิชาการอย่างรอบด้าน ทำให้คุณค่าและความหมายของพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งต่อสาธารณชนเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง หุ้มคำต่อการศึกษาและเยี่ยมชม

วิดิทัศน์และสิ่งพิมพ์ที่จัดทำโดยหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

วิดิทัศน์ประวัติศาสตร์เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2518 ฉบับปรับปรุงใหม่ (With English subtitle) ความยาว 55 นาที พร้อมบันทึกประวัติศาสตร์ โดย ราชูวิทย์ เกษตรศิริ (With English summary by Benedict Anderson) ราคา 500 บาท

ภาพลักษณ์ ปรีดี พนมยงค์กับการเมืองไทย พ.ศ. 2475-2528

เขียนโดย มรกต เจวจินดา จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส 100 ปีชาตกาล ปรีดี พนมยงค์ (2443-2543) ที่นำเสนอความเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของ ปรีดี พนมยงค์ นับจาก นักสาธารณรัฐประชาธิปไตย ปีกองทหารเมืองจามมาถึงเป็นสัญลักษณ์ของเสรีนิยม ราคา 250 บาท

หนังสือน่าสนใจ

ประวัติศาสตร์กัมพูชา
เดวิด แชนด์เลอร์ เขียน
พรรณงาม เก้าธรรมสาร สดใส ชันติ
วรวงศ์ วงเดือน นาราลักษณ์ แปล

ประวัติศาสตร์กัมพูชา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมและปรับปรุงให้ทันสมัยกับเหตุการณ์เล่มนี้ ได้รับคำชมเชยในวารสาร Journal of Asian Studies ว่าเป็น "สุดยอดการที่มีความคิดริเริ่มเหนือกว่างานอื่นใดที่เคยมีมา" ในฉบับแปลภาษาไทยนี้ ผู้เขียนได้เพิ่มเติมบางบทเพื่อให้ครอบคลุมเหตุการณ์เลือกตั้งในปี ค.ศ.1993 และปัญหาบางประการของเขมรฝ่ายต่างๆ หนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัลแปลดีเด่นประเภทสารคดี ประจำปี พ.ศ.2542 อีกด้วย

พม่ากับการต่อต้านจักรวรรดินิยมอังกฤษ ค.ศ. 1885-1895

นิธิเมียนท์ เขียน
ฉลอง สุนทรวาณิชย์ แปล

งานเขียนเรื่องนี้ นับเป็นงานเขียนเล่มแรกๆ ที่ให้รายละเอียดอันถึงพร้อมด้วยหลักฐานเกี่ยวกับขบวนการของชาวพม่าที่ต่อต้านการยึดครองของอังกฤษในบริเวณพม่าตอนบน ทั้งยังเป็นงานเขียนชิ้นแรกที่กล่าวถึงสงครามกองโจรที่ดำรงอยู่อย่างยืดเยื้อภายหลังจากนั้นในบริเวณพม่าตอนล่าง

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา : สายไปแล้วหรือยัง ?

อัมพร จิรัฐติกร บรรณาธิการ

นานาพรรณสนะเกี่ยวกับการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากนักวิชาการหลากหลายสาขาที่มาร่วมกันตอบและถามปัญหาที่ว่าสายไปแล้วหรือยังกับการเริ่มต้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในเมืองไทย

จิตร ภูมิศักดิ์จะเป็นสาราณียกรที่โด่งดังที่สุดในบรรดา สาราณียกรจุฬาฯ ด้วยกัน และคงจะเป็นคนที่ทำให้หนังสือ มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นหนังสือที่อ่านกันแต่ในรั้วสีชมพู เป็นที่รู้จักอย่าง กว้างขวางที่สุดด้วย การถูกโยนบกลงเพราะทำหนังสือแหวกแนว ยังเป็นตำนานที่เล่าขานแก่คนรุ่นหลังสืบถึงปัจจุบัน

น่าเสียดายที่เราไม่มีหลักฐานอะไรมากนักที่พอจะพูด ได้เกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ เพราะถูกผู้บริหารมหาวิทยาลัยยึดไป เสียก่อนที่จะพิมพ์เสร็จ มหาวิทยาลัยฉบับ 23 ตุลา ที่จิตรเป็น สาราณียกร เลยกกลายเป็นหนังสือนักศึกษาที่โด่งดังที่สุด แต่มี คนอ่านน้อยที่สุด!! คือ คำรวจสันติบาล ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และนักศึกษาผู้จัดทำไม่กี่คนเท่านั้น

จิตรในฐานะสาราณียกรได้เขียนเรื่องสองตีพิมพ์ในหนังสือ ด้วย มียู่ 2 ชั้นซึ่งภายหลังได้นำมาตีพิมพ์ให้ได้อ่านกัน ได้แก่ บทความเรื่อง "พุทธปรัชญาแก่สภาสังคมตรงกิติเลส วัคคูนิยม โคอะเลคติกแก่สภาสังคมที่ตัวสังคมนเอง และแก้ได้ด้วยการศึกษา มิใช่ปฏิรูปตามแบบของสังฆารต ปรัชญาวัคคูนิยมโคอะเลคติก กับปรัชญาของสังฆารตผิดกันอย่างไรที่ตรงนี้" (หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า "ผิดตรงเหลือง" ซึ่งเป็นคำที่จิตรใช้เรียกผู้ที่เข้ามา อาศัยร่มกาวสาวพัศตร์แอบอ้างหากิน โดยมีได้มีคุณสมบัติแห่งภิกษุ ในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง) เทียงชื่อบทความก็ดูจะสรุปเนื้อหาหลัก ของบทความไว้ทั้งหมด และกลอนที่มิชื่อว่า "เธอคือหญิงรับจ้าง เท้าไข่ม่มะคน" ซึ่งวิจารณ์ผู้หญิงที่รักสนุก พอตั้งท้องขึ้นมาแล้วก็ปิด ความรับผิดชอบ จิตรถูกตั้งข้อหาว่ามีความไม่มื่อเอียงไปในทาง คอมมิวนิสต์จากบทความสองเรื่องนี้ ในสังคมไทยสมัยนั้น มีการ ปลุกผีคอมมิวนิสต์กันมาก และมีการสร้างภาพความเป็นปีศาจ ให้กับคอมมิวนิสต์หลายประการ เช่น "คอมมิวนิสต์ฆาตนาหมาด" "คอมมิวนิสต์ไม่นับถือบิดามารดา" ฯลฯ การวิจารณ์ศาสนาและความ เป็นแม่คนของจิตรจึงถูกมองว่าเป็นคอมมิวนิสต์ทันที

อีกข้อกล่าวหาหนึ่งที่ทำให้จิตรถูกโยนบกลงและอาจจะสำคัญ กว่าข้อกล่าวหาข้างต้น ก็คือ มหาวิทยาลัย ฉบับที่จิตรทำนี้ บน หน้าปก "ไม่มีพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 อย่างเลย" และเนื้อหาใน หนังสือ "มีการสรรเสริญ ร.5 เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น" ซึ่งคิดไป จากประเพณีแต่เดิมที่ท่าๆ กันมา (จากคำสัมภาษณ์ของม.ร.ว.สลับ ดลาวัลย์ เลขาธิการมหาวิทยาลัยในหนังสือพิมพ์ กิตติศัพท์ 8:23 วันที่ 28 ต.ค. 2496 และ คำแถลงในหอประชุมจุฬาฯ วันที่ 28 ต.ค. 2496 ของนายสีหเดช บุณนาค หัวหน้านิติคณะ วิศวกรรมศาสตร์ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ที่จับจิตรโยนบกลง)

ม.ร.ว.สลับ ยังให้สัมภาษณ์อีกว่า "...มียู่ด้วยกัน 4-5 เรื่อง ที่ไม่ควรจะนำลงในหนังสือพิมพ์ซึ่งมีเกียรติอย่างนั้น" กลายเป็นว่า หนังสือซึ่งควรเป็นที่แสดงออกซึ่งทักษะความสามารถในการ ชัดเขียนของนักศึกษายังมิอิสระ ได้ถูกห่อหุ้มด้วยสัญลักษณ์และ ความเป็นสถาบันจนกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ความคิดเห็นบางอย่าง ไม่ควรมาแผ้วพาน มหาวิทยาลัยฉบับ 23 ตุลา 2496 จึงเป็นบันทึก ต่างพร้อมครั้งสำคัญของการใช้อำนาจมากลปราบความคิดเห็นสติ ปัญญาของคนหนุ่มสาว และแน่นอนว่า มันไม่ใช่ครั้งสุดท้าย

หากย้อนกลับไปหนังสือ มหาวิทยาลัย ฉบับก่อนหน้าที่ จิตร ภูมิศักดิ์จะเป็นสาราณียกรสัก 2-3 ปี เราก็จะได้พบกับ บทความที่แสดงความคิดเห็นแหวกแนวออกไปจากขนบเรื่องเดิมๆ อยู่บ้างแล้ว แต่มันอาจจะหลุดรอดไม่เป็นที่สังเกต (จากสายตาของผู้ทรงเกียรติทั้งหลาย) เพราะเนื้อหาโดยรวมทั้งเล่มก็ยังคงอยู่ใน แนวเรื่องเดิม (หรือไม่ก็เป็นเพราะถูกห่อหุ้มไว้ด้วยหน้าปกที่ ถูกต้องตามแบบแผนทุกประการ)

เช่น ฉบับปี 2493 ที่มี รัชนี ขาวะประภาย เป็นสาราณียกร ลงเรื่องของ อิศรา อมันตกุล เรื่อง "ถิ่นศรัทธา" เป็นเรื่องของ ชายหนุ่มที่เป็น "โซเซลิสต์" ที่เลื่อมใสในมนุษยธรรมและสังคม ที่ปราศจากชนชั้น มุ่งยกระดับฐานะของกรรมกรและกสิกร และ ขจัดอภิสิทธิ์และอภิชนให้หมดไป แต่เมื่อเกิดสงครามขึ้นศรัทธา ของเขาจึงถูกสั่นคลอน

กลอนของ "ทวีปวร" เรื่อง "ภราดรจากดวงใจ" ก็ตีพิมพ์ ครั้งแรกที่มี เนื้อหาที่ก้าวหน้า และบรรจุศัพท์แสงซำๆ ไว้หลาย คำทีเดียว ขอคัดมาบางบทดังนี้

อ้า-รักกล้า อัมฤค วัชรินทร์	สุรวิน ใสดาว รวทยาคุณ
อ้า-รักกล้า นาควิธ สิ้นชั้นชน	ภพอำพน ผ่องมุด มนุษยธรรม
เมื่อสัญญา ผ่านฟ้า อุสมมอ	เมฆอำไพ แบนกา อยู่กลางค่า
เมื่อสัญญาผ่านนิมิตต์ ปลุกจิตนำ	ปลัดเอกจำ ประจักษ์ผู้ ทุกผู้ไป
วิวัฒน์เวียน เปลี่ยนกฎ กำหนดสม	ภาพสังคม อนาคต จัดสกล
วิวัฒน์วาร ผ่านฝัน ล่วงครรโล	ความเป็นไท ทุกชีวิต นิตยน์นิรันดร
พลังแรง แห่งประชา คำลอบ	ใจเจนจบ สัจธรรม นำชีวิตร่ม
พลังแรง แห่งรัก จัดอินยัน	ด้วยมีขวัญ ภราดร คำจวไป
เมื่อผ่านฝัน วันวิบาท อันยากเข็ญ	คงได้เห็น แสงทอง ที่ส่องไส
เมื่อผ่านเข้า เบ้าหลอม อ้อมเกรียงไกร	ในดวงใจ คงพิศุทธิ คุจหมายปอง

ทวีปวรินทร์ก็ไวกายหลังในหนังสือรวมบทกวีของเขาเรื่อง
จงเป็นอาทิตย์เมื่ออุทัย บอกเล่าเกี่ยวกับกลอนชิ้นนี้ของเขาว่าเมื่อ
นิสิตจุฬาได้อ่านแล้ว มี "นิสิตอักษรศาสตร์บางคนไม่พอใจท่านเองว่า
ทำไมถึงต้องขอให้ 'ทวีปว' ที่อยู่ธรรมศาสตร์มาเขียนด้วย" แสดง
ว่ามีความรู้สึกเรื่องสถาบันนิยมอยู่พอสมควรแล้วในขณะนั้น ดังที่
วลิชฐ เดชกุญชร นิสิตรัฐศาสตร์ซึ่งเข้าเรียนจุฬาฯ เมื่อปี 2491
ได้เขียนไว้ใน มหาวิทยาลัย ฉบับหนึ่งว่าตั้งแต่ปี 2492 มาเริ่มเกิด
สิ่งที่เรียกว่า "ลัทธิจุฬานิยม" ขึ้น (วลิชฐ เดชกุญชร "จดหมาย
เปิดผนึกถึงสภามติธรรม" มหาวิทยาลัย ฉบับ 3 ม.ค. 2494)

• มหาวิทยาลัย ยุคทศวรรษ 2490

ใน มหาวิทยาลัย ฉบับ 1 มกราคม 2495 สภามติธรรมข้อ
ประจักษ์ก็คล้ายเดชะ ก็มีงานที่แปลกแหวกออกไปจากเรื่อง
เดิมๆ อยู่ 2-3 ชิ้น ชิ้นหนึ่งเป็นเรื่องสั้นของนิสิตอักษรศาสตร์ชื่อ
ศรีสมภพ ปริกกมกุล เรื่อง "เขาจะกลับมาร่วมอุดมการณ์อีก"
อ่านดูแล้ว เราจะพบกลิ่นอายของแนวเรื่องแบบ "คำขานรับ" ของ
ศรีบูรพาที่ตีพิมพ์ครั้งแรกใน น.ส.พ.เดลินิวส์วันจันทร์ ฉบับวันที่
13 มิ.ย. 2493 คือดำเนินเรื่องโดยใช้บทสนทนาาระหว่างนักศึกษา
ชายหนุ่ม-หญิงสาวถกเถียงกันถึงเรื่องการศึกษากับเป้าหมายของชีวิต
"เราเรียนหนังสือไปทำไม รติ โปรดตอบผมหน่อย" นี่คือ
ประโยคคมตะขิงที่ชายหนุ่มถามหญิงสาวในเรื่อง "คำขานรับ" ความคิด
ที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความหมายของการศึกษา ทำให้ชายหนุ่ม

เลือกที่จะเดินออกจากรั้วมหาวิทยาลัย ปฏิเสธใบปริญญา และ
ออกไปเรียนรู้ชีวิตในเส้นทางใหม่ "เพื่อจะได้รับใช้ประโยชน์
ต่อผู้อื่น" ความปวดร้าวได้บังเกิดขึ้นแก่ทั้งคู่ แต่ฝ่ายหญิงก็ได้อึด
และเริ่มสงสัยสิ่งที่ชายหนุ่มได้สงสัย เรื่องจึงจบลงที่ว่า "ดังนั้น
เราก็อาจได้พบกันอีก เราอาจได้ศึกษาด้วยกัน และได้ทำงานร่วม
กันเพื่อรับใช้เพื่อมนุษยชาติผู้เกิดมาอาภัพ"

สำหรับในเรื่อง "เขาจะกลับมาร่วมอุดมการณ์กันอีก" ฉาก
เหตุการณ์เกิดขึ้นในรั้วจามจุรี หนุ่มสาวคู่หนึ่งเดินเคียงคู่กันมา
ฝ่ายหญิงซึ่งมียศเป็นหม่อมเจ้าถามฝ่ายชายขึ้นมา

"นี่ทงง, ทามจริง ๆ เอะ จดมุ่งหมายของคุณที่มาเรียนใน
มหาวิทยาลัยนี้ เพื่ออะไร?"

บทสนทนาค่อยๆ เผยให้เราเห็นว่าฝ่ายหญิงกำลังผิดหวัง
ฝ่ายชายซึ่งเคยจุดความคิดใหม่ให้เธอ แต่ตอนนี้กลับกำลังละทิ้ง
อุดมคติลงเสียแล้ว ฝ่ายหญิงได้ย้อนความหลังว่า

"...เธอได้พูดกับฉัน ถึงความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของชีวิต
ประชาชนว่า ที่ชนกลุ่มหนึ่งมีชีวิตอย่างเทวดา และชนกลุ่มหนึ่ง
มีชีวิตอย่างอาภัพนั้น ฉันได้เข้าใจเธอแล้วว่าทั้งนี้เนื่องมาแต่การ
วางระบอบสังคมของรัฐยังไม่ถูกต้อง ปล่อยให้มีการกดขี่ขูดรีด"
แต่ต่อมา "...เธอลืมหมดอุดมคติเก่าๆ แก่ๆ เมื่อครั้งปีหนึ่ง เธอ
ยังประพุดติ้วละเอะใหญ่ 'การศึกษา' และ 'ประชาชน' กลายเป็น
คำนัยอันนึกที่ไม่มีมีความหมายอะไรสำหรับเธอ"

การสนทนาเริ่มสร้างความคล้อยให้กับฝ่ายชายมากขึ้น เมื่อ
ฝ่ายหญิงบอกให้ฝ่ายชายรู้ว่าเธอสอบชิงทุนได้ และกำลังจะไปเรียก่อ

"...วันนี้ฉันมา ก็เพื่อจะมาลาเธอ... ฉันเองก็ยังไม่แน่ว่าจะ
ไปที่ไหนแน่ แต่คิดว่าจะไปอังกฤษก่อน ฉันอยากจะไปศึกษาทั้งทาง
ปฏิบัติและทฤษฎีของระบบโซเชลลิสม์ของอังกฤษแล้วจะเลยไป
ในภาคพื้นยุโรป ศึกษาทวิวิธีต่างๆ ในระบบสังคมและเศรษฐกิจ
เพื่อนำความคิดสว่างไสวกลับมารับใช้ประชาชนและประเทศไทย
อันเป็นที่รักยิ่งของฉัน"

หลังจากฟังถ้อยคำที่แสดงความผิดหวังอย่างมากมาย
ต่อตัวเขา ตัวละครนักศึกษาหนุ่มเริ่มสำนึกขึ้นมาว่าที่ผ่านมาได้
หลงผิดไปและขอโอกาสกลับตัวใหม่ คือ "จะศึกษาเพื่อไปรับใช้
ประชาชน ใบปริญญาคือ ใบ passport ของผมไปสู่แดนประชาชน

“ไมใช่ไปสู่สวรรค์เบื้องบน” และขอให้ฝ่ายหญิงสัญญาว่าจะกลับมา “แล้วเราช่วยกันลากกลางทางอันเดิมไปด้วยขาหกหนาม คอสูติ๊ก กระซอกหนักากพวกโจรใจร้ายปล้นความสุขของราษฎร ทั้งโครงร่าง สังคมอันติดกันคั่นชีวิตของประชาชนให้อยู่ในความมืดทั้งเสีย เพื่อนำประชาชนเสรีไปสู่สุสานดินในบ้นปลาย”

สุดท้ายเรื่องจบลงอย่างเศร้าสร้อย แต่ก็แฝงไว้ด้วยความหวัง คล้ายกับเรื่อง “คำขานรับ” ด้วยประโยคของฝ่ายหญิงที่ว่า “ฉันทขอ ลาเธอครั้งนี้ ตรงประตูจุกๆ นี้แหละ หวังว่าเราคงจะกลับมาพบ กันใหม่ และร่วมทำงานด้วยกันไม่วันจาก ฉันทลาเธอ ทนง”

ตำนานแห่ง “คำขานรับ” ไม่ได้มีอยู่เพียงแค่นี้ แนวเรื่อง แบบนี้ยังปรากฏให้เห็นสืบเนื่องมาในหนังสือนักศึกษารุ่นหลัง บทสนทนาระหว่างนักศึกษาหญิงสาว-ชายหนุ่มยังคงดำเนินต่อไป ในกว้างท่ามกลางและเนื้อหาที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา

คงจะเป็นการขาดตกบกพร่องอย่างมหันต์ หากไม่ได้พูดถึง บทความอีกชิ้นหนึ่งที่ตีพิมพ์ในเวลาไล่เลี่ยกันของนิสิตคณะรัฐศาสตร์ ชื่อ ชยศรี สุนทรพิพิธ เรื่อง “กลับไปคิดถึงใหม่เกิด” ใน *มหาวิทยาลัย ฉบับป้อมมหากาฬ* 23 ตุลาคม 2495 โงงานเขียนชิ้นนี้ ผู้เขียนได้หยิบยกถึงการทำหนังสือและจัดแสดงละครของนิสิต จุกจุกคั่งต่างๆ ขึ้นมาอภิปราย โดยเกริ่นนำด้วยการคัดลอก ข้อความของนักเขียนคนหนึ่งมาว่า

ศิลปะ คือ กระจกเงาของชีวิต ความงามของศิลปะ คือ การ ลายกลืน และการสะท้อนความงามของชีวิต แต่ศิลปะไม่เพียง สำแดงออกซึ่งความงามของชีวิตเท่านั้น หากยังสำแดงออก ซึ่งความชั่วของชีวิตด้วย ในชีวิตอันแท้จริงของคนเรานั้น มีทั้งความสวยงามและความอัปถุกณ์มีทั้งที่สูงส่งและ ชั่วร้ายเลวทราม โดยสถับจับซ้อนกันอยู่ พร้อมทั้งขัดแย้งกัน ความงามของศิลปะมีความหมาย 2 ประการ คือ เป็นการ สะท้อนความงามของชีวิต และเป็นการสะท้อนชีวิตได้ อย่างงดงาม

ข้อความดังกล่าวคัดมาจากงานเรื่อง “ความงามของชีวิตและความงามของศิลปะ” ของ บรรจง บรรเจิดศิลป์ หรือ อุทุม สิวารวรร ปัญญาชนพรรคคอมมิวนิสต์ไทย!

ชะรอย จิตร ภูมิศักดิ์ไม่ใช่คนแรกที่นำความคิดสังคมนิยม เข้ามาสอดแทรกในหนังสือ “มหาวิทยาลัย” อันทรงเกียรติ

ผู้เขียนบทความยังอธิบายต่อไปว่า “เงื่อนไขพื้นฐานของ ศิลปมีอยู่ 3 ประการ คือ ความจริง Truth, ความสวยงาม Beauty, และความดีงาม goodness ความจริงย่อมเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ ที่สุด ซึ่งหมายถึงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ คือสภาพความเป็นจริงแห่งความสัมพันธ์ทางสังคม (ความสัมพันธ์ทางชนชั้น) ที่มีความขัดแย้งกัน ...ความจริงในสภาพแวดล้อมที่ชีวิตประสพ พร้อมทั้งความรู้สึกสะเทือน และหาทางสนับสนุน หรือแก้ไข นี้แหละเป็นหัวใจของบทประพันธ์” สุดท้ายเขาลงความเห็นว่า

• มหาวิทยาลัย อุทกตั้งทวารวณ 2500

“ถ้ามิใช่เขียนเพื่อประชาชนแล้ว แม้บทประพันธ์จะสละสลวย งดงามเปรียบพร้อมด้วยอักษรศิลป์ แต่หากไร้คุณค่าที่เป็นสาระแล้ว ก็จะไม่มีความหมายถึงศิลปะสมบูรณ์แบบได้เลย นี่เป็นความคิดเห็นของ ข้าพเจ้า ผู้มันใจเสียแล้วว่า Art for life's sake ควรได้รับการ ยกย่องยิ่งกว่า Art for art's sake”

ผู้เขียนยังได้ยกตัวอย่างคำกลอนของนายผีเรื่อง “อีสาน” ว่าเป็นบทประพันธ์ที่พรรณนาความยากแค้นของประชาชนได้อย่างสะเทือนใจ

นี่คือ ร่องรอยหลักฐานที่บอกกับเราว่า ความคิดทางศิลปะ ของฝ่ายที่ชูคำขวัญว่า “ศิลปะเพื่อชีวิต เพื่อประชาชน” ครั้งหนึ่งก็ได้ เคยย่างกรายเข้ามามีพื้นที่อยู่ในหนังสือ *มหาวิทยาลัย* เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนบางชิ้นที่ยกขึ้นมานี้ก็เพียงความคิดเห็นส่วนน้อยที่เข้าไปสอดแทรกอยู่ท่ามกลางเรื่องส่วนใหญ่ที่ยังมีเนื้อหาในแนวทางเดิมของหนังสือ ปรากฏการณ์นี้จะเป็นบุคลิกเฉพาะตัวที่เด่น รวมทั้งน่าสนใจอย่างมากของหนังสืออนักศึกษาไม่เพียงแต่ *มหาวิทยาลัย* แต่รวมถึงฉบับอื่นๆ ด้วย คือ ไม่ได้มีความเป็นเอกภาพสอดคล้องต้องกันของท่วงทำนอง เนื้อหาในแต่ละเล่ม เช่น ภายในฉบับเดียวกัน หลังจากเราได้อ่านเรื่องที่โจมตีว่าการหลงสี หลงคณะ และระบบอาวุโสเป็นความคิดที่ขาดสติปัญญาล้ำหลัง ถัดไปเรากลับพบอีกชิ้นหนึ่งที่พยายามแจจแจงถึงคุณค่าความดีงามของระบบอาวุโส เราจะพบลักษณะเช่นนี้อีกมากมายในหนังสือของสถาบันอื่น และ/หรือยุคสมัยอื่น แม้เล่มที่มักจะทำกัน "เขียนซ้าย" เราก็ยังจะพบกลอนรักหวานๆ ปรากฏอยู่ด้วยการ "ขึ้นป้าย" ให้กับหนังสืออนักศึกษาแต่ละเล่มอย่างที่จะนิยมทำกัน เช่น เล่มนี้เป็นเสรีนิคม เป็นฝ่ายซ้าย มาร์กซิสต์ เป็นพวกนำเอาพาสีน หรือปลุกขวัญชูธง ฯลฯ จึงเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพราะอาจทำให้พลาดที่จะมองเห็นธรรมชาติของหนังสืออนักศึกษา

น่าเสียดายว่า เราไม่มีโอกาสได้อ่านต้นฉบับที่จัดพิมพ์ขึ้น จึงไม่อาจที่จะบอกได้ว่าเนื้อหาของงานเขียนชิ้นอื่นนอกจากที่จัดพิมพ์ขึ้นนั้นเป็นอย่างไรบ้าง เพราะหลังจากหนังสือถูกกระทบการพิมพ์แล้ว จิตรก็ลาออกจากตำแหน่ง ทางผู้บริหารตั้ง อวัชชัย ไชยง นายกสิโสมารับตำแหน่งแทน จนเห็นหนังสือ *มหาวิทยาลัย ฉบับปี 2496* ออกมาได้ในที่สุดแม้จะไม่ทันในวันที่ 23 ตุลาคมมีความเป็นไปได้ว่าอาจจะมีการนำบทความจำนวนหนึ่งที่จิตรเตรียมไว้แล้วมาลงในฉบับที่จัดทำใหม่นี้ เพราะตามที่วิลเลียม เจ เกิดนีย์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ *ประชาธิปไตย* เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2496 ว่า "...ต่อมาปรากฏว่าคณะกรรมการเซ็นเซอร์ของมหาวิทยาลัยคัดเรื่องออกอีกประมาณ 20 เรื่อง รวมทั้งสิ้นเป็น 24 เรื่องด้วยกัน เรื่องที่ให้คงไว้เพียง 14 เรื่องเท่านั้น" ดังนั้น 14 เรื่องดังกล่าวที่ผ่านการเซ็นเซอร์ไม่น่าจะจะมีปัญหาในการตีพิมพ์ แต่เราก็ไม่สามารถทราบได้ว่าเป็นเรื่องอะไรบ้าง

ทั้งหมดนี้เป็นแต่เพียงสมมุติฐานที่อยากจะตั้งไว้เท่านั้น สมมุติฐานอีกประการหนึ่งที่อยากจะตั้งไว้ก็คือหน้าปกที่อวัชชัย

ไชยง สารานิกรคนใหม่ใช้เป็นปกหนังสือของปี พ.ศ. 2496 (ดูภาพประกอบ) ก็คือ หน้าปกเดียวกับที่จิตรได้ทำไว้วันนั้นเอง เพราะดูแล้วใกล้เคียงกับคำบรรยายของม.ว.สลับ ตลาวัลย์ที่มีต่อหน้าปกฉบับนี้ว่า "...ผมบอกได้เลาๆ ว่าไม่มีพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 อย่างเคยทำไม่ไม่มีก็ไม่มีเหมือนกัน คนตีไซ้แบบเขาคงมีเหตุผลของเขา เช่น หน้าปกก็มีลายเซ็น 'สยามมินทร์' แล้วก็รูปจักรวาลกำลังหมุนคว้าง..." (กิตติศัพท์ วันที่ 28 ต.ค.2496) รวมทั้งคำแถลงของพ.ต.ท. อรรถพร พุกประยูร ผู้กำกับการตำรวจสันติบาลกอง 2 ที่ว่า "ปกนี้มีภาพโลกหมุนอยู่ในความมืดมนและหมุนมุ่งไปสู่ความสว่างในจุดหนึ่ง" (แนวหน้า วันที่ 3 พ.ย. 2496)

แต่ในหน้าปกฉบับที่พิมพ์ออกมาได้มีการเจาะกระดาษออกเป็นวงกลมไว้ที่มุมขวาด้านบน พร้อมกับสอดภาพพระบรมรูปไว้เป็นแผ่นรองปก เมื่อทาบหน้าปกลงมาก็คงปรากฏพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 โผล่ออกมาพอดี นับว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ชาญฉลาด (ถ้าสมมุติฐานของผู้เขียนถูก) ที่จะจัดการกับหน้าปกเดิมที่ไม่มีรูปรัชกาลที่ 5 เลย เหตุผลอาจจะเพราะต้องการประหยัด (เนื่องจากปกพิมพ์เสร็จแล้วก่อนถูกกระทบ) หรือเพราะไม่มีเวลาจัดทำปกใหม่ทั้งหมดนี้เป็นสมมุติฐานที่ขอให้ผู้รู้ทั้งหลายช่วยกันหักท้วงด้วย หากใครมีความคิดเห็นเป็นอื่น

มหาวิทยาลัย ฉบับ "โยนบด" นั้นนอกจากจะโด่งดังที่สุดแล้ว คงจะเป็นจุดเปลี่ยนบางประการ เพราะหลังจากนั้น หนังสือฉบับนี้จะออกแค่ปีละ 1 ฉบับในวันที่ 23 ตุลาคมเท่านั้น จนเรามักจะนึกว่าหนังสือนี้ผลิตออกมาแต่ในวันปิยมหาราช

เรื่องราวเกี่ยวกับจิตรกับหนังสืออนักศึกษายังไม่จบลงในปีนั้น ใน *มหาวิทยาลัย* ฉบับปิดต่อไป (ฉบับปิยมหาราชานุสรณ์ 2497) ในบทความเรื่อง "มหาวิทยาลัย" โดย อานาจ อนนต์ชัย นิสิต

คณะรัฐศาสตร์ ได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงกรณีโอบนบอย่างมีอารมณ์ แม้จะไม่ระบุโดยตรง แต่เราก็ทราบได้จากเนื้อหาว่ากำลังพูดถึง จิตร ผู้เขียนบทความเสนอให้นิสิตทุกคนควรเข้ามามีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นผ่านหนังสือ *มหาวิทยาลัย* โดย "...ขออย่างเดียวว่าอย่าได้ถือเอาหน้าหนังสือมหาวิทยาลัยเป็น เครื่องมือระบายข้อคิดเห็นอันชั่วร้ายออกมาเพื่อทำลายชื่อเสียง เกียรติคุณของมหาวิทยาลัย...ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีเจตนาบริสุทธิ์ ที่จะสร้างความรุ่งโรจน์ให้แก่ 'มหาวิทยาลัย' โดยแทรกขยาพิษเข้าไป ในข้อเขียนนั้นๆ แล้ว กรตโนในขยาพิษก็จะไปกร่อนความดีที่ชาวจุฬาฯ จำนวนหมื่นกว่าคนได้สร้างสมไว้ลงทีละน้อยๆ" และยังคงกล่าวต่อไป ว่า "และเมื่อเราตัดไฟดับลมไม้ได้ โดยไปแก้ที่ผลของพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการอันผิดประเพณี มันจะไม่เพียงแต่จะทำให้เกิด ความหมองใจ การแตกแยกระหว่างคณะที่นิสิตนั้นๆ สังกัดอยู่ เท่านั้น ยังจะทำให้บุคคลภายนอกเสื่อมความนิยม หมดความศรัทธา ต่อเรายิ่งขึ้นด้วย"

จิตร ภูมิศักดิ์ กลายเป็นผู้ร้ายในประวัติศาสตร์จุฬาฯ ไปใน สายตาของนิสิตจำนวนหนึ่งที่ร่วมยุคสมัยกับเขาเอง

แต่น่าสงสัยว่าบทความแบบใดกันแน่ที่ทำให้หนังสือ *มหาวิทยาลัย* ต้องเสียดสีระเหิด ระหว่างงานเขียนของจิตรที่ถูก เซ็นเซอร์ กับงานเขียนที่แสดงให้เห็นความมีจิตใจคับแคบ และมี อกติทางเชื้อชาติอย่างบทความเรื่อง "เล็กๆ น้อยๆ ในจุฬาฯ" (*มหาวิทยาลัย* ฉบับ 3 ม.ค. 2494) ของนิสิตรัฐศาสตร์คนหนึ่งที่ชื่อ อุทัย รักราชการ ที่เขียนมาแสดงความคิดเห็นว่า "สิ่งหนึ่ง ที่รู้สึกวุ่นวายแก่ลึกลับสำหรับสโมสร คือ การที่บุคคลภายนอกใช้

ห้องน้ำของสโมสรตลอดจนสถานที่ บุคคลภายนอกที่ว่าเป็นคือ การโรง เด็กที่เสิร์ฟอาหารตามโรงอาหาร (ความจริงไม่ใช่เด็ก) และ มักจะเป็นจีน" ผู้เขียนยังได้ปรึกษาถึง "บุคคลภายนอก" ดังกล่าว อีกหลายตอนตลอดบทความ

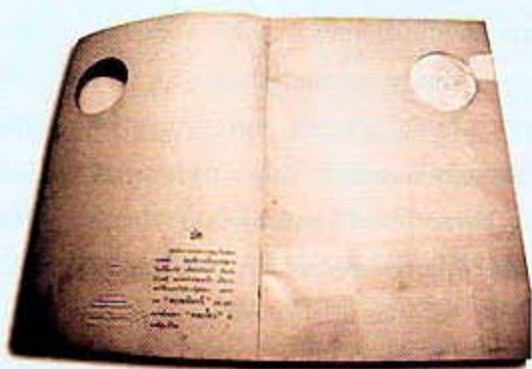
บทความชิ้นนี้ไม่ถูกเซ็นเซอร์ สงสัยผู้บริหารและนิสิตจุฬาฯ คงไม่เห็นว่าเป็น *มหาวิทยาลัย* เสียดสีเสียดแทงแต่อย่างใด

เรื่องราวเกี่ยวกับหนังสือ *มหาวิทยาลัย* ยังมีอีกมากมาย ผู้คนหลากหลายได้แวะเวียนกันเข้ามาฝากผลงานไว้ในเวทีแห่งนี้ เช่น เต็ง ศิริจันทร์ ซึ่งเป็นสส.อีสานที่รู้จักกันดี ก็เคยเขียน บทความและบทร้อยกรองส่งมาตีพิมพ์หลายเรื่องสมัยที่เป็นนิสิต

จุฬาฯ แผนกฝึกหัดครูรุ่นแรก กล่าวเฉพาะตำแหน่งสารณียกร ต่อมาหลายท่านก็กลายเป็นนักเขียน กวีมีชื่อ หรือเป็นนัก ประวัติศาสตร์อยู่ในแวดวงวิชาการ ทว่าหลายท่านก็เลือกที่จะ เข้าร่วมการปฏิวัติสังคมนิยมคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตามอุดมการณ์ที่ยึดมั่น เรียกได้ว่าเส้นทางชีวิตของสารณียกร หนังสือฉบับนี้ มีทุกเจตนาความคิดอุดมการณ์ เปลื้อง ณ นคร ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร จจร สุขพานิช รัตนะ ยาวะประภาส จิตร ภูมิศักดิ์ ประยอม ซอมทอง อนุช อากาภิรม บุคคลเหล่านี้ เคยดำรงตำแหน่งสารณียกรหนังสือ *มหาวิทยาลัย* มาแล้วทั้งสิ้น

เรื่องราวของหนังสือนักศึกษาในรั้วจามจุรี ไม่ได้มีอยู่แค่ *มหาวิทยาลัย* เท่านั้น อันที่จริงในช่วงนั้นแต่ละคณะก็จัดทำหนังสือ ของตัวเองปีละ 1 ฉบับ ออกในวันรับนิสิตใหม่ เช่น *อักษรานุสรณ์* ของคณะอักษรศาสตร์ *วิทยาศาสตร์* ของคณะวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งเป็นเวทีให้นิสิตแต่ละคณะได้มีโอกาสแสดงฝีมือลายมือ จิตร ภูมิศักดิ์ก็เคยเขียนงานไปลงใน *อักษรานุสรณ์* หลายชิ้น

ในทศวรรษดังกล่าว มหาวิทยาลัยอื่นๆ ต่างก็ผลิตหนังสือ นักศึกษาของตัวเองออกมาอย่างคึกคัก โดยเฉพาะในรั้วแดง กำแพงเหลือง

"ธรรมจักร" กับ "ธรรมศาสตร์" : หนังสือกับการต่อสู้

ทศวรรษหลัง พ.ศ. 2490 เป็นทศวรรษแห่งความปั่นป่วน วุ่นวายของสังคมไทยที่เพิ่งผ่านพ้นจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ในทางการเมือง หลังจากมีการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2490 ล้มรัฐบาล พลเรือนของกลุ่มปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงครามที่ขึ้นมาใช้อำนาจก็ต้องเผชิญกับการกบฏรัฐประหารจาก กลุ่มอำนาจอื่นทางการเมืองนับครั้งไม่ถ้วน เสถียรภาพของรัฐบาล ถูกท้าทายอย่างหนัก ในทางเศรษฐกิจเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง เงินเฟ้อพุ่งขึ้นสูง จนมีคดีปล้นทรัพย์เกิดขึ้นชุกชุม ปัญหาคอร์รัปชัน ในวงราชการก็ปรากฏเป็นข่าวครึกโครมทางหน้าหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้รัฐบาลยังนำพาสังคมไทยเข้าไปพัวพันกับข้าวยากหมากแพง การเมืองระดับโลกที่แบ่งออกเป็นค่ายคอมมิวนิสต์ที่มีรัสเซีย เป็นผู้นำกับค่ายทุนนิยมที่มีสหรัฐฯ เป็นพี่ใหญ่ การปฏิวัติในประเทศจีนเมื่อ พ.ศ. 2492 และสงครามเกาหลีที่อุบัติขึ้นใน พ.ศ. 2493 ยิ่งเพิ่มอุณหภูมิการเมืองโลกให้ร้อนดำมากยิ่งขึ้น

ท่ามกลางบริบทเหล่านี้เองที่หล่อหลอมให้เกิดความคิด ความรู้สึกใหม่ในหมู่นักศึกษาปัญญาชนไทย ความคิดสังคมนิยม ถูกนำเข้ามาในฐานะอุดมการณ์หนึ่งทีอาจเป็นทางเลือกทางรอด ของวิกฤตที่สังคมไทยเผชิญอยู่

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2477 เป็น มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมาตั้งแต่แรกเริ่ม ฉะนั้นย่อม ต้องเข้ามามีบทบาทในสังคมการเมืองไทยในช่วงนี้อย่างไม่คดงอง สงสัย การต่อสู้เรียกร้องจนสามารถมีคณะกรรมการนักศึกษาที่ มาจากการเลือกตั้งเป็นมหาวิทยาลัยแรก ยิ่งทำให้กิจกรรมของ ธรรมศาสตร์คึกคักกว่าที่อื่น

การจัดทำหนังสือเป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งใน ทศวรรษนี้ และกลายเป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์ วิจารณ์เรื่องราวต่างๆ นานาทั้งที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยและสังคม ภายนอก หนังสือที่มีบทบาทมากที่สุดคือ *วารสารธรรมจักร* ของ

คณะกรรมการนักศึกษา ออกฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2492 โดยมี ประจวบ อัมพะเสวต เป็นบรรณาธิการ (ต่างจากจุฬาฯ ที่เรียกว่า *สาราณียกร*) คนแรก มีวาระออกปีละ 3 ฉบับ

เรื่องที่เขียนลงใน *ธรรมจักร* มีคละเคล้ากันไประหว่าง เรื่องที่เขียนโดยนักเขียนภายนอก กับที่นักศึกษาธรรมศาสตร์ แสดงฝีมือเอง เนื้อหาเริ่มต้นบทความวิชาการในสาขาต่างๆ บทความ วิจารณ์นโยบายรัฐบาล อธิบายหลักปรัชญาทฤษฎี และอีกแนวหนึ่ง ที่จะพบบ่อย คือ บทความที่กระตุ้นปลุกเร้าให้นักศึกษาคืนตัว ขึ้นมามีบทบาทรับผิดชอบต่อสังคม

แนวคิดสังคมนิยมจะเข้ามามีอิทธิพลต่อนักศึกษา ม.ธ.ก. ก่อนข้างมาก ปรากฏให้เห็นในหลายบทความ ประเทศจีนและ สหภาพโซเวียตเป็นเสมือนแม่แบบสังคมอุดมคติที่เป็นแรง บันดาลใจให้กับนักศึกษาไทยในช่วงนั้น เช่น บทความเรื่อง "ชีวิตใหม่ของนักเรียนจีน" ได้กล่าวถึงรายละเอียดของการ เปลี่ยนแปลงในจีนจากสมัย "กึ่งประเทศราชอาณาจักรกึ่งระบอบ สักดินา" มาจนถึงจีนยุคปฏิวัติ (*ธรรมจักร* 2:1, 2492) ในขณะที่ รัฐบาลไทยในยุคนั้นกำลังสร้างกระแสแอนตี้ค่ายสังคมนิยม คอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง *ธรรมจักร* ของนักศึกษา ม.ธ.ก. จึงมีบทบาท ที่สำคัญในการเข้าร่วมขบวนการต่อสู้ทางอุดมการณ์ที่รุนแรง ระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยความคิดที่ผลิออกมาใน *ธรรมจักร* จะมีความสัมพันธ์แนบแน่นไปกับนิตยสาร *วารสาร* หนังสือพิมพ์ ฝ่ายซ้ายที่เผยแพร่อยู่ในช่วงนั้น อาทิเช่น *อักษรสาส์น* ของ สุภา ศิริมานนท์, *มหาชนรายสัปดาห์*, *การเมืองรายสัปดาห์*, *ปัดภูมิ* ฯลฯ

คำว่า "นักศึกษา" จะจะเป็นคำที่ถูกพูดถึงมากที่สุดในบทความ ทั้งหมดที่ลงใน *ธรรมจักร* ผู้เขียนทุกท่านมีความพยายามที่จะเสนอ ความหมายใหม่ให้กับคำคำนี้ ตามปกติ นักศึกษามักจะถูกให้คำว่าเป็นบุคคลที่มีสถานะสูงเหนือกว่าคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม การศึกษา ถูกมองว่าเป็นบันไดสำหรับก้าวขึ้นไปสู่ฐานะอาชีพส่วนตัวที่ดีขึ้น แต่บทความใน *ธรรมจักร* จะชี้ให้เห็นในทางตรงกันข้ามว่านักศึกษา ควรจะใช้ความรู้ที่ตนร่ำเรียนมาเพื่อผลประโยชน์ของผู้ที่ยากไร้ ในสังคม ดังที่มารุต บุณนาค นักศึกษา ม.ธ.ก. ในขณะนั้นชี้ไว้ว่า การศึกษา "เพื่อตนเองหรือเพื่อวงศ์ตระกูลเป็นแนวคิดที่เห็นแก่ตัว และท้ายสุดก็จะกลายมาเป็นเครื่องมือสนับสนุนชนชั้นกระฎุมพี

• รัฐศาสตร์ ฉบับธรรมศาสตร์สามัคคี 5 พ.ย. 2500

หรือชนชั้นปกครอง” (มารุต บุณนาค “บันไดขั้นต่อไป” *ธรรมจักร* 3 : 2, 2493) เรื่องสั้น “คำขานรับ” ของศรีบูรพา (เดลิเมต์ วัชรินทร์ 13 มิ.ย. 2493) ก็เป็นที่นิยมของนักศึกษารวมศาสตร์ ได้รับการนำมาตีพิมพ์ในวารสารนักศึกษาหลายครั้ง

คำขวัญที่ว่า “ศึกษาเพื่อรับใช้ประชาชน” ดังกึกก้อง และ ถูกคอกย้ำในหนังสือของนักศึกษารวมศาสตร์ทั้งใน *ธรรมจักร* และหนังสือของคณะต่างๆ คลอดทศวรรษนี้

และในระบอบที่ ม.ธ.ก. ถูกบีบคั้นอย่างรุนแรง *ธรรมจักร* ยังทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงและที่ปลูกเร้าความสามัคคีระหว่าง นักศึกษาม.ธ.ก. ด้วยกัน ในบางครั้งก็ริ้วไคม์กำลังถูกบีบคั้น คุกคามอย่างรุนแรง ก็จะมีการจัดทำฉบับพิเศษ เช่น มีการออก *ธรรมจักรฉบับรวมกำลัง* ในกรณี 11 ค.ก. 2494 ที่นักศึกษา พร้อมใจกันเดินขบวนไปรัฐสภาเพื่อเรียกร้องมหาวิทยาลัยคืนจากรัฐบาล และช่วงเดียวกันก็มีการออก *ธรรมจักรรายปักษ์* อารีย์ อัมสมบัติ เป็นบรรณาธิการ จัดทำโดยอิสระ ไม่ถือว่าเป็นของ คณะกรรมการนักศึกษา ออกทุก 15 วันเพื่อสนับสนุนในการต่อสู้ของนักศึกษาโดยตรง และยังมีส่วนสนับสนุนการณรงค์เพื่อสันติภาพที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ในขณะนั้นด้วย ต่อมาในปี 2495 ที่มีการกวาดล้างจับกุมนักคิดปัญญาชนจำนวนมากในกรณีกบฏสันติภาพ บทความใน *ธรรมจักรรายปักษ์* ก็ได้กลายเป็นหลักฐานที่ตำรวจใช้เป็นข้อหาในการจับกุมอารีย์ อัมสมบัติ และตั้งข้อหา กบฏภายในราชอาณาจักร จนถูกจำคุกอยู่ถึง 3 ปี (ประจวบ อัมพะเสวต พลิกแผ่นดิน, 2543)

แรงบีบคั้นที่ถาโถมเข้ามาในช่วงนี้ก็ก็ได้กลายเป็นแรงผลักดันให้กุหลาบ สายประดิษฐ์ กลับบทความอมตะของเขาเรื่อง “ดูนักศึกษาม.ธ.ก. ด้วยแว่นขาว” ลงตีพิมพ์ ใน *ธรรมจักร* (5 : 2, 2495) ประโยคลงท้ายของบทความกลายเป็นข้อความคลาสสิกที่อ้างอิงกันต่อมาจวบจนปัจจุบัน “ชาวม.ธ.ก. รักมหาวิทยาลัยของเขาเพราะว่ามหาวิทยาลัยของเขา รู้จักรักคนอื่นด้วย”

แม้ว่า *ธรรมจักร* ต้องหยุดชะงักไปจากกรณีกบฏสันติภาพ แต่ต่อมาไม่นาน คณะกรรมการนักศึกษาก็ผลักดันหนังสือออกมาได้อีกโดยเปลี่ยนชื่อเป็น *ธรรมศาสตร์* ในช่วงนี้หนังสือนักศึกษาในธรรมศาสตร์มีความศึกษากมากขึ้น งานเขียนที่มีเนื้อหาสาระ ได้สอดแทรกตัวเองเข้าไปอยู่ท่ามกลางเรื่องราวความรักหวานเศร้า ในหนังสือของคณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น *นิติศาสตร์* (คณะนิติศาสตร์) *เอื้องฟ้า* (คณะพาณิชยศาสตร์ฯ) *รัฐศาสตร์* (คณะรัฐศาสตร์)

หนังสือ *เอื้องฟ้า* ที่มักจะลงความรู้เกี่ยวกับการบัญชีหรือไม่กี่เรื่องแต่งเนื้อหาหวานซึ่งจริงจัง ก็เริ่มปรากฏกลอนที่มีเนื้อหาหนักแน่นมากขึ้น อย่างเช่น กลอนของ น.ส.สุภาพ สุรพลชัย (นักศึกษาคณะพาณิชฯ) ใน *เอื้องฟ้า* ฉบับต้อนรับนักศึกษาใหม่ 6 ส.ค. 2498

โคมเด่นเห็นสง่า
ทรงศักดิ์และโสภณ
โคมเด่นด้วยสัจธรรม
ไฉรงค์จะคงไทย
ภรรครก็จักดล
รักกันฉันพี่น้องที่
รักโคมก็รักชาติ
อมิตรที่ลิดแย้ง

ตระหง่านฟ้าเทียมเมฆิน
ด้วยเกียรติก็่องระบือไกล
กล้าประชาธิปไตย
ก็เพราะโคมแดนเสรี
ให้ทุกคนสามัคคี
เพิ่มไมตรีไม่มีเหนง
ประชาราษฎร์จะรวมแรง
จงพิณาศด้วยศรัทธา

• นิทศาสตร์ฉบับรับศตวรรษใหม่

จุดสุดยอดของหนังสือศึกษามานับเกิดขึ้นเมื่อสิ้นทศวรรษกับหนังสือที่เป็นตำนานอีกเล่มหนึ่งในประวัติศาสตร์หนังสือศึกษาแน่นอนว่าเรากำลังหมายถึง *นิทศาสตร์ฉบับรับศตวรรษใหม่* หนังสือเล่มนี้มีความหนาถึง 500 กว่าหน้า! และมีงานทุกประเภทตั้งแต่บทความ กลอน นิทาน เพลง เมื่ออ่านเนื้อหาทั้งหมดแล้วพบว่า หนังสือเล่มนี้มีฐานะเป็นเสมือนบทบันทึกรอยต่อของการต่อสู้ทางการเมืองวัฒนธรรมของความคิดอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายในทศวรรษ 2490 เพราะได้รวบรวมทุกประเด็นที่เป็นประเด็นหลักที่ปัญญาชนฝ่ายซ้ายได้เพียรพยายามต่อสู้ช่วงชิงนิยามความหมายกับฝ่ายอื่นในสังคมตลอดช่วงหลังปี 2490 ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์วิวัฒนาการสังคมไทยโดยใช้ความคิดวัตถุนิยมประวัติศาสตร์อันเลื่อนล้ำ ของ สมสมัย ศรีสุภาพรรณ (จิตร ภูมิศักดิ์) ใน "โฉมหน้าของศักดินาไทยในปัจจุบัน" ก็ตีพิมพ์ครั้งแรกในเวทีหนังสือนักศึกษาเล่มนี้ การให้ความสำคัญกับกรรมกรและชาวนาในเรื่อง "กรรมกรเป็นผู้นำของสังคมใหม่", "หนึ่งศตวรรษของชนชั้นกรรมกรไทย", "ชาวนาไทย" การวิจารณ์นโยบายต่างประเทศและพรรคสังคมนิยมในเรื่อง "สงครามและสันติภาพ", "การคัดค้านการทดลองอาวุธนิวเคลียร์", "โฉมหน้าจักรวรรดินิยม" และการชื่นชมกับภาพสังคมในประเทศค่ายคอมมิวนิสต์ในเรื่อง "จิตใจของจีนใหม่", "ไปสืบศาสนาที่ปักกิ่ง", "เศรษฐกิจและการค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีน", "มอสโคว์คอยคุณ" บทความและภาพประกอบในเล่มเสนอให้เห็นว่าประเทศคอมมิวนิสต์นั้นมีทั้งความอุดมสมบูรณ์ สมคิรสมานสามัคคี ให้ความสำคัญกับเยาวชนและชีวิตครอบครัว และทำนุบำรุงศาสนาเป็นอย่างดี ทั้งหมดนี้คือ

การเสนอภาพตรงข้ามเพื่อต่อสู้กับภาพ 'ปีศาจ' ที่รัฐบาลพยายามสร้างให้กับประเทศคอมมิวนิสต์ตลอดทศวรรษนั้น

แต่เมื่อมองย้อนกลับไปที่ประเทศคอมมิวนิสต์เป็นเสมือนดินแดนลึกลับและไม่ได้ถูกศึกษาเข้าใจอย่างจริงจังทั้งจากฝ่ายนักศึกษาและฝ่ายรัฐบาล ภาพที่ทั้งสองฝ่ายสร้างขึ้นต่างนื้อต่าง ๆ เป็นภาพขาวดำที่อยู่สุดขั้วคนละข้างและมีความเป็นมายาคติพอ ๆ กัน

ช่วงเวลาที่ก้าวสู่ศตวรรษใหม่เป็นช่วงเวลาที่ยังคมไทยเกิดความเคลื่อนไหวอย่างคึกคัก ในขณะที่รัฐบาลกำลังให้ความสำคัญอยู่กับการฉลองถึงพุทธศตวรรษคามอิทธิพลความเชื่อทางพุทธศาสนา นักศึกษาก็กำลังตื่นตัวกับการรับศตวรรษใหม่ด้วยความหวังว่าสังคมไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมใหม่ที่มีสันติภาพเสรีภาพ ยุติธรรม ปราศจากการกดขี่ขูดรีด มีแต่ความเสมอภาค โดย "ศตวรรษใหม่จะเป็นศตวรรษที่มุ่งเพ็ญอุ้าไฟก็ด้วยความตื่นตัวทางการเมืองของนักศึกษาและประชาชน ร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์ให้ศตวรรษใหม่เป็นศตวรรษที่นำมาซึ่งชีวิตใหม่" (สาส์นจากหัวหน้าคณะนิทศาสตร์ใน *นิทศาสตร์ฉบับรับศตวรรษใหม่*)

• ภาพเยาวชนประเทศสังคมนิยมใน นิทศาสตร์ฉบับรับศตวรรษใหม่

นอกจากคณะนิทศาสตร์ เราจึงพบว่าหนังสือของคณะอื่นที่จัดทำออกมาในปี พ.ศ. 2500 ล้วนแต่มีเนื้อหาที่ก้าวหน้าทั้งสิ้นเต็มเปี่ยมไปด้วยความหวัง ความเชื่อมั่นกับศตวรรษใหม่ที่จะมาถึง เช่น ใน *เอื้องฟ้าฉบับรับนักศึกษาใหม่ 10 สิงหาคม 2500* ได้นำงานเรื่อง "ศิลปะและวรรณคดีกับชีวิต" ของ บรรจง บรรเจิดศิลป์ มาตีพิมพ์ นอกจากนั้นยังมีงานของศรีบูรพา สุวัฒน์ วรรดิกล และงานเขียนฝีมือของนักศึกษาเองหลายชิ้น ที่น่าสนใจคือ มีกลอนบทหนึ่งอยู่ในหน้า 22 ว่า

• *เอื้องฟ้า ฉบับรับนักศึกษาใหม่ 10 ส.ค. 2500*

เพื่อขจัดคราบน้ำตาประชาราษฎร์
ถึงชีวิตลมสิ้นพันครั้งยังทรธา
แม้นดินกุกเกิดได้อีกสักครา
จักอุทิศชีวาเพื่อมวลชน

• *ธรรมศาสตร์ ฉบับวันธรรมศาสตร์สามัคคี พ.ศ. 2500*

บางตอนของงานที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อหนุ่มสาวรุ่นหลัง เรื่อง *ศิลป์เพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน* ของทีปกร (จิตร ภูมิศักดิ์) ก็ตีพิมพ์ครั้งแรกที่นี่ คือ ตอน "ที่ว่าศิลปะเพื่อชีวิตนั้น" ความหมายของมันโดยแท้จริงเป็นไหน?" ก่อนที่จะมีการนำไปรวมพิมพ์เป็นเล่มโดยสำนักพิมพ์เทวเวศมิในปลายปีเดียวกัน

เชื่อว่าการออกหนังสือที่มีเนื้อหาก้าวหน้าในรั้วธรรมศาสตร์ จะดำเนินไปโดยราบรื่น ปราศจากอุปสรรคหรือความไม่พอใจใดๆ หากไม่ อันที่จริงผู้จัดทำก็เกือบต้องเผชิญชะตากรรมจากการอุกฤษฏ์ประชาชนที่ไม่แพ้กรณีโยนบกของจุฬาฯ จากการจัดทำ *ธรรมศาสตร์ ฉบับวันธรรมศาสตร์สามัคคี พ.ศ. 2500* ดังที่อดีตประธานนักศึกษาและบรรณาธิการ *ธรรมจักร* คนแรกบันทึกไว้ว่า ในงานธรรมศาสตร์สามัคคี พ.ศ. 2500 มีนักศึกษานูร์กันนิยมกลุ่มหนึ่งเปิดไฮด์ปาร์กโจมตีคณะผู้จัดทำหนังสือฉบับนี้ว่า "ทำหนังสือปกแดง มีรูปกรรมกรชายหญิงชูโลกไว้ และมีนกพิราบอยู่ข้างบน รูปซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของธรรมศาสตร์ไม่มี เปิดออกรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ไม่ดี หมายความว่าอย่างไร ใครเป็นคนบงการ ในเล่มก็มีแต่ลัทธิการเมืองและประณามอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างนี้ผมไม่เอา เอาไปทำไม เพราะไม่มีประโยชน์" หลังจากนั้นนักศึกษากลุ่มนี้ก็ "ทิ้งหนังสือมารวมกันและจุดไฟเผา" (ประจวบ อัมพะเสวต พลิกแผ่นดิน, น.375) เมื่อผู้จัดทำพยายามจะชี้แจง ก็ถูกก่อกวน และมีกลุ่มคนจะเข้ารุมทำร้าย คดีอีกฝ่ายเข้าไปห้ามปรามไว้ได้

การใช้ความรุนแรงทำร้ายหนังสือและผู้จัดทำหนังสือไม่ได้มีอยู่แต่ในรั้วสีชมพู

กลอนบทนี้แปลมาจากงานของ Avetik Issakyan กวีชาวอาร์เมเนีย ผู้แปลใช้ชื่อว่า สันธาน สังข์กำจร มีการบันทึกไว้ว่ามาจาก *รัฐศาสตร์ฉบับรับน้องใหม่ 2500* ซึ่งน่าจะเป็นแหล่งที่ตีพิมพ์ครั้งแรก ก่อนที่ *เอื้องฟ้า* จะนำมาตีพิมพ์ซ้ำ ในภายหลังก่อนจะค้นพบกลอนบทนี้จากสำเนาที่จิตร ภูมิศักดิ์แปลไว้มากกว่า² ซึ่งจิตรแปลไว้ว่า "เพื่อลบรอยคราบน้ำตาประชาราษฎร์ สักพันชาติจักสู้ม้วยด้วยหฤหรรษ์ แม้นชีพใหม่มีเหมือนหวังอีกครั้นครั้นจักน้อมพลีชีพนั้นเพื่อมวลชน"³

² สิริอุมา พลจันต์ บันทึกไว้ในบทความรันทนเงื้อมมือที่เขียนถึงจิตร ภูมิศักดิ์ เรื่อง "อาจารย์จิตร ภูมิศักดิ์กับชาวคิงดอม" ใน *อักษรศาสตร์ปริทัศน์* (3 : 11-12, เม.ย.-พ.ค. 2519) ว่า "โยธิน มหาอุทธรณ์" เพื่อนสนิทของจิตร ภูมิศักดิ์เป็นคนแรกที่ลงมือแปลงานชิ้นนี้ก่อนและกล่าวไว้จิตรยกย่อง "โยธิน" ว่าแปลได้กระชับดีมาก เมื่อคุจากสำนวนแปลของ "โยธิน" ที่วิจิตรนามเอกรัตนพิไล ปรากฏว่าตรงกับทุกข้อคำกึ่งที่ลงใน *เอื้องฟ้า* ฉบับนี้ จึงสันนิษฐานว่า โยธิน มหาอุทธรณ์ กับ สันธาน สังข์กำจร น่าจะเป็นคนเดียวกัน

³ เมือง บ่อข่างให้ข้อมูลประกอบการตีพิมพ์กลอนชิ้นนี้ไว้ในหนังสือเรื่อง *ความไม่สิ้นอันแสนหวาน* (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2524) ว่าจิตรแปลงานชิ้นนี้ลงนใน *เอื้องฟ้า* เมื่อปี พ.ศ. 2500 แต่ไม่ระบุว่าฉบับใด แต่แน่นอนว่าไม่ปรากฏในฉบับ 10 ส.ค. 2500 แต่ฉบับนี้มันยังมีการจัดทำ *เอื้องฟ้า* ฉบับ 5 พ.ย. อีกฉบับหนึ่ง (วันธรรมศาสตร์สามัคคี) หัว สำนวนของจิตรจึงอาจจะลงฉบับดังกล่าว แต่ผู้เขียนยังไม่สามารถหาเห็นฉบับ *เอื้องฟ้า* ฉบับ 5 พ.ย. 2500 มาขึ้นย้านได้

หนังสือรับน้องใหม่ศิลปากร : "ศิลปต้องเกื้อเพื่อชีวิต" หรือ "ศิลปเพื่อศิลป"

ทศวรรษ 2490 นอกจากเป็นทศวรรษที่มีการต่อสู้กันใ
ทางการเมืองอย่างหนักหน่วงรุนแรงแล้ว ในแวดวงศิลปวรรณกรรม
ก็มีการต่อสู้ทางความคิดกันอย่างรุนแรงด้วย ระหว่างสกุล "ศิลป
เพื่อชีวิตเพื่อประชาชน" กับ "สกุลศิลปเพื่อศิลป" (ตามคำเรียกขาน
ของทั้งสองฝ่ายเอง) การถกเถียงทางความคิดนี้ปรากฏให้เรา
เห็นในหนังสือของนักศึกษาที่เข้าเรียนทางศิลปอย่างมหาวิทยาลัย
ศิลปากรด้วย

ในหนังสือ มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับที่ระลึกงานต้อนรับ
น้องใหม่ 14 ก.ค. 2498 มีผู้ใช้นามว่า ท.จ. เขียนบทความเรื่อง
"ทางแห่งการทำงานของศิลปิน" แสดงความคิดเห็นคัดค้านอย่าง
รุนแรงต่อแนวคิดเรื่องศิลปเพื่อชีวิต ดังคอนหนึ่งว่า

...ถ้าศิลปินจะสร้าง 'ศิลปเพื่อศิลป' ขึ้นมาแล้ว ศิลป
นั้นควรจะถูกระดมกันหรือ? และจะต้องทำแค่
'ศิลปเพื่อประชาชน' ะที่คิดจะพอไปจนไม่ต้องนึกถึงความ
เป็นตัวของตัวเองเลยทีเดียวหรือ?

มันเป็นเรื่องของความไม่! ของความหลง! ของความ
เท่าไม่ถึงการ! ของความมกมายในอิทธิพลอิทธิการเมือง
และพระเจ้าเงินตรา! ที่ทำให้ศิลปต้องถูกระดมกระเทือน
เพราะปัญหาใดๆ เหล่านี้ และตัวศิลปินเองก็ต้องพลอย
ถูกระดมกระเทือนหวั่นไหวกับความคิดหรืออุดมคติใดๆ
ที่ก้าวเข้ามาในมโนจิตใจของศิลปินอีกด้วย

จงปล่อยให้ศิลปินทำงานของเขาโดยอิสระเถิด อย่า
ไป 'สอด' กับการทำงานของเขาเลย เมื่องานนั้นผลิต
ออกมาด้วยความรู้สึกและอารมณ์อันบริสุทธิ์ของศิลปิน
แล้ว มันจะสำแดงคุณค่าในตัวของมันเอง ดุจเพชรที่
ยังคงเป็นเพชรอยู่ชั่ววันนิรันดร แม้มันจะตกไปจมอยู่ใน
โคลนก็ตาม (น.38-39)

ผู้เขียนยังกล่าวต่อว่า "คำว่า 'ศิลปเพื่อประชาชน' เป็น
คำพูดที่ถูกเชื่อถือในบุคคลบางพวกซึ่งร้องแรกแหกกระเชอว่าให้
ศิลปินต้องทำงานให้ประชาชน เพื่อประชาชน ความจริงศิลปินเป็น

บุคคลที่สร้างงานศิลปด้วยความรู้สึกและความพอใจของตัวเอง
งานนั้นจะมีค่าสำหรับประชาชนหรือไม่อยู่ที่การศึกษาของประชาชน"
ฉะนั้น "ศิลปินต้องดึงประชาชนให้ขึ้นมาหาเราไม่ใช่ให้ประชาชน
ดึงเราลงไปหา" (น.41, เน้นโดย ท.จ.เอง)

อังคาร กัลยาณพงศ์ (ทีในหนังสือฉบับนี้ยังมีคำนำหน้าว่า
'คุณ') ก็ฝากฝีมือไว้หลายชิ้นในหนังสือรับน้องใหม่ฉบับนี้ บรรยาย
ถึงความหลงใหลในกาพย์กลอน ดังว่า

ช้อยหลงไหลกาพย์ล้า	ลองฉาย ตามมา
รสรื่นชื่นชวนคลาย	มิเคลิ้ม
รสกาพย์ซาบซิมสาย	โลหิต
ถึงทุกซ์เลือดคนเย็น	กาพย์ข้อมใจसानต์ (น.68)

แต่เพียง 2 ปีให้หลังเมื่อจะขึ้นศตวรรษใหม่ แนวคิดสกุล
ศิลปเพื่อชีวิตเพื่อประชาชนก็เข้ามายึดกุมพื้นที่ในหนังสือรับ
น้องใหม่ของศิลปากร ผู้จัดทำเองกล่าวว่าได้อิทธิพลทางความคิด
จากจิตร ภูมิศักดิ์ เราจึงพบว่างานเขียนอีกคอนหนึ่งของ ศิลป
เพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน ก็ถูกนำมาตีพิมพ์ครั้งแรกที่นี้เอง
(หนังสือเล่มนี้เป็นกรรวมงาน 4 ชิ้นที่จิตรเขียนลงในที่ต่างๆ มารวม
พิมพ์เป็นเล่ม อีกชิ้นหนึ่งตีพิมพ์ใน *เอื้องฟ้า* ดังที่กล่าวไปแล้ว)

ผลพวงจากหนังสือเล่มนี้ ทำให้ "หมูชนที่ชอบใช้กำลัง"
ที่ศิลปากรได้แสดงวีรกรรมไว้ในประวัติศาสตร์อย่างไม่ยอมหน้า
พวกเดียวกันที่วิวจามจู้และรั้วโฉม

เรื่องมีอยู่ว่าเมื่อผู้จัดทำหนังสือเล่มนี้ไปแจกที่มหาวิทยาลัย
ในวันรับน้องใหม่ หลังจากแจกไปได้ชั่วโมงเศษ นักศึกษาคณะ
จิตรกรรมก็เดินแยกย้ายไปตามโต๊ะต่างๆ เพื่อขอหนังสือคืน โดย
ให้เหตุผลว่า "หนังสือเล่มนี้เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และไม่ลง
พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปลงรูป
คนต่างๆ "คนค้ำที่ว่าหมายถึง รูปปั้นกลุ่มชาวนาโดยฝีมืออาจารย์
ชอุต นิมเสมอ

เหตุการณ์ได้รุนแรงไปถึงขั้นฉีกหนังสือ แม้แต่บทความ
ของเสฐียรโกเศศ เรื่อง "ศิลปคืออะไร" ซึ่งแปลจากข้อเขียนของ
คอลลศอกยก็ถูกฉีกด้วย พร้อมกับการตะโกนอย่างหยาบคายว่า
"ไอ้हां! คอมมิวนิตทั้งเล่ม" แล้วก็พากันรุมฉีก ทั้ง กระตืบ และ

• ธรรมศาสตร์ ฉบับธรรมศาสตร์สามัคคี 2501

นำไปเผด็จหน้าต่อคำผู้จัดทำ และยังมีการจัดประชุมชักฟอกคณะผู้จัดทำ บรรณารักษ์คัดค้านอย่างเอาเป็นเอาตายให้บอกว่า 'ที่ปรกร' คือใคร แต่ผู้จัดทำก็พร้อมใจกันปิดปากเงียบ และมีนักศึกษาคนหนึ่งลุกขึ้นมาปรับสมอ้างแทน (สิริอุษา พลจันทร์, 2519)

แล้วชีวิตของหนังสือนักศึกษาในช่วงทศวรรษนี้ก็มาปิดฉากลงด้วยการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ 20 ต.ค. 2501 หนังสือนักศึกษาในแต่ละมหาวิทยาลัยที่กำลั้งจัดทำอยู่ถูกยึดไปตรวจ บางเล่มถูกเซ็นเซอร์ข้อความออกไปจำนวนมากดังที่บรรณารักษ์ธรรมศาสตร์ฉบับธรรมศาสตร์สามัคคี 2501 ต้องเขียนชี้แจงแก่ผู้อ่านไว้ที่ท้ายเล่มว่า "เรื่องราวต่างๆ ที่ลงพิมพ์ในวารสาร 'ธรรมศาสตร์สามัคคี' ถูกเซ็นเซอร์โดยท่านผู้ใหญ่ในมหาวิทยาลัยอันมีท่านอธิการบดี หลวงจ่าบุญเนติศาสตร์ เป็นประธาน ท่านเลขาธิการจักร ศรียานนท์ และคุณพรด ทุกอินทร์ ... ท่านผู้ใหญ่ทั้ง 3 ท่าน ได้กรุณาแจ้งให้ทราบไว้ ท่านได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่ในวงการบ้านเมืองให้มาควบคุมกระผมอีกต่อหนึ่ง" และแล้วเผด็จการก็ได้ฝากรอยขีดฆ่าไว้เต็มหน้าหนังสือนักศึกษา ซึ่งเป็นสัญญาณของการปิดยุคแห่งความตื่นตัวของหนังสือนักศึกษา ยุคที่นักศึกษาจำนวนหนึ่งเกิดสำนึกใหม่ถึงบทบาทของตนเองที่มีต่อสังคม และได้ใช้ช่องทางในการคิดเขียนหนังสือเป็นช่องทางหนึ่งในการแสดงออกถึงสำนึกใหม่นี้ ในฐานะนักเขียน พวกเขาได้เข้าสวมบทบาทของนักเขียนผู้ที่ไม่ได้มุ่งเพียงแต่รายงานสภาพความจริงที่เกิดขึ้นแก่ผู้ผลิตงานเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพความจริงเหล่านั้น ผนีกตัวเองเข้ากับผลประโยชน์และการต่อสู้ของผู้ที่เสียเปรียบในสังคม โดยใช้ทักษะที่ได้จากการศึกษาและความสามารถทางการประพันธ์ผลิตหนังสือที่มีคุณค่าออกสู่สาธารณชน

มาบัดนี้ยุคแห่งความตื่นตัวได้ถูกปิดลง และหนังสือนักศึกษาก็ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเงียบ

ท่ามกลางความเงียบกับการก่อเกิดของวรรณศิลป์

ยุคสมัยที่สังคมไทยอยู่ภายใต้การปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ถูกกล่าวขานกันว่าเป็นยุคแห่งความเงียบทางปัญญา นักคิดนักเขียนที่มีบทบาทในทศวรรษ 2490 จำนวนมากถูกจับกุมคุมขัง ผู้ที่ไม่ได้ถูกจับกุมส่วนหนึ่งก็ยุติชีวิตนักเขียนชั่วคราว ผู้ที่ยังยึดอาชีพนี้อยู่ก็หันไปเขียนงานในแนวชีวิตรักโรแมนติกหรือเรื่องบันเทิงานเพื่อความปลอดภัยในชีวิต เช่น สุวัฒน์ วรดิลก ('อิงอร') รมย์ รติวัน ศรีวิรัตน์ สถาปนวิวัฒน์ ฯลฯ

ในแวดวงมหาวิทยาลัย ยังมีการจัดทำหนังสืออนุสรณ์คณะกันต่อมา หนังสือ *มหาวิทยาลัย 23 ตุลาคม* ของจุฬาฯ ก็ยังคงมีการจัดทำกันอยู่ แต่หนังสือเหล่านี้ไม่ได้มีบทบาทที่สำคัญเหมือนเช่นเคย รวมทั้งคุณภาพทางการประพันธ์ก็ตกต่ำลงด้วย

แต่ความเงียบ ไซ้เงียบสนิท นักศึกษากลุ่มหนึ่งที่สนใจในการขีดเขียนยังคงรวมตัวเพื่อพบปะพูดคุย เขียนงานแลกเปลี่ยนอ่านและช่วยกันวิจารณ์ จนนำไปสู่การก่อตั้งชุมนุมวรรณศิลป์ขึ้นตามมหาวิทยาลัยในช่วงนี้ (โดยได้รับอิทธิพลจากรูปแบบการจัดตั้ง "ชมรมนักกลอน" ที่ตั้งขึ้นโดยกลุ่มนักเขียนร้อยกรองกลุ่มหนึ่งในปี พ.ศ. 2502) เริ่มจากที่จุฬาฯ เป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2503 ธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2505 โดยใช้ชื่อเดียวกันว่า "ชุมนุมวรรณศิลป์" และ ตามมาด้วยเกษตรศาสตร์ในปี พ.ศ. 2507 ที่ใช้ชื่อว่า "วรรณศิลป์" ชื่อ "วรรณศิลป์" ได้มาจากการตั้งของพระยาอนุমানราชธนะ คมคำขอของนักศึกษาจุฬาฯ ที่บอกว่าอยากได้ชื่อตามแบบ PEN Club ในภาษาอังกฤษ

ชุมนุมวรรณศิลป์จุฬาฯ ได้ออกหนังสือ *อนุสารวรรณศิลป์* ซึ่งตีพิมพ์ผลงานของสมาชิกในชุมนุมฟรีให้แกผู้อ่านในรั้วมหาวิทยาลัยของตน และบางครั้งก็หอบเอาไปขายเพื่อนมหาวิทยาลัยอื่นด้วย สมาชิกคนสำคัญที่มีส่วนร่วมทำและร่วมเขียนก็อย่างเช่น ประยอม ชองทอง มะเนาะ ยูเดิน จินตนา ปิ่นเฉลียว นกาลัย ฤกษ์ชนะ ประมวล โกมารทัต สุรัสจิติ ศรีประพันธ์ ปิยะพันธ์ ฉิมปาสุด ภัคดี รินมากุลทรัพย์ ฯลฯ ทางฝั่งธรรมศาสตร์ก็ออก

หนังสือใช้ชื่อว่า "วรรณศิลป์" ตัวตั้งตัวตีคนสำคัญในระยะแรก ก็เช่น นิภา บางยี่ขัน ดวงใจ รวีปรีชา เขษรุต หนาพันธ์ ถาวร บุญปรัตน์ และยังมีนักศึกษามัธยมศึกษาผู้รักการขีดเขียนจากคณะต่างๆ สนใจสมัครเข้ามาเป็นสมาชิก อีกหลายคน อาทิเช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ทวีสุข ทองถาวร วสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ เฉลิมศักดิ์ รงพลสิน ทิเกษรุต พันธวิชาติกุล นรนิติ เศรษฐบุตร สุภกิจ นิมมาน นรเทพ ฯลฯ (ถาวร บุญปรัตน์ คนเขียนฝัน, 2537) ผลงานของ ทั้งสองสถาบันมีลักษณะร่วมกันอยู่มากและมีความรู้จักมักคุ้นกัน จากการได้ร่วมปะทะฝีมือกันตามเวทีการแข่งขันแต่งกลอนสด ทั้งนี้มีการนำผลงานแลกเปลี่ยนไปลงในหนังสือของอีกฝ่ายหนึ่ง อยู่บ่อยครั้ง

รูปแบบหนังสือจะเป็นขนาด 8 หน้ายกแบบนิตยสาร พิมพ์ครั้งละประมาณ 1,000 - 2,000 เล่ม ส่วนใหญ่จะเป็นบทกวี หลากหลายรูปแบบทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และมีเรื่องสั้น ประกอบ งานของชุมนุมวรรณศิลป์ในช่วงแรกนี้มักจะถูกตำหนิติเตียนจากนักวิจารณ์รุ่นหลัง (รวมทั้งนักวิจารณ์สมัยนั้นเองบางคน) อย่างมากกว่าขาดเนื้อหาสาระ วนเวียน ซ้ำซาก จำเจ อยู่แต่เรื่องรักใคร่และอารมณ์ส่วนตัวของผู้เขียน คำวิจารณ์เหล่านี้แม้จะมีส่วนถูกอยู่บ้าง แต่ก็ค่อนข้างจะไม่ให้ความยุติธรรมกับชาววรรณศิลป์เท่าไรนัก อย่างลืมน่าในท่ามกลางบรรยากาศที่ขาดเสรีภาพ ผู้ลนใน สังคมสนใจแต่ความสำเร็จทางวัตถุ และมหาวิทยาลัยก็ถูกคาดหวัง แต่เพียงเป็นแหล่งผลิต "ทรัพยากรมนุษย์" ให้เข้าไปเป็นท่อนเฟือง ในการพัฒนาของรัฐ คนกลุ่มนี้เป็นคนกลุ่มเล็กๆ ที่ยังคงสืบทอดลมหายใจทางวรรณกรรมไม่ให้สูญหายไปนสังคมนิยมแห่งการ พัฒนา

จะคาดหวังให้เปลวไฟลุกโชติช่วงได้อย่างไร ท่ามกลาง สมพัตร์แรง

งานที่ถือได้ว่าเด่นที่สุด สามารถเป็นตัวแทนของงานในยุค สมัยนี้ อันมีลักษณะการประพันธ์ที่ให้ความสำคัญกับจินตลักษณ์ ความงามในด้านภาษา ความงามของธรรมชาติ และเรื่องราว เกี่ยวกับความรัก ก็คือ งานของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นักศึกษา คณะนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ เช่น

กษัตริย์เฉื่อยเฉียวเฉียวคิโยโอบิซาว	กั๊กกั๊กนั๊วระหัดนั๊วท้านบั้ง
ระลอกคนองกรองไต้ร่มใบมัง	แพงพวยหยั่งยอดพันเส้นควา
เราย่ำน่านองโหลไปคานมน้ำ	เขินเขินต่ำซิ่นเนื้อเขินเสื่อผ้า
กลีบผีเสื้อโสนรายที่ปดอยนา	เปลววายุฟ้าลอยหึ่งเหมือนทอจด่า
ลมฝนไซซิ่นกั๊กกั๊กไฉดินหอม	สะแกค้อมกั๊กกั๊กร่วมฝนจ๋า
เราเป่าใบไม้จั๊บบรับลำนำ	ดอกกระบำน้ำฝานบนลานดิน
วันเซ่นนันทนารโกลโกลในความคิด	ซิ่งสถิทถ่มนวลชวนถวิล
เอื้อมเค็ดคอกปลารั้วคักรัดเววิน	น้าครวรินรินซั๊บบกั๊กกั๊กเออ

(“บทกวีกริม” วรรณศิลป์ สมร. มี.ย.-ก.ศ. 2509)

จนถึงปี พ.ศ. 2510 วิทยากร เชียงกูลและเพื่อนฝูงเข้ามามีการบริหารชุมนุมวรรณศิลป์ จึงได้มีการปรับปรุงทั้งรูปแบบและเนื้อหาของหนังสือจนมีความเข้มข้นคิดไปจากแต่ก่อน มีการเพิ่มส่วนที่เป็นบทความเข้ามาจากเดิมที่มีกลอนกับเรื่องสั้นและบรรยายกาศ “การเขียนฝัน”(ตามสำนวนของถาวร บุญปรัตน์) ก็เริ่มจางหายไป ความสนใจอยู่กับเรื่องอารมณ์ความรู้สึก เสรีโลก ผิดหวัง หรือตีความตีความรักระหว่างหนุ่มสาวที่สะท้อนออกมาในหนังสือวรรณศิลป์ ถือเป็น theme หลักของงานเขียนนักศึกษานี้ในช่วงนี้ ซึ่งเราอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลพวงของกระบวนการบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างแยกย่อยที่รัฐเผด็จการประสบความสำเร็จในการทำให้ผู้คนคล้อยตามกับความคิดที่รัฐเป็นผู้ป่าวประกาศ (-งานคือเงินเงินคืองาน บันดาลสุข-) ในการนี้รัฐคัดลอก ทำให้สังคมคิดตัวเองออกจากอดีต และจากสังคมภายนอกตัว งานเขียนของนักคิดปัญญาชนในยุคก่อนหน้าอย่างจิตร ภูมิศักดิ์ นายผี ศรีบูรพา ถูกกลืนไปอย่างรวดเร็วจากห้องตลาดและความทรงจำของคนไทย ผลก็คือผู้คนอยู่กับปัจจุบันและชีวิตส่วนตัวของตัวเอง ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะไว้ให้จอมพลของเรา “รับผิชอบแต่เพียงผู้เดียว”

กว่าสังคมไทยจะพาตัวเองออกจากการครอบงำของเผด็จการก็กินเวลานานทีเดียว นักศึกษาเป็นชนกลุ่มแรกๆ ในสังคมที่แหวกว่ายออกมาได้สำเร็จ อาวุธของพวกเขา/เธอ ไม่ใช่ปากกระบอกปืน แต่เป็นสิ่งพิมพ์ที่มักจะเรียกขานกันว่า “หนังสือเล่มละบาท”

“หนังสือเล่มละบาท” : อาวุธทางการเมืองวัฒนธรรมก่อนคืนวันปฏิวัติ

เรื่องราวเกี่ยวกับหนังสือเล่มละบาทจะเป็นช่วงชีวิตของหนังสือนักศึกษา (ซึ่งเข้าสู่วัยกลางคนแล้ว) ที่ได้รับความสนใจมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความตื่นตัวทางการเมืองที่นำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลา เมื่อพูดถึง “หนังสือเล่มละบาท” เรากำลึงพูดถึงสิ่งพิมพ์ที่จัดทำโดยกลุ่มอิสระของนักศึกษาความมหาวิทยาลัยต่างๆ รูปเล่มขนาด 8 หน้าก๊ยก มีทั้งที่หนา 30 หน้าไปจนถึง 100 หน้า พิมพ์ด้วยกระดาษปรู๊ฟ ปกกระดาษอาร์ตด้วยสีมือสมัครเล่น ราคาขายมักจะไม่เกิน 3 บาท ส่วนวิถีในการเผยแพร่คือ การไปยื่นแจกตามหน้าประตูมหาวิทยาลัย

วัฒนธรรมการจัดทำหนังสือเล่มละบาทเริ่มก่อตัวขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2507 ซึ่งเป็นเวลา 1 ปีให้หลังมรณกรรมของจอมพลสฤษดิ์ พ็องซุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการผู้จากไปพร้อมกับจำว้อจาวเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน โดยถือกันว่าหนังสือเล่มละบาทที่ชื่อ *เจ็ดสถาบัน* เป็นขบวนการแรกของการจัดทำหนังสือแนวนี้ *เจ็ดสถาบัน* เป็นหนังสือที่นักศึกษาจากหลายสถาบันมาร่วมกันจัดทำอย่างอิสระ ไม่ได้ทำในนามชุมนุมชมรมของมหาวิทยาลัย ผู้จัดทำประกอบด้วย พงษ์ศักดิ์ พงษ์วิเชียร ดำรง แสงธรรม ประพันธ์ ผลเสวก จากธรรมศาสตร์ พิสิษฐ์ เจริญวงศ์ จากศิลปากรนิภา บางยี่ขัน และประมวล โกมารทัต จากจุฬาฯ นอกจากนี้ยังมีอีกสองท่าน คือ อาคม ประดิษฐนิช กมลทิพย์ วรรณะศักดิ์ ซึ่งผู้เขียนไม่ทราบสถาบัน คณะผู้จัดทำได้ออกไปมีสำนักงานนอกมหาวิทยาลัย และอาศัยหัวหนังสือเก่า (เสื้อสนามพิเศษ) มาออก

ในชื่อใหม่ (รัฐบาลในยุคนั้นไม่อนุญาตให้มีการออกหัวหนังสือใหม่) รูปเล่มแบบเดียวกับหนังสือของชุมนุมวรรณศิลป์ แต่มีลักษณะการจัดทำที่สวยงามกว่า ออกเป็นรายเดือน มีการบอกรับสมาชิก และกำหนดอัตราค่าโฆษณาของหนังสือด้วย

หนังสือ *เจ็ดสวามัน* ออกฉบับแรกเมื่อ กรกฎาคม พ.ศ. 2507⁴ ตามประวัติแล้วหนังสือออกได้เพียง 3 ฉบับ ก็ถูกแผนกเอกสารการพิมพ์กรมตำรวจจับมาทางโรงพิมพ์และคณะผู้จัดทำจะต้องขุดเลิกไปในที่สุด ไม่แน่ว่าเหตุผลที่ทางตำรวจไม่พอใจคืออะไร มีผู้แสดงความเห็นไว้ว่า "ส่วนที่ทำให้เกิดเรื่องในเจ็ดสวามัน น่าจะอยู่ที่บทกลอนแปลคำชื่อ 'แต่สงคราม' ไม่ระบุชื่อผู้แต่ง เป็นบทกลอนแปลคำชื่อสงคราม" ("สิ่งที่น่าสนใจเปิดกรุหนังสือเล่มละบาท" *ถนนหนังสือ* 5:5 พ.ย. 2530, น.30) สุชาติ สวัสดิ์ศรีก็กล่าวไว้ในอีกที่หนึ่งว่า "...แม้จะมีโต้เถียงว่าเป็นการต่อต้านสงครามที่ไหน แต่สันติบาลยุคนั้นก็คงเข้าใจว่าหมายถึงสงครามเวียดนาม เพราะกองทัพไทยกำลังพิจารณาส่งทหารเข้าไปในเวียดนาม" ("จิตสำนึกขบถในงานวรรณกรรมไทยสมัยใหม่" *ภาษาและหนังสือ* 16:2, ต.ล. 26-มี.ค. 27, น.68) ความเห็นดังกล่าวชวนให้สงสัยอยู่ว่าจะเป็นกรณีความเกินเลยไปหรือไม่ เพราะในเดือนสิงหาคมปีนั้นยังเป็นระยะเวลาที่สงครามเวียดนามยังไม่ปะทุถึงจุดเดือด สหรัฐฯ จะลงมือบอมบ์เวียดนามเหนือเขาก็เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2508 ตาม "มติอ่าวตังเกี๋ย" ของรัฐสภาอเมริกันที่เปิดทางให้สหรัฐฯ เข้าทำสงครามในเวียดนามได้อย่างเต็มที่ (ชาลวูวิทซ์ เกษตรศิริ "ลำดับเรื่องสงครามเวียดนาม" *รัฐศาสตร์นิเทศ* 8:2 เม.ย.-มิ.ย. 2516) ทำให้ระดับของสงครามมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ส่วนที่พูดถึงกองทัพไทยนั้น มีความคลาดเคลื่อนในเรื่องเวลาอยู่ เพราะรัฐบาลเพิ่งจะพิจารณาการส่งกองทัพไทยไปร่วม

สงครามในปลายปี พ.ศ. 2509 และกองทัพไทยชุดแรกเดินทางเข้าร่วมสมรภูมิจึงไม่น่าที่ในปี พ.ศ. 2507 สันติบาลจะนำเรื่องสงครามเวียดนามมาเป็นประเด็นเอาผิดกับผู้จัดทำ⁵ ฉะนั้นเหตุผลที่น่าจะเป็นไปได้ที่เหลือจึงอาจจะเป็นตามที่ผู้ร่วมจัดทำ *เจ็ดสวามัน* เองคนหนึ่งบันทึกไว้ว่า "หนังสือเล่มนี้อยู่ไม่นานนัก ก็ถูกเจ้าพนักงานการพิมพ์แนะนำให้หยุด เพราะไปวิจารณ์การดำเนินงานของอาจารย์ และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยรุนแรงไปหน่อย" (ประมวล โกมารทัต "เก้าปีที่อักษรฯ" ใน *นักเขียนชาวอักษรศาสตร์*, 2515)

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในเล่มก็พบว่ามีการติดฉลากกิจการในมหาวิทยาลัยอยู่น้อย โดยเฉพาะคอลัมน์ประจำที่ชื่อว่า "สี่แยกมหาวิทยาลัย" ดังในฉบับ ส.ค. 2507 มีการพูดถึงปัญหาน้ำท่วมถนนในจุฬาฯ ว่า "โดยเฉพาะคนภายนอกยิ่งแปลกใจมากที่ทราบว่าจะหา มื่ออีกการดีเป็นถึงรัฐมนตรีมหาดไทย มีอำนาจควบคุมทั้งทางจราจร และเทศบาล แต่ทำไมไม่อาจปรับปรุงสภาพการอันเนื่องมาจากน้ำท่วมนี้ได้"

อีกการดีจุฬาฯ คนดังกล่าวมีชื่อว่า ประกาศ จรุงเสถียร !

เนื้อหาที่เหลือภายในเล่มก็น่าสนใจทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าจิตใจแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ได้กลับคืนมาสู่นักศึกษาไทยอีกครั้ง เราพบการวิพากษ์วิจารณ์การเรียนการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัย การบังคับในเรื่องการแต่งกาย และระบบอาวุโสที่ "รุ่นที่บางคนก็วางตัวราวกับเป็นคนเหนือมนุษย์ นำเบือและนำเกลียดชังปานๆ กัน" (น.41) และยังมีคอลัมน์ปรัชญาแนะนำ Dialectical Materialism (วัตถุนิยมวิภาษ) ของเองเกลส์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม *เจ็ดสวามัน* ยังคงมีเอกลักษณ์แบบหนังสือนักศึกษาทั่วไป คือไม่ได้มีความเป็นเอกภาพของเนื้อหาแต่อย่างใด เรายังคงพบกลอนที่มีเนื้อหาหนักๆ ฟูไปกับกลอนพรั้าหาคนรัก ในเล่มนี้

กล่าวถึงเรื่องราคา ถ้าจะพูดให้ถูกต้องควรจะกล่าวว่า *เจ็ดสวามัน* เป็นตำนาน "หนังสือเล่มละ 2 บาท" (ตามที่แจ้งไว้บนปก) เสียมากกว่า

หลังจากการเกิดขึ้นของ *เจ็ดสวามัน* ก็ปรากฏให้เห็นหนังสือเล่มละบาทเพิ่มมากขึ้นในรั้วมหาวิทยาลัยโดยนักศึกษากลุ่มอิสระต่างๆ ความเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งที่มาพร้อมกับกลุ่มอิสระ

⁴ ผู้เขียนไม่มีต้นฉบับนี้ แต่มีขอมูลเดือนสิงหาคม 2507 ซึ่งโฆษณานำขอมูลผู้จัดทำและจลนศาสตร์ผู้จัดทำให้ทราบว่าจะมีฉบับสิงหาคมเป็นฉบับที่สอง ฉะนั้นฉบับแรกจึงน่าจะเป็นฉบับเดือนกุมภาพันธ์

⁵ ความตื่นตัวของกระแสการคัดค้านสงครามเวียดนามในหมู่นักศึกษาปัญญาชนไทยเกิดขึ้นล่าช้ากว่านั้นพอสมควร คือเพิ่งจะมีปรากฏในช่วงปี 2510 เมื่อสุดถันณ์ ศิวรักษ์ นักยุทธศาสตร์ของวุฒิสภาซีกฟูลไบรรมแปลลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับที่ 3 ปีที่ 4 (ต.ล. 09 - ก.พ. 10)

• หนังสือเล่มละบาทของรชมรมพระจันทร์เสี้ยว

เหล่านี้คือ หลายกลุ่มได้จัดทำหนังสือเล่มละบาทเผยแพร่ออกสู่สาธารณะด้วย นักศึกษาไม่ได้กำลังเขียนให้เพื่อนนักศึกษาด้วยกัน อันแบบหนังสือนักศึกษายุค 2490 เท่านั้น แต่กำลังเขียนให้คนไทย โดยทั่วไปอ่านไปพร้อมๆ กัน เป็นความต้องการสื่อสารให้เพื่อนร่วมชาติรู้ว่าคนรุ่นใหม่คิดและรู้สึกอย่างไร

กลุ่มอิสระที่เด่นในการจัดทำหนังสือเล่มละบาทที่มี อาทิเช่น กลุ่ม "พระจันทร์เสี้ยว" รวมตัวกันราวปี พ.ศ. 2508 เริ่มจากการพบปะกันของนักศึกษารวมศาสตร์ที่สนใจในศิลปะ ปรัชญา วรรณกรรม โดยไม่ได้มีแนวคิดอุดมการณ์ใดร่วมกันของกลุ่มอย่างชัดเจน โดยนำมาจากชื่อ Crescent Moon ของกลุ่มกวีจีนรุ่นก่อนการปฏิวัติเดือนตุลาคม 2492 สมาชิกในระยะแรกๆ คือ สุชาติ สวัสดิ์ศรี วิทยากร เชียงกูล วินัย ลูกฤษณ์ นิคม ราชขวานันท์ บางนรา วีระประวัติ วงศ์พิทักษ์ คำรณ คุณะดิลก ไทสันต์ พรหมน้อย ประเสริฐ จันทา ตันย เยาวหะวี ฯลฯ ต่อมาจึงขยายไปสู่สถาบันอื่นๆ เช่น เทพศิริ สุขโสภา ประวัติ เก้าเจริญ จากศิลปากร ัฒญา ผลอนันต์ จากเกษตรฯ มงคล วัชรวงกุล จากจุฬาฯ คึก วงศ์รัฐา จากเทคนิครุงเทพฯ วิสา ศัญทัพ จากรามคำแหง (ภิญโญ กองทอง "จาก 'พระจันทร์เสี้ยว', 'หมู่หม่นหน้าสาวสวย' ถึง 'วรรณกรรมเพื่อชีวิต'" ถนนหนังสือ 5:5, พ.ย. 30)

กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สนใจศึกษาแนวคิดและวรรณกรรมจากต่างประเทศ จนเกิดความสนใจต่อกลวิธีการเขียนแบบใหม่ที่ถือออกจากขนบการเขียนแบบเดิมๆ (การเคร่งครัดในจันท์ลักษณะการแต่งเรื่องสั้นแบบมีโครงเรื่องชัดเจนหรือเน้นการหักมุมคอนจบ) การทำพายเป็นรูปเล่มเดิมๆ ที่มีน้อยสำคัญและจำเป็นเพราะพวกเขา

เห็นว่ารูปแบบเดิมๆ ไม่อาจรองรับการแสดงออกทางความคิดความรู้สึกใหม่ อันเป็นความรู้สึกที่เต็มไปด้วยความแปลกแยกกับสังคมมหาวิทยาลัย และกับคนรุ่นเก่าอย่างรุนแรง ผลงานของกลุ่มนี้มีออกมาหลายเล่มโดยเปลี่ยนชื่อหนังสือไปเรื่อยๆ อาทิ ตะวัน, ดุติ, นัฏญา, ทิพย์, พระจันทร์เสี้ยว ฯลฯ สมาชิกของกลุ่มหลายคนเมื่อจบออกไปก็ได้มีบทบาทสำคัญในแวดวงนักคิดนักเขียน และบางคนยังมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาด้วย

กลุ่ม "สภาหน้าโดม" ของนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ตั้งเมื่อปลายปี พ.ศ. 2512 สมาชิกของกลุ่มก็อย่างเช่น จรัล ดิษฐาภิชัย ปรวีดี บุญเชื้อ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ทรงยศ แวหวงษ์ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล กมล กมลตระกูล ฯลฯ เป็นกลุ่มนักศึกษานักเขียน นักวิพากษ์สังคมและการเมืองอย่างเอาจริงเอาจัง หนังสือเล่มละบาทที่จัดทำโดยกลุ่มนี้ที่โด่งดังที่สุดทั้งในสมัยนั้นและกล่าวขวัญกันต่อมาในบรรดาคคนรุ่นหลัง ก็คือ *ก๊วยชว* ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2514 หนังสือฉบับนี้ต่างไปจากหนังสือของกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวอย่างฉกรรจ์ คือ ในบรรดา 17 เรื่องที่ตีพิมพ์ ไม่มีเรื่องสั้นเลย บทกวีมีเพียงชิ้นเดียว (มีชื่อเจ็บแสบว่า "แต่ปัญญาชนผู้ไม่สนใจการเมือง" แปรจากงานของอดอล์ฟ เออเน่ คาสติลโล) ที่เหลือ 16 เรื่องเป็นบทความการเมือง/วิพากษ์ล้วนๆ *ก๊วยชว* จึงเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาหนักแน่นเป็นออย่างอึ้ง (หนาถึง 96 หน้าซึ่งมากกว่าหนังสือเล่มละบาททั่วไป) ไม่มีเนื้อที่ให้กับงานวรรณกรรมและอารมณ์ขันเอาเสียเลย อันเป็นแนวโน้มที่จะพบในหนังสือเล่มละบาทที่จัดทำตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา

• *ก๊วยชว* ของกลุ่มสภาหน้าโดม

• วลัยชท์สน ฉบับมนุษย์และปัญหา

ก่อนหน้านั้น *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ออกฉบับกึ่งเดือน ภาควิชาการวิจัยญี่ปุ่นว่าเป็นจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจ มาถึง *กัชชา* นักศึกษามุ่งเปิดโปงนโยบายและพฤติกรรมของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยและประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย โดยเฉพาะในสงครามเวียดนามด้วยจุดยืนแบบชาตินิยมผสมกับความคิดซ้ายใหม่ อาทิ พิชิต จงสถิตย์วัฒนา "สหรัฐกับประเทศด้อยพัฒนา", สุชาติ สวัสดิ์ศรี "การวิจัยหรือการจารกรรมทางวิชาการ" ฯลฯ ตามคำบอกเล่าของผู้จัดทำ หนังสือฉบับนี้ทำสถิติการจำหน่ายของหนังสือเล่มละบาท เพราะเมื่อไปวางขายที่ท่าพระจันทร์ในวันที่ 10 มี.ค. 2514 ก็สามารถขายหมดภายในวันเดียว และยังมีคนจากข้างนอกโทรศัพท์เข้ามาขอซื้อเป็นการใหญ่ จนผู้จัดทำต้องทำลายประเพณีของ "หนังสือเล่มละบาท" ด้วยการตีพิมพ์ครั้งที่ 2 (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ *วรรณกรรมในชีวิต : ชีวิตในวรรณกรรม*, 2539, น.39)

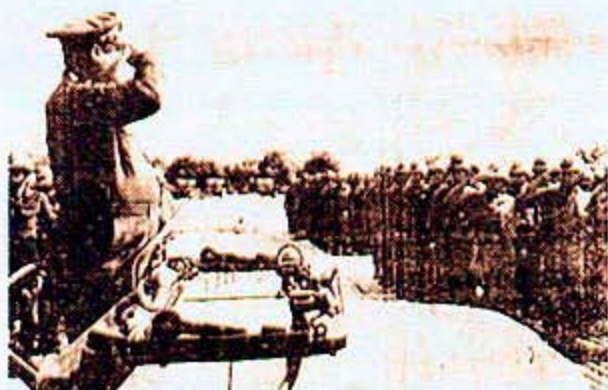
ความสนใจของบุคคลภายนอกต่อหนังสือเล่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของหนังสือนักศึกษา ว่ามีความสำคัญอย่างสูงในแง่ที่เป็นสื่อทางเลือกที่เสนอข้อมูลความจริงอีกชุดหนึ่งที่แตกต่างขัดแย้งกับรัฐบาลให้แก่สาธารณชน ในยุคแห่งการปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดนี้ หนังสือนักศึกษากลายเป็นเวทีที่กล้าหาญที่สุดใน การพูดความจริง

เมื่อเอ่ยถึง *กัชชา* และ *กัชชา* แล้ว ก็จำเป็นต้องพูดถึง *กัชชา* เพื่อเป็นการบันทึกความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ความคิดของหนุ่มสาวช่วงนั้นให้สมบูรณ์ *กัชชา* เป็นชื่อหนังสือเล่มละบาทที่จัดทำโดยกลุ่ม "วลัญชท์สน" ของนักศึกษาเชียงใหม่ ที่มีสมาชิก

อย่างนิสิต จิตรโสภณ สถาพร ศรีสังข์ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญ ฉบับ *กัชชา* นี้ลงเวลาไว้ว่าเป็นฉบับเดือน ก.ย.-พ.ย. 2514 (ไม่แน่ใจว่าออกมาก่อนหรือหลังการรัฐประหารตัวเองของจอมพลถนอมในวันที่ 17 พ.ย. 2514) นับเป็นฉบับที่สองต่อจากฉบับ *มนุษย์และปัญหา*

หลังจากมีการวิพากษ์ภัยจากภายนอกอย่าง ญี่ปุ่น และ สหรัฐฯ แล้ว นักศึกษาเริ่มตระหนักชัดว่าภัยที่ร้ายแรงที่สุดและเป็นหัวใจของปัญหาทั้งปวงก็คือภัยที่อยู่ใกล้ตัวนี้เอง เนื้อหาภายในเล่มจึงเป็นการโจมตีระบบเผด็จการทหารถนอม-ประภาส อย่างดุเดือดกราดเกรี้ยว และตรงไปตรงมาอย่างที่ไม่มียังหนังสือพิมพ์อาชีพ ฉบับใดกล้าแม้แต่จะคิด จะขอยกถอนที่ชื่อ "ยุคมืด" ของอาคม สุวรรณชีพ มาให้อ่านเพื่อให้เห็นถึงความรู้สึกของนักศึกษาที่มีต่อทหารในขณะนั้น

ถ้าเรียนตำราวิชาการ	รู้งานผู้การทั้งปวงสรรพ
หวังครองบ้านเมืองชั่วก็ปกปิด	อมตะชีวันมิรู้ตาย
อาชญากรรมไม่รู้จักหมด	กฎหมายหลายบทสิ้นความหมาย
เหยียบย่ำปวงประชาชนน้ำไม่อาบ	ขอให้ข้าฯ สุขสบายเป็นพอใจ
กดขี่ชนเข่น้ำอำนาจ	คนด่ากันทั้งชาติไม่หวั่นไหว
ถือปืนนั่งรถถึงคูเมืองไทย	สร้างแต่ความฉุฉุนให้แผ่นดิน

หน้าที่ดูจะรุนแรงที่สุดในหนังสือเล่มนี้ตามสายตาของผู้เขียน คือ หน้าที่ตีพิมพ์ภาพจอมพลประภาสจารุเสถียร ยืนพุ่งพลุชในวันสวนสนามของกองทัพพร้อมคำบรรยายว่า “ในที่นี้ ‘ห้อง’ เห็นจะกินความเพียง ‘ทุ่ง’ ที่ขึ้นล้ำออกมาจนมองไม่เห็นหัวแม่เท้า เป็นทุ่งที่เลี้ยงไว้ด้วยอามิสอันเป็นผลได้ของอำนาจที่ถล่มถลายเอามาจากผู้คนผู้ปราศจากอาวุธ” ทั้งรูปและคำบรรยายประกอบกันอย่างลงตัวและอาจจะมิพถ่วงทางอารมณ์ของผู้อ่านผู้คนที่สนใจผู้คนมากกว่าบทความทางวิชาการหนักๆ เสียอีก

เล่มที่ควรจะถูกหยิบมาปิดท้ายเรื่องราวอันน่าตื่นตาตื่นใจของหนังสือเล่มละบาท คงไม่มีเล่มไหนเหมาะสมเท่ากับ *มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ* ของ “ชมรมคนรุ่นใหม่”

“ชมรมคนรุ่นใหม่” เป็นกลุ่มนักศึกษารวมคำแห่งที่รวมตัวกันในปี พ.ศ. 2515 หวังจะให้เป็นที่กลุ่มพบปะพูดคุยแสวงหาความรู้ สมาชิกของกลุ่มมีอาทิเช่น วิชา ศัญหัท, บุญส่ง ชเลธร, แสง รุ่งนิรันดรกุล, ชำนิ ศักดิเศรษฐ์, ประเดิม ดำรงเจริญ, สุเมธ สุวิทย์เสถียร ฯลฯ กิจกรรมหลักอันหนึ่งที่ทำคือ การจัดทำหนังสือ โดย “มุ่งเผยแพร่ทัศนคติความคิดใหม่ให้กับเพื่อนนักศึกษา” เล่มแรกที่ทำออกมาใช้ชื่อว่า “พลังความแฉ่งเร้นอย่างเรียบง่าย” วิชาญวิจารณ์ปัญหาภายในรวมคำแห่งจัดทำถูกมหาวิทยาลัยทำทัณฑ์บน (ศิลา โคมฉาย เล่าความจริงขบวนการนักศึกษา รวมคำแห่งยุคต้น 2514-2519, 2543)

จนมาถึงเล่มที่นำไปสู่กรณีรุนแรงบานปลายถึงขั้นมีการชุมนุมประท้วงข้ามคืนก็คือ เล่มที่สามที่ชื่อว่า *มหาวิทยาลัยที่ยัง*

ไม่มีคำตอบ น่าจะเป็นเพราะเนื้อหาของเล่มนี้นอกจากจะวิจารณ์การบริหารงานในมหาวิทยาลัยแล้ว ยังเลขออกไปวิจารณ์การเมืองการเมืองภายนอกด้วย ข้อความที่ทำให้เกิดเรื่องมีอยู่สั้นๆ เพียงแค่ 4 ประโยค ที่ว่า

สภาสัตว์ป่าแห่งทุ่งใหญ่ฯ
มีมติให้ต่ออายุสัตว์ป่าอีก 1 ปี
เนื่องจากสถานการณ์ภายในและภายนอก
เป็นที่ไม่ก่อให้เกิดความพอใจ

หนึ่งในผู้จัดทำเล่มเบื้องหลังที่มาของข้อความประวัติศาสตร์นี้ว่า ในหน้าที่ 6 ของหนังสือ เนื่องด้วยเกิดเหตุขัดข้องทางต้นฉบับทำให้เกิดพื้นที่เหลือเป็นหน้าว่าง จะคิดแก้ไขด้วยข้อเขียนอื่นๆ ไม่สามารถกระทำได้ เพราะงานส่วนใหญ่ผ่านไปสู่กระบวนการพิมพ์แล้ว สุเมธ สุวิทย์เสถียร ในฐานะผู้ผลิต ตัดสินใจผนวกกรณีต่ออายุราชการจอมพลถนอม กับเหตุการณ์ที่อื้อฉาวล่าสัตว์ทุ่งใหญ่ฯ เข้าด้วยกันด้วยอารมณ์ขัน เป็นข้อความลอยๆ 4 บรรทัด “(ศิลา โคมฉาย เล่าความจริง... , หน้า 52)

ผู้เขียนเองอาจจะไม่ได้คาดคิดว่าอารมณ์ของคนจะไปทำให้ ดร.ศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์ อธิการบดีผู้ใกล้ชิดกับรัฐบาลทรายเป็นฝันเป็นไฟ ถึงกับออกคำสั่งลบชื่อนักศึกษาผู้จัดทำจำนวน 9 คนพ้นจากการเป็นนักศึกษา

เผด็จการที่โหดๆ ก็ดูจะไม่ชอบให้ใครมาสร้างอารมณ์ขันกับอำนาจของตน

• หนังสือเล่มละบาทของกลุ่มต่างๆ

จากกรณีลอบชื้อนักศึกษา 9 คน ได้นำไปสู่การประชุมประห้วงของนักศึกษาประชาชนเรือนหมื่นที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 21-22 มิ.ย. 2516 ในที่สุดทั้ง 9 คนได้รับสถานภาพนักศึกษาคืนอีกครั้ง และคร.ศักดิ์ก็ค้องลาออกจากตำแหน่งไป เหตุการณ์นี้เป็นเสมือนบทโหมโรงบทหนึ่งที่จะต่อเนื่องไปสู่เหตุการณ์วันมหาปิติ 14 ตุลา

ยังมีหนังสือเล่มละบาทอีกจำนวนมากมายที่ไม่ได้รับการหยิบยกมาเอ่ยถึง ไม่ว่าจะเป็นของกลุ่มนักศึกษาศิลปากร กลุ่ม "รัฐศึกษา" ของจุฬาฯ กลุ่ม "เศรษฐธรรม" ของธรรมศาสตร์ หรือกลุ่ม "วรรณกรรมเพื่อชีวิต" (ที่มีบทบาทในการนำความคิดและงานเขียนก้าวหน้าในอดีตมาเผยแพร่) ฯลฯ

หนังสือเล่มละบาท" เป็นวัฒนธรรมที่นิยมกันในหมู่นักศึกษาช่วงนั้น ไม่เพียงแต่กลุ่มที่มีความสนใจทางการเมืองที่กล่าวมาเท่านั้น แม้แต่กลุ่มนักศึกษาที่ต้องการหาเงินเข้ากลุ่ม เข้าชุมนุม เพื่อนำไปจัดกิจกรรมอย่างรับน้องใหม่ ชุมนุมศิษย์เก่า ทำสนศึกษา จัดค่าย ฯลฯ ต่างก็อาศัยการทำ "หนังสือเล่มละบาท" เป็นช่อง

ทางการขายได้ด้วยกันทั้งนั้น แม้อาจจะถูกค่อนแคะได้ว่าทำหนังสือเพื่อหาสตางค์ไปจัดกิจกรรมไร้สาระ แต่อย่างน้อยพวกเขาก็ยังอยู่ในวัฒนธรรมที่พยายามคิดและเขียนอะไรมาแลกเปลี่ยนกับเงิน ในกระเป๋าท่เพื่อนนักศึกษาคจะควักให้ มิใช่การขายความว่างเปล่ากันเกร่อด้วยการทำสมุดขาย (เล่มละ 15 - 20 บาท) อย่างที่นิยมทำกันในปัจจุบัน

"หนังสือเล่มละบาท" กำเนิดมาจากความอิสระของกลุ่มนักศึกษาที่ไม่มีฐานะถูกต้องตามกฎหมายของมหาวิทยาลัย และยังจัดทำด้วยรูปแบบที่เรียบง่าย ใช้ทุนต่ำ ไม่ได้เน้นความสวยงามมากนัก ที่สำคัญคือ ผลงานเกือบทั้งหมดมาจากฝีมือและมันสมองของนักศึกษาเองทั้งสิ้น อาศัยงานของนักเขียนอาชีพหรือครูบาอาจารย์มหาวิทยาลัยในสัดส่วนที่น้อยมาก จนกล่าวได้ว่า "หนังสือเล่มละบาท" ได้เป็นเวทีสื่อความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษาในความหมายที่สมบูรณ์ และคุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่ง คุณสมบัติร่วมของหนังสือนักศึกษาประเภทอื่นๆ ด้วย คือ การไม่ได้ทำโดยมุ่งหวังกำไร ทำให้หนังสือนักศึกษาไม่ต้องเข้าไปอยู่ในความสัมพันธ์และเงื่อนไขวิถีคิดของระบบตลาด จึงมีอิสระเต็มที่ที่จะเขียนอย่างที่ตนต้องการ โดยไม่ต้องคอยพะวงว่าจะถูกกับรสนิยมคนอ่านหรือไม่ ชุดง่าย ๆ ว่าไม่ได้ทำเพื่อเอาใจ "ตลาด"

ผลของมันก็คือ บรรดางานเขียนที่สละสลวยที่สุด จริงใจที่สุด และมีพลังทางการเมืองที่สุดในช่วงก่อน 14 ตุลา ตีพิมพ์อยู่ในหนังสือของคนหนุ่มสาวเหล่านี้

มันได้เป็นเวทีที่นักศึกษาไทยได้ประกาศตัวเองว่าพวกเขา/เธอเป็น "คนรุ่นใหม่" ที่มาพร้อมกับสำนักใหม่อันแรงกล้าว่า "เราจะมิเพียงแต่รับเอาส่วนแบ่งปัจจัยจากสังคมเท่านั้น แต่เรายังมีภาระหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ สร้างสังคมให้ดีขึ้น และตอบแทนต่อสังคมให้มากกว่าที่ได้รับ" (คำประกาศของ "ชมรมคนรุ่นใหม่" ในมหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ, ปกหลังด้านใน)

สำนักใหม่ได้ผลักดันให้พวกเขาไปอินเป็นกองหน้าของคลื่นประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลา และแล้ว "หอกดาบกระบอกปืน" ก็ไม่อาจทอนคลื่นกระแสเสรีชน เผด็จการล้มลง แล้วหนังสือนักศึกษาก็ก้าวเข้าสู่ช่วงชีวิตใหม่

หนังสือกับการปฏิวัติ

: ชีวิตหนังสือนักศึกษาหลัง 14 ตุลา 2516

เหตุการณ์ 14 ตุลาถูกประเมินว่ามีฐานะเป็นการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งยิ่งใหญ่ของไทย ก่อให้เกิดผลสะท้อนต่อผู้ผลิตงานวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางถึงซึ่ง ตลาดหนังสือเองก็หนีไม่พ้นจากผลสะท้อนดังกล่าว ก่อให้เกิดการขยายตัวออกไปทั้งในทางปริมาณและคุณภาพของงานเขียน

แนวคิด "ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน" ของนักคิดนักเขียนรุ่นทศวรรษ 2490 ถูกรื้อฟื้นกลับขึ้นมาใหม่อย่างคึกคัก มีการนำผลงานของนักเขียนรุ่นนั้นซึ่งเคยเป็นผลงานต้องห้ามในยุคก่อน 14 ตุลาคมพินิจใหม่ ไม่ว่าจะเป็งานของเสถียร เตาวงศ์ กุหลาบ สายประดิษฐ์ จิตร ภูมิศักดิ์ เปลื้อง วรณศรี อิศานี พลจันทร์ บรรจง บรรเจิดศิลป์ ฯลฯ งานเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการผลิตงานวรรณกรรมของนักเขียนรุ่นหลัง 14 ตุลาคมอย่างสูง นอกจากนี้ยังมีการนำวรรณกรรมเพื่อชีวิตของต่างประเทศแนวอัตถ์สังคมนิยมมาแปลจำนวนมาก อาทิ งานของ แมกซิม กอร์กี หลูซัน ฯลฯ

ชีวิตหนังสือนักศึกษาในช่วงนี้มีควมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ความเปลี่ยนแปลงบางอย่างก่อให้เกิดผลเสียต่อพัฒนาการของหนังสือนักศึกษาที่จะมีผลต่อเนื่องไปอีกหลายปี

ความเปลี่ยนแปลงประการแรกทีเห็นได้ชัดคือ การหายไปของวัฒนธรรมการทำ "หนังสือเล่มละบาท" นักศึกษาหันไปหารูปแบบการทำหนังสือแบบอื่นๆ ได้แก่การจัดทำหนังสือวารสารรายเดือน เช่น วารสารรายเดือนของอมธ. (องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ซึ่งเริ่มออกมาตั้งแต่ก่อนหน้า 14 ตุลา เล็กน้อยในนามของวารสารสมธ. (สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) การออกหนังสือพิมพ์หรือจดหมายข่าวก็ดูจะเป็นที่นิยมในหมู่นักศึกษา ที่น่าทึ่งก็คือ การจัดทำหนังสือพิมพ์ *อธิปัตย์* ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยซึ่งนักศึกษามารถจัดทำหนังสือพิมพ์กันเองออกมาขายตามท้องตลาด เป็นทางเลือกแก่ผู้อ่านแข่งกับหนังสือพิมพ์ของมืออาชีพทั้งหลาย

• ตัวอย่างหนังสือที่นักศึกษาจัดพิมพ์ในช่วงหลัง 14 ตุลา

แต่รูปแบบที่นิยมมากที่สุดของนักศึกษาตามสถาบันต่างๆ สมัยนี้คือ การจัดพิมพ์หนังสือที่ออกเกิดนุคออกจำหน่าย นักศึกษาได้ยกระดับตัวเองกลายเป็นผู้จัดพิมพ์รายใหญ่ในตลาดหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่มีเนื้อหาทางการเมืองเป็นประเภทหนังสือที่นักศึกษารองสัดส่วนการผลิตสูงมาก ในทุกมหาวิทยาลัยจะมีกลุ่ม องค์กรที่พิมพ์หนังสือขายอยู่มากมาย อาทิ กลุ่มพลังโดม ชมรมโดม-ทักษิณ กลุ่มธรรมศาสตร์เสรี ชุมนุมวรรณศิลป์ ในธรรมศาสตร์ ชมรมหนังสือดาวเรือง แนวร่วมจุฬา องค์กรการบริหาร ส.จ.ม. ในจุฬา ชมรมคนรุ่นใหม่ ทักษิณาราม ในรามคำแหง ชมรมสังคมนศาสตร์ กลุ่มสภากาแฟ ในเกษตรฯ หรือ แนวร่วมนักศึกษายั่งยืนใหม่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมี ชมรมหนังสือแสงจันทร์ ชมรมหนังสือแสงตะวัน ฯลฯ (บุญเรือง เนียมหอม การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ถึงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518, 2522, น.64-66) ใครจะคิดว่าชุมนุมวรรณศิลป์ที่เคยพิมพ์หนังสือ *วรรณศิลป์* รวมบทกลอนเรื่องสั้น มาถึงยุคนี้ได้กลายเป็นผู้จัดพิมพ์หนังสืออย่าง *แนวร่วมปลดแอกของไอจีนิทร์* (2517)

การจัดทำหนังสือนักศึกษาที่ตีพิมพ์งานเขียนของนักศึกษาเองมืออยู่ในสัดส่วนที่น้อยกว่ายุคก่อนหน้ามาก นักศึกษามักจะเขียนงานส่งไปตีพิมพ์ตามนิตยสารเสียมากกว่า และก็นิยมที่จะเป็นผู้จัดพิมพ์ผลงานของผู้อื่นมากกว่าที่จะเขียนเอง เหตุที่เป็นเช่นนี้คงจะเป็นเพราะ สถานการณ์การต่อสู้ทางการเมืองรุนแรงยิ่งขึ้นทุกขณะประกอบกับนักศึกษาได้บรรลุถึงจิตสำนึกใหม่อีกขั้นหนึ่ง ที่ก้าวไปไกลกว่ายุคก่อน 14 ตุลา คือ เกิดจิตสำนึกที่จะเป็นผู้ปฏิวัติสังคม ภายใต้คำขวัญที่ว่า "ประเทศต้องการเอกราช ประชาชาติต้องการปลดแอก ประชาชนต้องการปฏิวัติ" หนังสือจึงถูกผลิตขึ้นเพื่อรับใช้การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม จะทำเช่นนั้นได้หนังสือก็ต้องบรรจุความคิดที่แจ่มชัดทางโลกทัศน์และชีวทัศน์เพื่อให้ประชาชนที่อ่านเกิดสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้อง ไม่มีเวลาและพื้นที่ให้กับความคิดที่สับสน แสวงหา ไม่ชัดเจน ดังที่ อนุช อภาภิรม นักคิดที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อนักศึกษาสมัยนั้นได้ชี้ให้เห็นว่า วรรณกรรมที่คิดต้อง "รับใช้ประชาชนหาชน คือ 1.ชี้แนวทางดัดแปลงโลก 2.ปลุกเร้าให้กำลังใจ 3.หิมแทงศัตรู 4.ยกระดับการตื่นตัวของมวลชน และ 5.เป็นที่ชื่นชอบของมวลชน" (อนุช อภาภิรม ทฤษฎีประวัติศาสตร์และสังคม, 2522, น.114-115) ผลจากแนวคิดดังกล่าวทำให้งานเขียนของนักศึกษาถูกตีกรอบจำกัดด้วยอุดมการณ์การเมือง จนเกิดเป็นวรรณกรรมสำเร็วจุฬที่มีความแห้งแล้ง

หนังสือที่นักศึกษายังจัดทำกันอยู่ตามธรรมเนียมเรื่อยมาก็ได้รับผลกระทบจากความตื่นตัวทางการเมืองช่วงหลัง 14 ตุลา เช่น *มหาวิทยาลัย* ซึ่งแห้งแล้งไปมากตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ขึ้นมา มีอำนาจ ก็ปรากฏความมีชีวิตชีวาขึ้นในช่วงนี้ มีการนำงานของ อนุช อภาภิรม อุทธรณ์ พลกุล สีวะ รมชิต สุชาติ สวัสดิ์ศรี วิทยากร เชียงกุล มาตีพิมพ์ ซึ่งบางบทความ ถ้าผู้บริหารสมัยที่เซ็นเซอร์ฉบับที่จิตร ภูมิศักดิ์ทำได้มาอ่านคงต้องหัวใจวายตายเป็นแน่แท้ แต่ที่น่าเสียดายก็คือ สมัยนี้นักศึกษาแทบไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงฝีมือทางการเขียนเลย

ในธรรมศาสตร์ มีการจัดทำหนังสือพิมพ์ชื่อ *เจ้าพระยา* อยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง (ที่ตกลงร้ายก็คือ ภายหลัง 6 ตุลา 2519 รัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียรได้ออกหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลใช้ชื่อว่า

"เจ้าพระยา" เช่นกัน) หนังสือรับเพื่อนใหม่ก็ยังคงมีการทำอยู่เช่นกัน แต่ได้เกิดการปฏิวัติเล็กๆ ในการจัดทำหนังสือแนวนี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2519 กับหนังสือรับเพื่อนใหม่ของธรรมศาสตร์ที่ใช้ชื่อว่า *หยาดฝน*

หยาดฝน ใช้วิธีแบบภาพยนตร์มาทำหนังสือ โดยแต่งให้มีนักศึกษายุ่งคนหนึ่งมาเป็นผู้ดำเนินเรื่องพาผู้อ่านเดินทางไปพร้อมกับเธอตั้งแต่วันที่เข้ามาหาวิทยาลัย ผ่านพบเรื่องราวต่างๆ โดยสอดแทรกบทความต่างๆ เป็นระยะๆ พยายามให้ผู้อ่านรู้สึกว่า เป็นการพูดคุยกันฉันท์เพื่อนผู้หวังดี ดังที่จะใช้สรรพนาม "ฉัน" "เธอ" หรือแต่งเป็นถ้อยแถลงหมายเรียกชื่ออย่างสนิทสนม "เขารักที่รัก" เหมือนเป็นการปรับทุกข์ผู้มิตร (มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าอาจจะมาจากอิทธิพลของความคิดแบบ พลท.) อิทธิพลเช่นนี้จะตกทอดไปยังหนังสือรับเพื่อนใหม่ในสถาบันอื่นๆ และต่อหนังสือรับเพื่อนใหม่รุ่นหลังอีกยาวนานร่วมทศวรรษ นอกจากนี้จะพบว่ามีการคัดเอางานของนักคิดนักเขียนในรุ่น 2490 มาลงค่อนข้างมาก ในฉบับ *หยาดฝน* มีการนำข้อความจาก *นิติศาสตร์รับศตวรรษใหม่* มาลงไว้ด้วยแสดงให้เห็นการเชื่อมต่อกับความคิดในอดีต

แต่ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาก็ได้ดัดแปลงอดีตเพื่อมารับใช้ปัจจุบันด้วย ดังที่ทำกับงานของกุหลาบ สายประดิษฐ์ในฉบับ *หยาดฝน* เมื่อมีการนำเอาบทความคลาสสิกเรื่อง "มองดูนักศึกษา ม.ธ.ก. ด้วยแว่นขาว" มาตีพิมพ์ จากที่ตอนจบตามต้นฉบับเดิมมีอยู่ว่า "...เขารักมหาวิทยาลัยนี้ เพราะว่ามีธาคูบางอย่างของมหาวิทยาลัยนี้ ที่สอนให้เขารู้จักรักคนอื่น รู้จักคิดถึงความทุกข์ยาก

ของคนอื่น เพราะว่ามีมหาวิทยาลัยนี้ ไม่กักกันเขาไว้ในอุปาทานและความคิดที่จะเอาแต่ตัวรอดเท่านั้น ชาวบ.ธ.ก.รักมหาวิทยาลัยของเขาเพราะว่ามีมหาวิทยาลัยของเขา รู้จักรักคนอื่นด้วย”

แต่ใน *หยาดฝน* ตีพิมพ์ว่า “เขารักธรรมศาสตร์นี้เพราะว่ามีธรรมาอย่างที่สองที่สอนให้เขารู้จักรักคนอื่น ๆ รู้จักคิดถึงความรู้สึกนึกคิดของประชาชนและไม่กักกันเขาไว้ในอุปาทานและความคิดที่จะเอาแต่ตัวรอดเท่านั้น ‘ชาวธรรมศาสตร์รักมหาวิทยาลัยของเขาเพราะว่ามีมหาวิทยาลัยของเขาสอนให้รักประชาชน’” (*หยาดฝน*, น.88) เห็นได้ว่ามีทั้งคัดข้อความออกและแก้ถ้อยคำเสียใหม่ เป็นการแก้ไขตัดแปลงถ้อยคำของเจ้าของงานเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่ออุดมการณ์ของนักศึกษาในขณะนั้น แต่มีนัยคติธรรมต่อเจ้าของผลงานหรือไม่? ในการนิพนธ์ความของกุหลาบชิ้นนี้ ดันเจมพ์ (ที่ถูกตัดแปลง) ใน *หยาดฝน* ถูกนำไปตีพิมพ์ซ้ำต่อ ๆ กันมาในหนังสือรับเพื่อนใหม่รุ่นหลัง (เช่น ถ่วงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 หนังสือรับเพื่อนใหม่ของสภานักศึกษาระบบธรรมศาสตร์ในปีนั้น ก็ยังคงตีพิมพ์งานชิ้นนี้ตามเวอร์ชันที่ผิด ๆ อยู่เลย)

จาก 14 ตุลาคม 16 ถึง 6 ตุลาคม 19 เป็นยุคทองของตลาดหนังสือในเมืองไทย และเป็นยุคที่บทบาทของนักศึกษาไทยมีความน่าชื่นชมทั้งในความคิดกล้าหาญ เสียสละ อุทิศตนเพื่อผู้เสียเปรียบ และมุ่งมั่นเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น

แต่อาจจะไม่ใช่ยุคทองของหนังสือนักศึกษาไทย

และเมื่อกลุ่มพลังนิยมเจ้า อนุรักษนิยมจับมือกับทหารปราบปรามนักศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จนนักศึกษาจำนวนมากต้องหลบหนีเข้าป่าไปร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ถึงเวลานั้นหนังสือนักศึกษาได้พัฒนาสู่การเป็นหนังสือเพื่อการปฏิวัติอย่างสมบูรณ์แบบ

หนังสือนักศึกษาหลังวันฆ่าคนพิราบ : “แล้วเราจะไปทางไหนกัน”

หลัง 6 ตุลาคม 2519 หนังสือนักศึกษายังคงมีชีวิตของมันต่อไปครานั้นนอกจากที่จัดทำกันในเมืองเหมือนอย่างเคยแล้วมันยังได้ย้ายมาวางสถานเข้าไปผลิตในเขตป่าเขาด้วย เป็นชีวิตที่ระหกระเหินไปตามชีวิตของผู้จัดทำ

อธิปัตย์ ในสถานการณ์สู้รบที่ปฏิวัติ เป็นชื่อหนังสือที่นักศึกษาจัดทำกันขึ้นในป่า ออกฉบับแรกในปี พ.ศ. 2520 ในนามของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) โดยมี จาตุรงค์ ฉายแสง เป็นบรรณาธิการ ช่วง 14 ตุลาคม 16 ถึง 6 ตุลาคม 19 *อธิปัตย์* ก็เคยเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทในการเสนอความคิดที่แหลมคมในการต่อสู้ทางการเมืองของขบวนการนักศึกษามาก่อน

ภายใต้ชื่อเดิมแต่มีสร้อยกำกับใหม่นี้ ย่อมบอกได้ว่าเนื้อหาของหนังสือจะเป็นเช่นไร ความเป็นหนังสือเพื่อรับใช้การปฏิวัติได้เป็นกรอบกำหนดเนื้อหาและลีลาการเขียนของนักศึกษาผู้จัดทำอย่างไม่ต้องสงสัย ภาพลักษณ์ที่แต่งขึ้นในหนังสือนี้จึงมีเนื้อหาปลุกเร้า รุนแรง และดุคั่นเป็นอย่างยิ่ง ที่สำคัญคือต้องเอ่ยชกย่องบทบาทของพรรคด้วย จะชกยอกตัวอย่างฉะฉานที่พอจะลงให้อ่านกันได้ (เพื่อเป็นการรักษาสวัสดิภาพของผู้เขียนและบรรณาธิการ) เช่น

กรรมกรชาวนา	เหล่านักศึกษา
จับมือกันมา	เร่งสร้างผลงาน
อยู่ไทยอยู่เทศ	ทุกเขตป่าบ้าน
มีพรรคนำการ	เป็นหนึ่งกลมเกลียว
ศัตรูสามตัว	มันชั่วปล้นชาติ
จักต้องพิฆาต	ล้มล้างลงเถียว
ทัพหน้าทัพหนุน	อบอุ้นจริงเจียว
ธงแดงฉ่อนเลียว	โบกชูสู่ชัย

(อธิปัตย์ 2:13, ตุลาคม 2521)

เมื่อเวลาผ่านไป วรรณกรรมดังกล่าวถูกวิจารณ์มากขึ้นว่าเป็นวรรณกรรมสูตรสำเร็จ เขียนด้วยความเร่งรีบ ขาดวรรณศิลป์หรือ มีแต่เนื้อหา แต่รูปแบบอ่อนด้อย ยิ่งเมื่อเกิดวิกฤตศรัทธาขึ้นในขบวนการปฏิวัติ การวิพากษ์วรรณกรรมสูตรสำเร็จก็ดำเนินไปอย่างรุนแรงมากขึ้น พร้อมๆ กับการถกเถียงในเชิงยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของการปฏิวัติทั้งขบวนการถกเถียงทั้งสองประเด็นปรากฏให้เห็นในหนังสือนักศึกษาในเมืองที่เริ่มฟื้นตัวขึ้นในช่วงนั้น

หลัง 6 ตุลา 2519 ไม่นาน นักศึกษารวมศาสตร์ได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มที่มีชื่อว่า "กลุ่มนักศึกษาต่อสู้เพื่อเสรีภาพและประชาธิปไตย (นต.ปช.)" (ซึ่งภายหลังพัฒนาไปเป็นพรรคสังคมนิยม) เพื่อต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพของนักศึกษา กลุ่มดังกล่าวได้จัดทำจุลสารขึ้นมาฉบับหนึ่งชื่อ *เปลวเทียน*

เมื่อพิจารณาเนื้อหาและการจัดทำแล้ว จุลสารฉบับนี้น่าจะเผยแพร่จำกัดอยู่ภายในแวดวงนักศึกษาที่ทำงานกรรมเนือหากรรมอยู่กับการวิเคราะห์ถกเถียงถึงบทบาท ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ทิศทางการทำกิจกรรมของนักศึกษา

นอกจากจุลสารดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2522 ชุมชนวรรณศิลป์ก็เริ่มรื้อฟื้นการจัดทำหนังสือขึ้นมาใช้ชื่อว่า *คากรอง* ซึ่งถือได้ว่า

เป็นความพยายามสืบต่อวัฒนธรรมการทำหนังสือของนักศึกษาไม่ให้ล้มหายตายจากไป เป็นการสร้างเวทีให้นักศึกษารุ่นใหม่ได้แสดงความสามารถทางการคิดเขียน

หนังสือวรรณศิลป์ในยุค *คากรอง* จัดทำในลักษณะที่เรียบง่ายและประหยัดต้นทุนยิ่งกว่าหนังสือเล่มละบาทในสมัยก่อน 14 ตุลาเสียอีก เพราะใช้วิธีโรเนียวเขียนเล่ม แต่จำนวนพิมพ์ก็ลดน้อยถอยลงไปจากหนังสือนักศึกษายุคก่อนมาก คืออย่างมากไม่เกิน 300 เล่ม ขายบ้างแจกบ้าง ทั้งยังต้องเผชิญกับภาวะแวดล้อมที่ทั้งคุกคามและสับสนหลัง 6 ตุลา ในช่วงแรกๆ *คากรอง* จึงเป็นหนังสือวรรณศิลป์ที่มีลักษณะแปลกๆ คือ เต็มไปด้วยบทความวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง อย่างเอาจริงเอาจัง จนต่อมาถึงเริ่มปรับสภาพเข้าสู่การเป็นหนังสือที่เน้นไปในทางวรรณกรรมโดยเฉพาะ

นอกจาก *คากรอง* ของธรรมศาสตร์แล้ว มาถึงช่วงปี พ.ศ. 2523-24 นักศึกษาในที่อื่นๆ ก็เริ่มออกจุลสาร วารสารของกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยออกมา เช่น *นกนางเขน* ของชมรมศิลปการแสดง มศว ประสานมิตร (หนักไปในทางเสนอความรู้ทฤษฎีด้านการละคร แต่ก็มีแทรกงานวรรณกรรมลงไปด้วย) *ต้นข้าว* ของชุมชนวรรณศิลป์ ประสานมิตร *กวีนิพนธ์* ของชมรมภาษาไทยรามคำแหง (เน้นทางวรรณกรรมโดยเฉพาะ) *วรรณศิลป์* ของชมรมวรรณศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของชมรมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รามคำแหง ฯลฯ นอกจากนี้ก็มีการออกหนังสือโดยกลุ่มอื่นๆ อีกมากมายหลากหลายทั้งที่เป็นองค์การนักศึกษา หรือชุมนุม ชมรมที่ไม่ได้ทำงานด้านวรรณศิลป์โดยตรง บางกลุ่มรวมตัวกันทำด้วยสมาชิกเพียง 2-3 คน หนังสือนักศึกษายุคนี้จึงมีความกระจัดกระจายหลากหลายเกินกว่าที่จะกล่าวถึงอย่างครอบคลุมได้

แต่ความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏให้เห็นได้คือ จากที่เคยแพร่หลายและมีบทบาทต่อสังคมภายนอกอย่างมากในทศวรรษก่อน ในยุคนี้หนังสือนักศึกษาได้กลายมาเป็นหนังสือที่เผยแพร่ในแวดวงมหาวิทยาลัยเท่านั้น บางเล่มก็แพร่หลายเฉพาะในชุมนุม ชมรม แวดวงผู้สนใจที่จำกัดด้วยซ้ำ ฉะนั้น นักศึกษาจึงกำลังทำหนังสือเพื่อสนทนากับตัวเองมากกว่าที่จะสนทนากับเพื่อนร่วมชาติอย่างในยุค 14 ตุลา และ 6 ตุลา

จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ฉบับที่ ๕ (มิถุนายน ๒๕๔๓ - พฤษภาคม ๒๕๔๔)

หน้า	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘
หน้า	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๓๒	๓๓	๓๔	๓๕	๓๖
	๓๗	๓๘	๓๙	๔๐	๔๑	๔๒	๔๓	๔๔	๔๕	๔๖	๔๗	๔๘	๔๙	๕๐	๕๑	๕๒		

ปี หนังสือนักศึกษา 86 ปี หนังสือนักศึกษา 86 ปี หนังสือนักศึกษา 86 ปี หนังสือนักศึกษา 86 ปี

หนังสือนักศึกษากลายเป็นเวทีที่นักศึกษาหันกลับมาใช้ เป็นแหล่งขบถเฉพาะ ทดลอง และสังคมนิยมในการขีดเขียน ซึ่งก็คือน มาเผชิญกับการค้นหาแนวทางอยู่นาน โดยเฉพาะการถกเถียงเรื่อง รูปแบบกันเนื้อหา เรื่องวรรณกรรมสูตรสำเร็จ *จุลสารคำกรอง* ถึงกับเลยหมอนอกเรื่องนี่ขึ้นมากดเคียงโดยเฉพาะ (คำกรอง 2:4, 2523) จนมาถึงช่วงปี 2526-27 การถกเถียงก็เริ่มจางหายไปด้วยความเหนื่อยล้า คบคนต่างผลิตงานออกมาตามแนวทางที่ตนเชื่อ บางคนยังคงยึดถือว่างานเขียนต้องมีเนื้อหาสะท้อนความเป็นจริงใน สังคม และความทุกข์ยากของผู้คน แต่บางคนก็อดคิดกับความคิด ดังกล่าวและพยายามสลัดไปเขียนงานตามที่ตัวเองพอใจ พุดถึง ความรัก ความฝัน การค้นหาตัวเอง มีการใช้ศัพท์เรียกว่าเป็น "วรรณกรรมปฏิวัติ" กับ "วรรณกรรมดอกไม้" แต่ทั้งหมดนี้ไม่ได้ เป็นความขัดแย้งกันอย่างเอาจริงเอาจัง เราจึงพบกลอนที่มี เนื้อหาไปคนละแนวลงอยู่ในฉบับเดียวกัน ยกตัวอย่าง *คำกรอง* (10: 1 ส.ค. 2532) ซึ่งหนึ่งเขียนว่า "ให้เวลานับหนึ่งถึงสาม ขอถามเธอหน่อยได้ไหม ชอบฉันบ้างหรือไม่ บลกหน่อยได้ไหม คนดี" กับอีกชิ้นหนึ่ง "เก็บกอบ ดอกขลุ่ยทอง สีเลือด ดั่งภพ ขบหม้ออด กับความหมาย ถ่ายทศ กลีบระกำ ซ้ำกาย ก่อตำนาน หลากหลายอยู่ภายใน" นับเป็นเอกลักษณ์ของหนังสือนักศึกษา โดยแท้

จากความสับสนหรือที่เรียกกันว่า การแสวงหาครั้งที่ 2 ที่ ปรากฏให้เห็นในช่วง พ.ศ. 2524-25 มาถึงช่วงปลายทศวรรษ คำถาม "แล้วเราจะไปทางไหน" เริ่มถูกปิดลง หนังสือนักศึกษา ของแต่ละกลุ่มมีชีวิตต่อไปอย่างหลากหลายแม้แค่ในผู้จัดทำกลุ่ม เดียวกันเอง และมันไม่ได้เป็นเวทีผลิตนักเขียนที่ยิ่งใหญ่อีกต่อไป (ในธรรมศาสตร์จะมีแค่ "เงินชัน" ที่โดดเด่นและเติบโตมาจาก เวทีนักศึกษา) นักศึกษาที่มีความสามารถทางการเขียนมักจะอาศัย เวทีนอกมหาวิทยาลัยเป็นที่เติบโต ไม่ต้องพุดถึงผลสะท้อนที่ หนังสือนักศึกษามีต่อสังคมอย่างไรในอดีต เพราะท่ามกลางการเติบโตของสื่อสารมวลชนสารสนเทศผนวกกับความอ่อนล้าของนัก ศึกษาเอง หนังสือนักศึกษาไม่ใช่เวทีผลิตข้อมูลข่าวสารทางเลือกแก่ สาธารณะที่สำคัญที่สุดอีกต่อไป

ปัจจุบันสมัย : ฤกษ์หนังสือนักศึกษาจะถึงคราววอดวาย

หนังสือนักศึกษานิยายปัจจุบันซึ่งผู้เขียนมีชีวิตร่วมสมัย อยู่กำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตอย่างรุนแรง หลังจากที่มีชีวิตยืนนาน มาถึง 80 กว่าปี ผ่านร้อนผ่านหนาวมามากมายตามยุคสมัยที่ แปรเปลี่ยน ถึง พ.ศ.นี้ หนังสือนักศึกษาก็เริ่มแก่ตัวลง และกำลังมี ชะตากรรมคล้ายผู้สูงอายุที่มักไม่ค่อยมีคนเหลียวแล

หนังสือที่ออกกันในเมืองมหาวิทยาลัยปัจจุบันกำลังหลงเหลือ เพียงหนังสือที่ออกตามประเพณีอย่างหนังสือรับเพื่อนใหม่ซึ่งหลัง จากที่ย่ำรอยเท้าอยู่กับที่มานานด้วยการผลิตซ้ำหรือ "กินบุญเก่า" ของนักคิดนักเขียนในอดีต ซึ่งมีบ่อยครั้งขาดความสอดคล้องกับ ยุคสมัย ในช่วงไม่กี่ปีนี่เริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด คือ นิยมนำงานประเภท "ผีและหุ่น ยัมละไม อนุทิน อ่อนหวาน" ของนักเขียนที่ตลาดนิยมกันอยู่ภายนอกมาตีพิมพ์ นักศึกษาเริ่ม สลัดตนเองออกจากคำถามหรือศัพท์แสงของงานในอดีตและ แทนที่ด้วยอารมณ์ความคิด และภาษาพูดใหม่ อย่างเช่น คำออกคำ ของผู้จัดทำหนังสือรับเพื่อนใหม่ธรรมศาสตร์ปี 2540 ที่ตั้งเป็น กลอนว่า

ไม่รู้จะเอาอะไรมาฝากเธอดี คงมีแค่กล้วยหิวไม่เล็กไม่ใหญ่
แอบขโมยมาจากสวนของใครใคร หัวใจที่ใจเธออ้วนพี
กินง่ายย่อยง่ายอย่าขำ มีอะไรที่ตีไปกว่านี้
สารอาหารวิตามินก็พอมิ เลอะคนดี ลอกปลอกเปลือกแล้วเลือกไป

หนังสืออีกประเภทหนึ่งที่จัดทำกันอยู่ก็คือหนังสือพิมพ์ และวารสารของนักศึกษาที่เรียนทางด้านสิ่งพิมพ์ซึ่งคูจะมีอยู่ทุกมหาวิทยาลัย เช่นหนังสือพิมพ์ "นิสิตนักศึกษา" ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนังสือพิมพ์ "บ้านกล้วย" ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ หนังสือพิมพ์ "มหาวิทยาลัย" และ วารสาร "bungthong" ของธรรมศาสตร์ หนังสือประเภทนี้จะเป็นหนังสือที่ออกกงานสม่ำเสมอที่สุดและอาจจะไม่สูญพันธ์ไปเหมือนหนังสือนักศึกษาประเภทอื่น ไม่ใช่เพราะคนทำมีใจรัก แต่ต้องทำเพื่อเอากะแนน!! เนื้อหาและคุณภาพจึงมักผันแปรไปตามความสนใจและความเอาใจจริงเอาใจของนักศึกษาแต่ละรุ่น แต่กรอบที่ตายตัวและการเซ็นเซอร์ของอาจารย์ผู้สอนก็ส่งผลให้หนังสือเหล่านี้เชยและไม่น่าสนใจสำหรับนักศึกษาทั่วไป

สำหรับหนังสือของบรรดาชุมนุมวรรณศิลป์นั้นก็อยู่ในภาวะที่แสนจะน่าเป็นห่วง แต่หาเรื่องมาลงให้พอทำเป็นหนังสือได้สักเล่มหนึ่งก็ยากเย็นยิ่งกว่างมเข็มในมหาสมุทร แม้แต่กลอนเปล่าก็เออะ จนน่าสงสัยว่าปัจจุบัน ยังมีนักศึกษาที่จับปากกาเขียนหนังสือนอกจากเวลาตอบข้อสอบอยู่บ้างหรือไม่

แล้วผู้เขียนก็มาพบคำตอบที่พอมีความหวังด้วยตนเองว่าหนังสือนักศึกษายังคงไม่ถึงกาลอวสานเสียทีเดียว เมื่อวันหนึ่งในช่วงเดือนกรกฎาคม ปี 2543 เดินผ่านประตูท่าพระจันทร์ เห็นนักศึกษากลุ่มหนึ่งยืนขายจุลสารเล่มเล็กๆ ชื่อว่า *สาส์นวีรพีช* พลิกไปด้านในพบกับบทบรรณาธิการว่า "สาส์นวีรพีชฉบับนี้เป็นฉบับแรก จัดทำโดยกลุ่มอิสระในนามวีรพีช ซึ่งรวบรวมบทความสะท้อนสังคม ทั้งในแง่มุมมองที่ทันทูจึกและแง่มุมมองซึ่งยังซุกซ่อนอยู่ในหีบคำมีดของสังคม ไม่อยากให้ท่านมองโลกโสมม หรือโศกาเกินไป เพราะมีบางอย่างที่ท่านคาดไม่ถึง ซึ่งมันกำลังจะถูกขอยตีแผ่ปรากฏบนสาส์นวีรพีช ด้วยถ้อยความที่อาจไม่สละสลวย เพราะไม่มีใครเป็นนักประพันธ์หรือศิลปิน มีเพียงแต่ใจรักที่จะเขียนถ้อยคำเพื่อจรรโลงสังคม เยียวยาอาการสาหัสจากบาดแผลความชั่วร้ายที่ได้เกิดขึ้นจริงบนโลกกลมๆ โบนีให้ทุเลาลงบ้าง"

เนื้อหาภายในเล่มที่เหลือมีบทความพูดถึงเรื่องประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัย บทความวิจารณ์บริโภคนิยม จดหมายเล่าเรื่องชะตากรรมของชาวบ้านเขื่อนปากมูล และยังมีคอลัมน์ "มุมแบ่งปัน

วรรณกรรม" แลกเปลี่ยนกันถึงหนังสือที่ประทับใจ ทั้งทำด้วยกลอนชื่อ "เพลงระบำแห่งดินหญ้า" ว่า

ต้นแล้วต้นเล่าที่เท่าชยี้	เหยียบย่ำกดขี่ให้โอนอ่อน
สิทธิชีวิตสิทธิฝันถูกถูกรอน	ถูกทิ้งถอนเพราะความคิดแตกกอ
หญ้าคือหญ้าไซ้ไม้เคียงในกระถาง	ขอที่ว่างให้ความฝันได้แตกหน่อ
เพียงดินอุ่นแคคอุ่นลมพัดทอ	ดินหญ้าพร้อมพลีชอรอรับประดับเมือง

สาส์นวีรพีช เป็นคำขานรับชิ้นล่าสุดที่มาต่อชีวิตหนังสือนักศึกษาให้ยังไม่ถึงกาลอวสานลงไป และทำให้คำกล่าวที่ว่า "คนรุ่นใหม่ไม่เอาไหน" กลายเป็นคำพร่ำบ่นเก่าเบื้อหน้าของผู้ใหญ่ที่ไม่เคยเข้าใจคนรุ่นหลัง และยังทำให้เห็นว่าเราสามารถพูดถึง "สิ่งเล็กๆ" (เช่นวีรพีช) ได้อย่างมีสาระเชื่อมโยงกับสังคมรอบตัว ไม่ใช่เป็นเพียงคำแฟชั่นทางการตลาด

ไม่มีใครรู้ว่าภาคต่อต่อไปของหนังสือนักศึกษาคือจะเป็นเช่นไร คงต้องรอให้กาลเวลาทำหน้าที่ของมัน เมื่อถึงวันนั้น คงมีเรื่องราวให้เล่าขานกันต่อไป

86 ปีหนังสือนักศึกษา

หนังสือเล่มละบาท

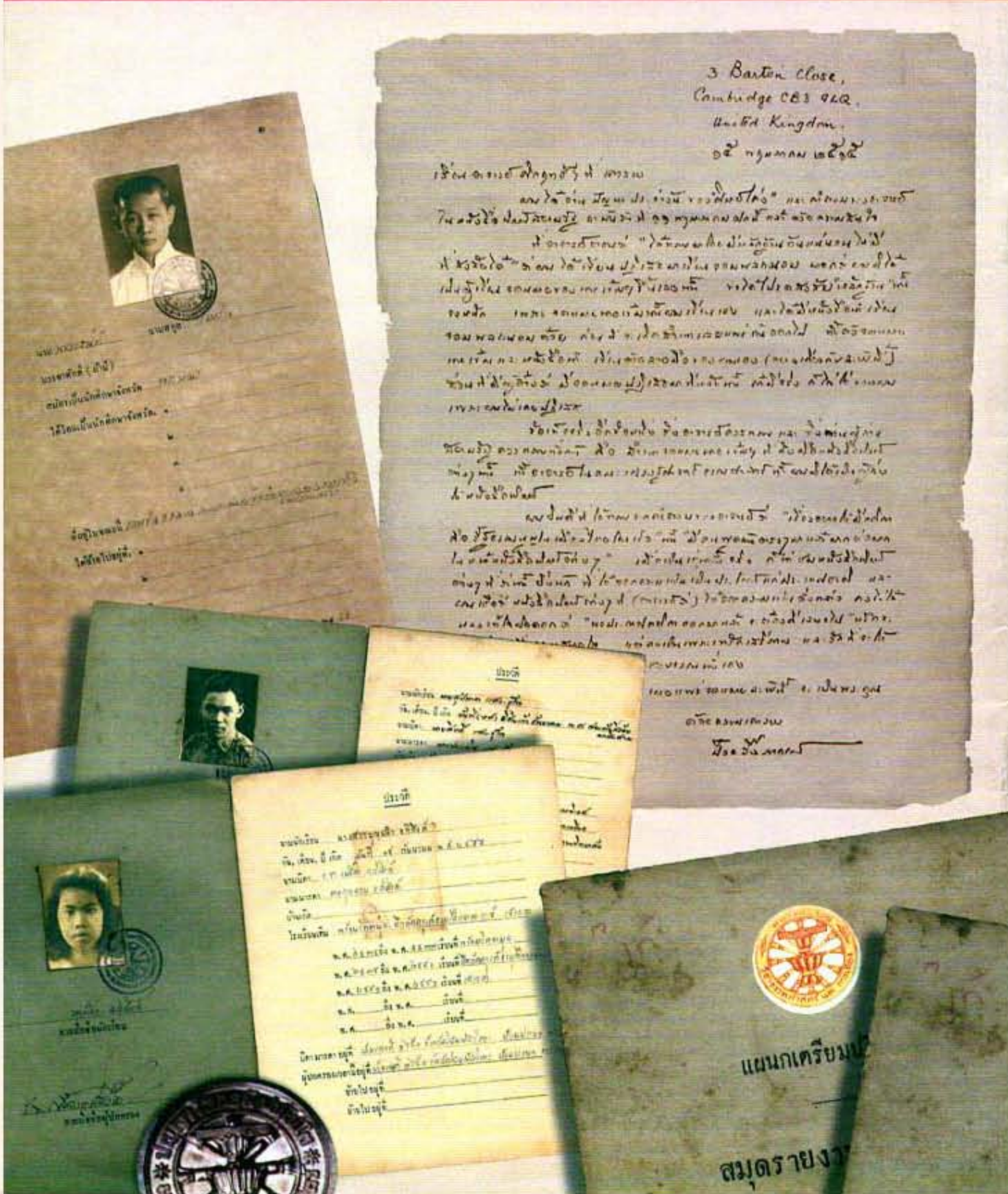
หนังสือผ่ายช้ำ

หมายเหตุ โครงการหอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์มีโครงการที่จะเก็บรวบรวมเอกสารและหนังสือที่นักศึกษาจัดทำกันตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ขณะนี้เรามีเพียงคอลเลกชันที่เป็นหนังสือเล่มละบาท และคอลเลกชันหนังสือผ่ายช้ำช่วงหลัง 6 ตุลา(ทั้งที่ผลิตในเมืองและในป่า) แต่ก็ยังเป็นคอลเลกชันที่ยังขาดความสมบูรณ์อีกมาก จึงขอเชิญชวนทุกท่านที่มีเอกสารหรือหนังสือดังกล่าวอยู่ในครอบครองและเห็นความสำคัญของการเก็บรักษาสืบมาตั้งแต่อดีต หากยินดีจะมอบเอกสาร โปรดอย่าลังเลที่จะติดต่อมายังโครงการหอจดหมายเหตุตามที่อยู่ในจุลสารฉบับนี้ เพื่อชิงประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลังต่อไป แล้วประวัติศาสตร์ที่สำคัญหน้าหนึ่งของหมู่สาวไทยจะได้ถูกบันทึกขึ้นอย่างสมบูรณ์มากกว่าที่ทำได้ในบทความนี้

จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ฉบับที่ ๕ (มิถุนายน ๒๕๔๓ - พฤษภาคม ๒๕๔๔)

หน้า	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘
	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๓๒	๓๓	๓๔	๓๕	๓๖
	๓๗	๓๘	๓๙	๔๐	๔๑	๔๒	๔๓	๔๔	๔๕	๔๖	๔๗	๔๘	๔๙	๕๐	๕๑	๕๒		

<< Back